

EEN INDISCH MEISJE EN ANDERE INDISCHE VERHALEN

DOOR

WALTERIDA

GEILLUSTREERD DOOR
P. VAN GELDORP EN
ROB. GRAAFLAND

L.C.G. MALMBERG UITGEVER VAN DER APOST. STOEL
'S HERTOGENBOSCH

DE VREUGDE VAN ELK KIND

JEUGD BIBLIOTHEEK

AANGEBODEN DOOR DE COÖPERA-
TIEVE GROOTHANDELSVEREENIGING
"DE HANDELSKAMER" ROTTERDAM
VOOR HET TROUWE GEBRUIK VAN VER-
PAKTE "HOIKO"-ARTIKELEN.

Dep Schroma
S.

EEN INDISCH MEISJE
EN ANDERE INDISCHE VERHALEN

Ja zat op een tuinbank,
dicht bij de speelplaats. (Blz. 7)

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0691 3518

EEN INDISCH MEISJE EN ANDERE INDISCHE VERHALEN

DOOR

WALTERIDA

GEÏLLUSTREERD DOOR

P. VAN GELDORP EN ROB. GRAAFLAND

UITGEGEVEN ONDER GOEDKEURING VAN DEN
KEURRAAD VOOR ROOMSCHE JEUGDLECTUUR

L. C. G. MALMBERG
UITGEVER VAN DEN APOSTOLISCHEN STOEL
'S-HERTOGENBOSCH — ANTWERPEN

(Leeftijd 10—14 jaar)

I. IN INDIE.

Jo was laat dien morgen. De leerlingen kwamen al op de vroolijke tonen van een opwekkenden marsch, in een lange rij van de speelplaats naar de verschillende klassen. Met haar schooltasch aan den arm liep Jo langzaam over de galerij, 't hoofd gebogen, als verdiept in gedachten. Mère Bernadette stond bij de deur van de eerste klas der Prinses-Julianaschool. De kinderen groetten één voor één met een lichte hoofdbuiging en begaven zich naar haar plaatsen.

„Niet mee gemarcheerd, Jo?“ vroeg de zuster.

„Ik kon niet eerder komen, heusch niet,“ antwoordde 't meisje en drukte op dit „heusch“. Daarbij zag ze haar meesteres zoo ernstig aan, dat deze, dit niet gewoon van 't anders zoo guitige, levendige kind, niets meer vroeg. Onder de les was Jo zichtbaar verstrooid. Stil nadenkend keek ze voor zich. Anders was aardrijkskunde één van haar lievelingsvakken. Ze kende haar les steeds op haar duimpje. Met haar vriendelijk hart was ze altijd bereid een kame-raadje, dat minder goed geleerd had, door een gefluisterd woordje op weg te helpen. Heden volgde ze werktuiglijk de aanwijzingen der leerlingen op de groote kaart, die dicht

bij haar aan den muur hing. Ze merkte niet eens, dat 't meisje bleef steken, heen en weer draaide en hulpeloos rondzag.

„Zeg jij dan ook voor !” stompte haar buurmeisje haar in de zijde. Met een schok kwam Jo tot de werkelijkheid terug.

Na 't opzeggen begon de zuster de nieuwe les uit te leggen. De meisjes namen haar atlassen en sloegen de kaart van Frankrijk op om daar de plaatsen te zoeken, die de onderwijzeres noemde. Ongemerkt nam Jo een stukje papier, schreef er iets op en draaide 't tot een balletje. Juist toen Mère Bernadette een anderen kant uitzag, wierp Jo 't naar een meisje, twee banken achter haar. Rika was Jo's beste vriendin. Handig ving zij de bezending op en vouwde ze op haar schoot glad. „Verbeeld je, ik moet naar Holland ! Ik heb 't land in 't kubiek, in de oneindige macht !! Afschuwelijk ! !”

„Jo,” zei Mère Bernadette plotseling met opzet, „herhaal, wat ik zoo juist gezegd heb ; noem nog eens de plaatsen aan de Seine.”

Verschrikt zag Jo haar aan. Ze boog zich over haar atlas, maar er kwam geen antwoord. De zuster keek haar scherp aan en merkte, dat ze niet de kaart van Frankrijk, maar van Nederland voor zich had.

„Mooi zoo,” hoorde Jo dreigend, „wat zocht je daar net dan met zooveel aandacht.” Dacht je de Seine bij Amsterdam te vinden ? Of houd je zooveel van ons moederland?”

Jo stiet den atlas van zich af. „Dat ellendige kikkerland !” riep ze en barstte toen in tranen uit. Alle meisjes keken onthutst, eerst naar Jo, toen naar de zuster. Zoo iets zou niet ongestraft voorbij gaan. Dat begreep Rika ook.

„Mag ik even bij u komen ? Ik moet u iets zeggen,” vroeg ze, terwijl twee dikke tranen haar oogen verduisterden. En bij den stoel der onderwijzeres gekomen, fluisterde ze : „Jo heeft zoo'n akelig nieuws. Ze moet weg, naar Holland.”

Jo had haar armen languit over den lessenaar gestrekt en met 't hoofd er op snikte ze hartstochtelijk. Mère Bernadette begreep, dat nu met 't kind niets uit te richten viel en dat ze de verdere les zou storen.

„Weet je wat, Jo, ga even in den tuin. Na de les kom ik bij je.”

Zoodra Mère Bernadette eenige minuten vrij was, spoedde zij zich naar haar bedroefde leerling. Jo zat op een tuinbank, dicht bij de speelplaats. Het was een heerlijk plekje onder een kamoeningboom, wiens duizenden en duizenden neervallende bloempjes den omtrek als met een blank, zachtgeurend tapijt van sneeuwsterretjes bedekten. Aan weerszijden van de bank stonden trapvormige stellages, waarop talrijke porceleinen potjes met chevelures de venus, van af de breedbladige Cleopatra, de als een schroef gedraaide pauwenveer, tot de fijnste speldenknop-chevelure. Aan den linkerkant leidde een breed kiezelpad naar den

kloostertuin, waar in 't midden van een grasperk op een hoog gemetseld voetstuk in levensgroot beeld de engel Michaël, een bijzondere weldoener van 't huis, zijn kamp met Lucifer streed.

Bij 't begin van dit pad stonden dicht bij de speelplaats twee hooge palmen. Zij werden geplant toen, nu 52 jaar geleden, de eerste Ursulinen dit huis kwamen bewonen. De zorgende oogen, die hun eersten groei bewaakten, waren sinds lang gesloten ; de rusteloos werkende handen van Soeur Antoinette waren vóór zes jaar voor 't laatst, als in stil gebed gevouwen door de zusters, die haar neerlegden in haar doodkist in de kapel, met 't gestorven gelaat nog gekeerd naar den Beminde op 't altaar. Vele kinderen hadden gespeeld dicht bij de witgrijze stammen der reuzenpalmen, hadden er de lessen geleerd voor den volgenden ochtend in de klas, hadden er met haar jong, open hart, dat nog geen twijfel of wantrouwen kent, genoten van de vriendschap harer medeleerlingen. Hier waren vele heerlijke geheimpjes verteld, blijde plannen voor aanstaande vacantiepretjes, vroolijk nieuws uit brieven van thuis, droevige ook soms als aan den gulden, rozigen hemel der jeugd zich een dreigende donkere wolk vertoonde, die de ouderen van dagen zoo gaarne willen wegvagen omdat 't sombere niet past bij een jong vroolijk leven. Hier was ook gejubeld over behaald succes, over overgang naar een hogere klas, over een verworven diploma; gezucht en geschreid ook bij teleurstelling en nederlaag. O, als die

palmen eens konden vertellen, wat ze in die 52 jaar hadden opgevangen uit de leerende en spelende kinderwereld aan hun voet! Er was een tijd, toen hun stam nog dun en sappig groen was en de kleineren met haar rozige vingertjes hun bladerenrozet streelden. Doch spoedig waren ze opgeschoten in breede jaarringen, dikgestamd, zoodat de kinderen met 't neusje tegen de schors gedrukt, de armen wijd uitgespreid om ze te omvatten, bewonderend uitriepen: „Kijk, ik kan 'r niet meer omheen!” Er kwam een tijd, dat de pensionairtjes uit slaap- of kleedzaal op de tweede verdieping de hooger en hooger schietende takken konden zien, maar nu waren ze gestegen, hooger dan de bliksem-afleiders van het dak. Slank en glad rezen ze hemelwaarts, met slechts 't breede takkenrozet aan den top, de eeuwige zwijgende les aan de dochters van St. Ursula verkondigend: „Keert uw zielen naar den hoogen, onmetelijken hemel, weest als wij slechts met dunne, korte en zwakke wortels geplant in de aarde en draagt zooals wij onze bladerenkroon de schatten van uw ziel, het schoonste en reinste in u met opgeheven handen door het leven.”

Had Jo in de oogenblikken, die zij hier alleen, wachtende op haar meesteres doorbracht, met 'n laatsten, liefdevollen afscheidsblik gezien naar het natuurschoon om haar heen, had zij iets opgevangen van de geheimzinnige stemmen, die ruischten door de lange smalle palmenbladeren, zachte, onzichtbare vleugeltjes voelen trillen door de lucht? Ze had haar tranen gedroogd; stil lagen haar handen nu in

haar schoot. Bij de nadering van Mère Bernadette stond ze op en eer de zuster nog een woord had kunnen zeggen, riep ze: „Hoe vindt u dat nou, ik moet weg van hier. Gisteren, toen ik bij Tante uit was, heb ik een brief van Pa gekregen. Hij schrijft, dat Tante Jo in Arnhem mijn verdere opleiding wil bekostigen, op voorwaarde, dat ik tot mijn 18e jaar bij haar blijf. Het is gewoon gruwelijk, een repeteerende breuk van vervelende akeligheid!”

De zuster glimlachte onwillekeurig bij Jo's vergelijking.

„Kom, het zal je meevallen, 't is daar ook goed en schoon!” Het zachte jonge gezichtje der religieuze keek met een weemoedig plooiën der lippen als in herinnering voor zich. Zag ze in dit vluchtige oogenblik het beeld der dierbaren, achtergelaten in het vaderland, toen ze haar onherroepelijk offer bracht om tot haar dood toe van hen gescheiden te werken voor Gods glorie in 't verre, onbekende Indië? Een blosje overtoog dadelijk haar wangen, beschaamd als ze was, dat ze aan zich zelf kon denken, terwijl 't kind aan haar zijde haar eerste groote smart leed.

„Nee, neen!” riep Jo, „ik blijf millioen malen liever hier. Waarom kan ik niet hier „opgevoed worden”, we hebben hier toch ook een Hoogere Burgerschool en ik kan hier examen doen. Het is alleen, omdat ik haar petekind ben, dat dat oude mensch zooveel om me geeft. Maar ik moet niets van haar hebben, hoor!”

„Foei Jo, praat toch niet zoo oneerbiedig over je goede Tante. En je behoeft er immers niet levenslang te blijven.”

„Goddank niet. Ik mag over twee jaar voor een poos op vacantie naar Indië en dan moet ik nog drie jaar terug. O, wat zal ik vliegen naar Weltevreden! Maar zou er heusch, heusch niets aan te doen zijn? Pa is zoo streng en als hij eenmaal iets wil, dan is er geen afbrengen aan. Wanhopig!” En Jo sloeg haar beide armen kruiselings over haar rug en keek de zuster hulpeloos, als om afdoenden raad aan.

„Jo, je bent anders zoo'n flink meisje! Als onze lieve Heer nu eens dit offertje van je vroeg, zou je dan weigeren als een laf, eigenzinnig kind?” En de zuster keek haar diep in de tintelende oogen. Er kwam een vreemde, eigenaardige uitdrukking in; energiek richtte Jo zich recht op, een vastberaden trek vertoonde zich om haar mond.

„Zou onze lieve Heer 't heusch willen, Mère Bernadette? Nou goed dan. Dan zal ik ook niet meer lamenteeren. Papa heeft 't de Révérende Mère ook geschreven; de brief zal er wel al zijn. Ik moet overmorgen al naar Bandong om den laatsten tijd thuis te zijn, want in 't begin van de volgende maand moet ik weg. Als 't toch moet, dan maar hoe eer hoe liever. Mag ik nu even naar de Révérende Mère toe? En dan zal ik wel weer naar de klas gaan. Ik ben nu weer kalm en zal niet meer huilen. Heusch niet. Dank u wel voor uw goedheid.”

Jo was een dochttertje van den heer Raders, administrateur op een theeonderneming in het Bandongsche. Hij had dus een zeer goede betrekking, maar er waren zes kinderen, waaronder drie jongens; die kostten veel meer dan de

meisjes. Het was mijnheer Raders dus heel welkom, toen zijn eenige zuster aanbood voor Jo's verdere opleiding te zorgen. Tante Jo was rijk en ongetrouwd. Jaren geleden had zij reeds om de kleine Jo gevraagd, die zij geheel als haar kind en erfgename wilde aannemen. Maar dat konden de ouders niet over zich verkrijgen. Nu had de oude dame alleen gesmeekt, dat haar lieveling en petekind eenige jaren haar eenzaam leven zou komen opvroolijken. De heer Raders kon en mocht, met 't oog op Jo's toekomst zoo'n voordeelige aanbieding niet van de hand slaan. Mevrouw Raders was eerst hevig geschrokken. Hoe zou haar vroolijke, guitige Levenslust, zooals ze Jo schertsend noemde, het uithouden ver van Indië? Wel was Jo nu op kostschool te Weltevreden, maar bij iedere vacantie, hoe kort ook, kwam 't kind thuis. Met schreiend hart verbeeldde de moeder zich al Jo's plaats ledig te zien. En als haar lieveling eens ziek werd? Nu was ze in een paar uur te bereiken. Maar dan! O, bij de enkele gedachte lag moeder een heelen nacht wakker, angstig 't hoofd woelend op 't kussen. Maar ook zij begreep, dat 't moest en als een kordate vrouw, die al veel van 's levens bitter geproefd had, hield zij zich moedig en vertrouwend op God.

Jo was dertien jaar. Maar Indische meisjes ontwikkelen zich vroeg naar lichaam en geest en men zou Jo eer vijftien gegeven hebben.

„Kleine Levenslust” noemde men haar en terecht. Ze was de lieveling van haar twee oudere broers; ze werd

bewonderd en met jaloersche genegenheid geliefd door de jongere kinderen. Onbezorgd, haast met tartenden blik zag ze het leven in. Mooi kon men haar niet noemen, maar ze had iets beters: verstand en een fiere, edele inborst spraken uit haar gelaatstrekken. Hoog en edel was haar

voorhoofd, waarover de weerbarstige blauwzwarte krullen heenvielen. Haar oogen vielen iedereen op. Ze konden flikkeren van kinderlijk genot, van overmoedigen spotlust, maar ook konden ze teeder, droomend voor zich heen zien. „Als ik in je oogen kijk,” zei eens een klein pensionairtje, „dan is 't net of ik weer de fee zie, waar ik Zondag van las

en de kabouters hoor zingen. Je hebt sprookjesoogen, Jo." Zij schitterden soms met zulk een wonderen gloed, dat 't was alsof die bruine kijkers iets zagen, wat de andere arme stervelingen niet konden waarnemen of begrijpen. Zou het mogelijk zijn, dat dan de reine kinderziel onbewust sprak met haar engelbewaarder, die zonder ophouden 't oog gevestigd hield op de Oneindige Schoonheid?

Jo was dol op paarden en honden. Als ze thuis was, dan liep ze, zooals Indische kinderen gewoon zijn, in een wit bébéjurkje, 't haar in een eenvoudige vlecht.

's Morgens vroeg was ze al in den stal te vinden. Zonder vrees liep ze van 't eene paard naar 't andere, ze streelend en op den nek kloppend. Dan haalde ze haar eigen paardje, een gitzwarte Shetlandsche ponny er uit. Ze stak 't dier zijn stang tusschen de tanden en zonder zadel sprong ze op Lady's rug en draafde den grooten weg op. Dat was een genot! De telganger liep zoo vlug en zacht, als had 't verstandige dier er zelf plezier in, kleine Levenslust door de frissche morgenlucht te dragen. Een andermaal reed ze in het lichte wagentje met haar zusjes en mende zelf de vurige paarden. Haar handen tintelden van gezonde kracht, de dieren gehoorzaamden aan de minste beweging der teugels. Als Jo zoo met een bos op de wangen haar tweespan in haar macht hield, dan dacht ze in haar kinderlijke fantasie aan de trotsche Grieksche en Romeinsche wagenmenners der oudheid en soms stond ze rechtop in 't wagentje, zich voorstellende, dat ze in plaats van twee

paarden een woest hollend zesspan in een renbaan voortdreef. Trad de sombere gestalte der smart niet medelijdend achterwaarts op het zien van deze bloeiende verpersoonlijking der vreugde, die met onschuldigen, zegepralenden lach het pad des levens opdartelde? Beloofde zij niet zich zelve dit kinderhart nooit met haar ijzigen vinger aan te raken? Doch ook ernstig kon Jo zijn. Hare makkertjes keken dikwijls met stille bewondering in de kerk naar het biddende meisje. Dan vergat ze alles om zich heen en bewegingloos, de handen licht gevouwen, tuurde ze onafgebroken naar den verborgen God der altaren. Ze leerde met lust en groot gemak en al was lezen op school des Zondags haar liefste bezigheid, zeker werd 't voor die week uit de schoolbibliotheek genomen boek niet geopend, vóór ze al haar werk af, al haar lessen in haar hoofdje had. Ze hield 't meest van fantastische geschiedenissen, van de boeken van Jules Verne, Gustaaf Aimard, Paul d'Ivoi, Carl May, waarmee ze met haar broers gedweept had of van de detectievenverhalen van Conan Doyle. De andere meisjes lachten wel eens om haar vreemden smaak, maar dan prees Jo zoo geestdriftig en riep herhaaldelijk : „Prachtig, heerlijk, eenig leuk, weet je !” dat de spotters haar ten slotte gelijk gaven.

En nu moest Jo alles verlaten, wat ze lief had ! Ze hield zich ferm en om haar moeder te sparen, zei ze telkens : „Twee jaar zijn gauw om, Moesje. En wat zal ik dan veel te vertellen hebben.”

Overall had ze nog bestellingen te doen: Sidin werd op 't hart gedrukt goed voor Lady te zorgen; den tuinjongen haar orchideeën niet te vergeten. „Trui,” zei ze tegen het zusje, dat op haar volgde, „je schrijft precies, hoe 't hier gaat, hoor, precies ! En als Lady of één van de honden ziek

is of als één van de orchideeën dood gaat, dan vertel je dat eerlijk. Ik zal anders geen rust hebben.”

Als 't haar te eng om 't hart werd, sloop ze met Tyras, haar grooten hond naar den stal. Ze sloeg haar armen om Lady's hals en hilde eens flink uit. Als ze de manen van

het dier nat zag van haar tranen, dan schudde ze haar hoofd. „Ach, ach, wat is de vrouw dwaas, vindt jullie ook niet? Wie zal nu Lady komen streelen, als Jo weg is? Tyras, zal je me niet vergeten, goed, trouw beest? Kon ik je maar meenemen! Maar ze zeggen, dat 't daar te koud is voor zoo'n Indischen lobbies.” En ze trok Tyras aan zijn lange ooren. Het dier keek haar verstandig luisterend aan. „Ja, jij weet wel, hoe gruwelijk ik 't vind, hoe ik me dood zou kunnen huilen! Maar je mag 't niet vertellen, aan niemand, hoor!” Tyras sprong tegen haar op en legde zijn groote, breede pooten op haar schouders, met zijn trouwhartige oogen keek hij haar aan, als wilde hij zeggen, kort en krachtig: „Nooit!” Jo scheen 't ook zoo te verstaan en met een opgelucht hart ging ze naar de huiskamer.

De laatste dagen voor het vertrek gingen maar al te spoedig om. De heele familie ging mee naar Batavia om Jo naar Priok te brengen, vanwaar de Rindjani de reis naar Europa zou aanvaarden.

II.

IN NEDERLAND.

Den 3den Juli kwam de Rindjani te Marseille aan. Tante was haar petekind tegemoet gereisd en ze ontving het meisje met zulk een warme, hartelijke blijdschap, dat ze Jo's ontvankelijk hartje ineens gewonnen had. Over Parijs en Brussel spoorden ze Nederland binnen. Eerst had Tante er over gedacht, om met Jo door Zwitserland of langs den Rijn te reizen, maar 't meisje was zoo overmoe en verzekerde, dat ze zooveel moois en vreemds onderweg gezien had, dat ze besloot liever een vacantie af te wachten om haar lieveling 't schoone in kunst en natuur te laten bewonderen. Het trof alleraardigst, dat Tante juist een week voor Jo's aankomst een brief van een oude vriendin had gekregen, waarin deze verzocht haar dochttertje eenigen tijd bij haar te nemen, opdat deze met Jo samen de Hoogere Burgerschool zou kunnen bezoeken. Tante vond het wel gezellig voor Jo en weigerde dus niet. Ida zou binnen enkele dagen komen. Wat zag Jo verrast op, toen ze de met klimop begroeide, vriendelijke villa van Tante binnenkwam. Wat een allerliefst kamertje had Tante haar bereid ! Het meest trokken hier de aandacht de groote, in kostbare lijst gevatte portretten van vader en moeder.

„O Tante, wat snoezig van u, hoe kan ik u genoeg danken !” jubelde Jo.

„Door een beetje van mij te houden, kleine deugniet,” en Tante streekte 't zwarte krullekopje. Daarop vroeg ze, of Jo liever alleen in haar kamertje bleef, dan zou Ida ook apart komen of wel, dat ze er de voorkeur aan gaf samen te slapen.

„O Tante,” riep de gulle Jo dadelijk, „als u 't goed vindt natuurlijk in één kamer, dat is veel gezelliger.”

Ida kwam en al spoedig waren de twee meisjes als zusters met elkaar. Ida was een zacht, teer kind met groote blauwe oogen. Als bij instinct voelde ze, dat Jo de sterkere was, tot wie ze opzag, op wie ze rekenen kon en die haar nooit in den steek zou laten, als 't er op aan kwam. Jo van haar kant, sympathie voelend voor al wat zwak was, omgaf Ida met haar beschermende, zorgende genegenheid. Kort na Ida's komst begon op de Hoogere Burgerschool 't nieuwe schooljaar. Met weemoed dacht Jo aan haar vriendinnetjes in Indië, die hadden nu nog vacantie. Op alle plaatsen, die de Rindjani aandeed, had ze brieven of ansichten verzonden. Rika kreeg verhalen van tien of twaalf bladzijden te lezen, alles haarfijn verteld. Die goede, lieve Rika ! Wat was ze bedroefd geweest, toen de boot van wal stak. Hoe waren ze gescheiden onder honderd beloften, dwaas en onzinnig, eenige, zooals alleen aankomende meisjes doen, onuitvoerbaar, maar toch zoo troostend en sterkend voor jonge liefhebbende harten, dat men op lateren leeftijd, hoewel

glimlachend, toch nog met een heimelijken zucht van verlangen er aan terug denkt.

Het duurde niet lang, of Jo was ook op de nieuwe school geheel thuis. Reeds de eerste week was ze goede maatjes met alle leerlingen van haar klas: haar prettig, onzelfzuchtig karakter opende haar den weg tot alle harten. Eerst hadden de meisjes verwonderd gezien naar dat ietwat bruin getinte, oostersche gezichtje met de groote gouden kreolen in de ooren, naar die donkere schitterende oogen van 't kind uit het zonneland, naar die zeldzaam lenige, bevallige gestalte. Toen ze haar wat beter kenden, vroegen ze naar bijzonderheden omtrent die verre streken. Dat waren gelukkige oogenblikken voor Jo, als ze kon vertellen van al, waaraan haar hart nu met dubbele warmte hing. Menigmaal vormde ze op de speelplaats het middelpunt van een aandachtig luisterenden kring.

„Zijn er veel tiggers?“ vroegen de meisjes.

„O, nu veel minder dan vroeger, omdat de streken hoe langer hoe meer bewoond worden. Maar toch wordt er nog jacht gemaakt op koningstijgers, omdat er door de regeering een prijs is gesteld op elk tiggervel. Voordat wij op Bandong kwamen, woonden we in midden Java, diep in 't binnenland, dicht bij een bosch. Op een avond zaten wij aan tafel, Papa aan het hoofd, Mama en wij aan weerskanten; tegenover Pa zat niemand. Midden onder 't eten begonnen onze zes honden te blaffen van belang. Ze keken dreigend onder tafel en werden gewoon woest. Wij spron-

gen verschrikt op en net dat ik mijn stoel achteruit schoof, zag ik een zwart en bruin gevleekten tijger, iets grooter dan een newfoundlander onder de tafel te voorschijn komen en wegllopen. Door het blaffen van de honden was 't dier zoo onthutst, dat het geen van ons kwaad deed."

„O wat griezelig met die open deuren," riepen de meisjes.

„Ons huis, moet je weten, was daar maar van bamboe, gedekt met stroo, omdat Pa, 't opzicht hebbende over vele landen, nooit lang op één plaats bleef en 't dus niet de moeite waard vond een steenen woning te zetten. Nu, we hadden al verscheidene dagen hooren vertellen, dat er een koningstijger in de buurt was. Pa had vallen doen zetten, inlandsche hoofden waren op jacht geweest, maar 't lukte hun niet het dier machtig te worden. Tegen acht uur 's avonds hoorden we onze bedienden gillen, een vervaarlijk gebrul weerklonk boven ons hoofd. Wat wilde 't geval? mijnheer de tijger was boven op ons dak geklommen en rook ons allen, een liefelijke prooi voor het beestje. Wat konden we doen? Ieder oogenblik vreesden we, dat 't bamboedak zou toegeven en het dier in ons midden zou neerploffen. Er uit gaan durfden we ook niet. Het was stikdonkere nacht en 't was Pa dus onmogelijk op 't monster te mikken. Als 't niet doodelijk getroffen werd, zou 't dier razend worden en in blinde woede zijn uiterste krachten inspannen om ons allen te verscheuren. Uren en uren hebben we biddend gezeten. Toen scheen de tijger het

geitenvleesch te ruiken in de val. Langzaam hoorden we hem naar beneden kruipen en eenige oogenblikken later viel de deur van de val dicht. De inlanders kwamen met flambouwen toelooopen en Pa schoot hem dood. Ik was blij toen wij eenige jaren later in een meer beschaafde streek kwamen. Slangen vindt men in Indië nog in overvloed, van allerlei grootte en kleur, de reuzenslangen of pythons, bruine boomslangen, lange, dunne, groene sawahslangen, grijsbruine waterslangen, o van alles ! Maar de meeste doen geen kwaad, tenzij men er per ongeluk op trapt. Ze loopen gewoon weg voor de menschen. Ik zelf heb dikwijls een slang doodgeslagen met een langen stok of met de punt van mijn parasol. Op een morgen werd ik nog al laat wakker, 't was vacantie en daar we op school altijd om vijf uur moesten opstaan, vond ik 't heerlijk in de vacantie wat te luieren. Ik zag iets vreemd glinsterends naast mij liggen en toen ik goed keek, bemerkte ik, dat 't het vel was van een slang. Het dier had zich rustig naast mij verveld, was in zijn nieuw costuum de wijde wereld ingegaan en had mij als gedachtenis zijn afgedragen pakje gelaten."

Met gespannen aandacht volgden de meisjes Jo's beschrijving. Daar 't schrikkaanjagende, zonderling genoeg, den mensch aantrekt, riep men van alle kanten: „Nog meer, Jo, nog meer !" De jeugd wil van tijd tot tijd griezelen en beven.

„Een van onze honden had vier kleintjes, schattige beestjes. We hadden een feestje gehad en 's avonds vergat

ik te zien, of de moeder met haar kindertjes lekker in haar mand lag in onze achtergalerij. Den volgenden morgen waren er maar drie hondjes. We zochten overal. Opeens kwam mijn zusje huilend naar mij toe en zei, dat ze 't gevonden had, maar 't niet durfde opnemen. Dicht bij een

bamboeboschje in onzen tuin zag ik een staartje en twee achterpooten uit den grond steken. In een wip had ik ze gegrepen en ik trok, zooals ik dacht, 't hondje omhoog. Maar o wee, er was van het heele, lieve diertje niets meer over dan die pootjes en staart. Een slang had 't in d'r hol getrokken en tot zoover opgegeten. Mijn zusje huilde uren

lang, maar ik zei: „Zeur niet, kind, ik zal dien leelijkerd krijgen.” Met twee javaansche bedienden hield ik een halven dag de wacht; toen zagen we eindelijk een groenen kop te voorschijn komen. Wij wachtten nog een poosje, tot dat 't dier half er uit was gekropen en sloegen 't met knuppels dood.”

Een anderen keer schetste Jo lieflijker tooneelen. Vol dwepende liefde beschreef ze Insulinde's natuur, die nooit rust van het bloemen tooveren, van het vruchtendragen in weelderigen overvloed. Ze vertelde van de eigenaardige gebruiken der inlandsche bevolking, van hun feesten en plechtigheden. Soms zong ze eenige eentonige, melancholische javaansche of soendaneesche liedjes of sloeg een ceintuur om haar schouders bijwijze van indische slendan en voerde de rustige, loome inlandsche tandakdans uit. Dan klapten de meisjes toejuichend in de handen. Ze vonden Jo toch een eenig leuke meid.

„Is ze niet allerliefst?” vroeg Ida trotsch, alsof Jo een deel van haar zelf was.

„Ja, ja, een schat!” klonk 't terug.

En toch was er één meisje, dat nooit deelde in die ongekunstelde bewonderingsbetuigingen, dat meermalen Jo met donkere, dreigende blikken aanzag. Sarah was de eenige dochter uit een schatrijke Joodsche familie.

„Wat een mooi meisje!” riep menigeen.

Jammer, dat Sarah's oor dit al vroeg opving en dat haar spiegel 't haar dagelijks herhaalde. Ze was vijftien jaar en

zat in dezelfde klas als Jo. Door haar eenigszins brutaal optreden, door haar tentoonspreiding van weelde had ze een zekere autoriteit op school verkregen. Leerlust miste ze totaal. Ze was immers rijk genoeg, wat behoefde ze dan haar arm, lichtzinnig hoofd te vermoeien! In de hoop lekkers, vruchten of een snuisterijtje van de rijke vriendin te krijgen hielp nu eens deze, dan gene haar aan haar werk. De kleineren voelden een eerbiedige bewondering voor 't meisje, dat ze menigmaal, in zijde uitgedost, in een prachtigen auto door 't park zagen toeren, terwijl zij zelf in eenvoudig katoenen jurkjes naast vader of moeder wandelden. Tot nu toe was Sarah de gevierde en gevreesde beauté op school geweest. Geen wonder, dat ze met wreveligen naijver zag, hoe Jo stormenderhand aller harten veroverde. Zoo'n min, onaanzienlijk ding, dat laatst zelf bekende, dat ze zuinig moest zijn, omdat ze van Tante's geld studeerde en de goede vrouw niet op onnoodige kosten wilde jagen. Zoo'n armelui's kind! Niet eens mooi ook al! Wat had die toch voor aantrekkelijks, dat iedereen van haar hield, al gaf ze nooit, zooals Sarah, snoepgoed of kleinigheden. 't Was gewoon onuitstaanbaar! Sarah begreep, dat een onschuldig, eenvoudig hart een vrijbrief is in alle rangen der kinderwereld, dat een vriendelijk woord, een belangstellende blik, een gul gedeelde vreugd, een zusterlijk samen gedragen kleine verdrietelijkheid machtiger middelen waren om meisjes van één school te vereenigen dan haar met een zeker air van nederbuigende genadigheid uitgedeelde geschenken.

Jo bemerkte wel, dat Sarah haar niet mocht. Het was voor 't eerst van haar leven, dat ze zoo iets ondervond en onthutst vroeg ze zich af, wat ze gedaan had om het mooie Joodsche meisje zoo tegen zich in te nemen. Geen schuld in zich vindende, besloot ze door dubbele vriendelijkheid Sarah's afkeer te overwinnen.

Een schijnbaar nietige gebeurtenis bracht echter de meisjes nog verder van elkaar. Ze viel voor onder de rekenles. De juffrouw had een moeilijke som opgegeven en Sarah, die 't land had aan de geringste inspanning, was met haar gedachten bij haar tennisclub, die dien middag bij haar aan huis zou komen vergaderen, ter bespreking van een groote match. Wat vond ze 't doodvervelend in de klas! Opeens begon ze een regel uit een opera-aria te fluiten, doch verschrikt over zich zelf zweeg ze dadelijk weer en wierp een gemaakt verwonderden blik naar Jo. De juffrouw volgde de richting van dien blik en rood van kwaadheid vroeg ze: „Johanna, hoe durf je zoo iets doen?”

Jo keek haar met haar open, heldere waarheidsoogen aan.
„U vergist u, juffrouw, ik heb niet gefloten.”

„Zoo, wie dan? Meisjes, wie heeft 't gewaagd door fluiten de les te storen?” Geen antwoord.

Sarah keek, onverschillig met haar zilveren pennenhouder spelende, voor zich.

De juffrouw herhaalde: „Ik vraag, wie het gedaan heeft?”

Daarop zich rechtstreeks tot Jo wendende, vervolgde

zij: „Als u 't niet geweest is, wie deed 't dan, zeg mij dat eens.”

Jo verwonderd, dat haar meesteres van haar kon eischen een harer makkertjes te verraden, antwoordde kalm: „Dat kan ik toch niet zeggen. Maar heusch, ik heb mijn mond niet open gedaan.”

„Het kwam toch van dien kant. Maar laten we nu met de les doorgaan.”

De meisjes waren overtuigd, dat 't hierbij niet zou blijven. En waarlijk, na schooltijd, toen de kinderen de boeken in de lessenaars legden en zich gereed maakten de klas te verlaten, zei de juffrouw streng: „Johanna, blijf eens even hier.”

De andere meisjes keken Sarah boos aan, maar gingen zwijgend heen. Op straat kwam 't tot een uitbarsting.

„Gemeen van jou om Jo voor jou te laten opdraaien, kolossaal gemeen.”

„Ach wat,” snauwde Sarah, „ze zal immers geen straf krijgen. Ze is slim genoeg, dat kleine serpent om zich er uit te redden.”

„Slim genoeg, slim genoeg! Jij bent sluw en geslepen genoeg om de schuld op een ander te gooien.”

„Waarom zeiden jullie dan niet aan de juffrouw, dat ik 't gedaan had?”

„Omdat wij niet willen klikken, jou eigen gevoel had je moeten zeggen, dat je moest bekennen, maar je hebt geen greintje eergevoel, geen sikkepitje, hoor!”

Daar werd een zachte hand op Sarah's arm gelegd en

een lief bevend stemmetje vroeg: „Zou je niet terug willen gaan en zeggen, dat Jo 't niet gedaan heeft?”

Ruw stiet 't Jodinnetje Ida terug.

„Ben je mal, kind? Zoo gek ben ik niet. Die Indische tijgerkat zal wel op haar fluweelen pootjes terecht komen. Laat mij nu met rust.”

Verachtelijk keerden de meisjes Sarah den rug toe en gingen verder.

Ondertusschen werd Jo door de juffrouw in verhoor genomen, maar met 't zelfde resultaat als in de les. De juffrouw liet haar daarop een kwartiertje alleen om na te denken over „de gevolgen der leugentaal”. Toen ze terug kwam, begon de rechtzitting opnieuw.

„Fluiten komt niet te pas voor een jonge dame van een H. B. S. De Hollandsche meisjes zijn te welopgevoed om zoo iets te durven doen. Dat kan alleen in 't brein opkomen van een Indisch meisje, aan wie, zooals ik vernam, veel meer vrijheid gelaten wordt.”

„U schijnt niet al te best ingelicht, juffrouw”, zei Jo, warm wordende, nu haar land, waarnaar ze op dit oogenblik smachtte, er bij werd gehaald. „Ik verzeker u, dat de meisjes van de Prinses-Julianaschool te Weltevreden niet minder beleefd en welopgevoed zijn dan uw leerlingen. Ik heb nooit gehoord, dat één van allen 't waagde onder de les te fluiten of te neuriën, maar ook weet ik wel, dat geen Indisch meisje zoo laf zou zijn om niet te bekennen, als ze schuld had en er een ander in te laten loopen,”

voegde ze er bij, trotsch 't zwarte hoofdje oprichtende.

„Nu, ze schijnen er dan toch niet op haar mondje gevallen te zijn!”

Tranen van spijt kwamen Jo in de oogen. „De Zusters weten wel, dat ik niet brutaal ben en ook dat ik nooit, nooit een leugen vertel. Dat is me te min! Maar natuurlijk kent me niet en u is zoo heel anders dan de zusters. O waarom moest ik toch hier komen in dit nare land! Kon ik maar weg!”

„Nee, Jo, zóó was 't niet bedoeld, kind. Ik geloof je best, hoor! De ware schuldige zal morgen wel bekennen, kom, droog je tranen en geef mij een hand. En ik hoop, dat je zult ondervinden, dat in ons koud land ook warme, liefdevolle harten kloppen.”

Jo keek de juffrouw dankbaar aan. In een wip sloeg ze den riem van haar schooltasch om haar hals en liep vlug de straat op.

Daar stond nog een groepje meisjes op haar te wachten.

„Hoe is 't gegaan, Jo? Je hebt toch geen straf gekregen?”

„Wel neen!” riep Jo luchtigjes terug. „Maak jullie je maar niet bezorgd, menschen.” En toen, om de sporen van haar tranen te verklaren:

„Eerst was ze onuitstaanbaar aan den gang over Indische meisjes en dat kon ik niet velen. Maar op 't laatst was ze schattig en gaf me nog een hand voor afscheid en verzoening.”

„Hoe venijnig toch van Sarah om niet te bekennen,” kon een der meisjes zich niet weerhouden.

„Laat maar loopen,” lachte Jo goedig. En zacht ernstig,

terwijl de sprookjesoogen even in 't wonderland schenen te blikken: „Misschien, dat ze nu een beetje van mij gaat houden, omdat ik haar toch niet verkapt heb.”

„Kun je denken!” ontnuchterde een groote blondine. „Maar wij allen houden des te meer van je, Jo.”

Juist waren de meisjes aan een dwarsstraat gekomen. Jo trok Ida mee, ze zwaaide met haar hand, vroolijk roepende: „Dag lui, tot morgen!”

Het was heerlijk zomerweer en met volle teugen ademde Jo de gezonde, krachtgevende lucht in. Mère Bernadette had gelijk, 't was hier toch ook wel schoon en goed. Met bewondering zag ze op naar de bruine beuken in de laan, die naar Tante's villa leidde,

Op school werd niet meer over 't voorgevallene gerept; als bij stille afspraak vermeden de meisjes elke toespeling er op. Vreemd was 't alleen, dat, tegen Jo's verwachting in, Sarah een nog vijandiger houding tegen haar aannam. Of 't kwade geweten haar geen rust liet en ze dit door grooter onvriendelijkheid wilde smoren? Of zou 'tbewustzijn, dat 't gehate kind edeler gehandeld had dan zij, haar wrok verhoogen? Jo deed alsof ze niets merkte en toonde door woord noch blik, dat ze wist, wie de ware schuldige was geweest. Ze begon zich al meer en meer in Holland thuis te gevoelen. Ze schoot flink op met haar lessen en in haar Tante vond ze een waarlijk moederlijke vriendin, die geheel en al meeleeftde in 't lief en leed der twee haar toevertrouwde kinderen. Het best kunnen we het een en ander

over Jo's indrukken van 't vreemde land vernemen uit een brief aan haar vriendinnetje Rika :

„Ik ben nu al twee maanden in het land van mist, zooals ze 't noemen. Maar ik merk daar niets van. Het is iederen dag prachtig weer. De lui zeggen dan ook, dat we een zeldzaam mooien zomer hebben. O Riek, ik wou, dat jij hier was, er is zooveel leuks. Alles is zoo anders dan bij ons in Indië ! Aan het station gaf Tante den conducteur een kwartje en zei tegen mij: „Geef dien witkiel, die je koffertje gedragen heeft, dit dubbeltje.”

„Maar Tante,” antwoordde ik, „een dubbeltje, wat zal die mijnheer wel denken ?”

„Mijnheer,” lachte Tante, „dat is geen mijnheer; probeer 't maar, hij zal heel blij zijn.” Ik wed, dat ik vuurrood was, toen ik 't duppie presenteerde, maar tot mijn verwondering zei hij heel beleefd: „Dank je, juffer.” Het is zoo gek overal Hollandsche lui aan 't werk te zien, Hollandschen koetsier, Hollandschen knecht, Hollandschen tuinman, Hollandsche keukenmeid. In 't begin durf je haast geen dienst vragen. Dat is wat anders dan in Indië, waar als je je kleedt, drie baboes om je heen staan, de een met kousen en schoenen, de tweede met je jurk, de derde met kam en haarborstel, waar je maar te roepen hebt: „Baboe, geef dit, baboe doe dat !” en je zelf nauwelijks een vin verroert, waar je er niet aan denkt je schooltasch of boterhammentrommeltje te dragen. Hier is 't: „Help je zelf, tors zelf !” De huizen zijn zoo hoog ! drie of vier

verdiepingen, wel practisch om zoo de lucht in te bouwen, dan heb je minder plaats noodig. Tante's villa is groot en ruim en met een tuin er om. Gelukkig ! dien zou ik niet kunnen missen. Maar de meeste huizen hebben volstrekt geen streepje tuin, kan je je zoo iets voorstellen ? En de menschen schijnen er geen behoefte aan te hebben ook ; misschien hangt 't er ook maar van af, waar je oogen op rusten, als je voor 't eerst uit je wiegje de wereld in kijkt. Je moest eens zien, Riek, hoe de kleine kleuters hier ingebakerd worden, al is 't zomer. Ik zie in gedachten mijn broertjes en zusjes rondspringen met bloote voetjes in hun wit apenbroekje, zoo frisch en luchtig.

Ik vertel je nou maar van alles door elkaar, zie je, zooals 't me invalt, daarom moet ik je gauw zeggen, dat de vruchten hier heerlijk zijn; perziken en abrikozen en dan vooral kersen en aardbeien; ik geloof, dat ik de kersen nog 't allerdelicieust vind. Kon ik er je toch wat van zenden ! Maar ze zouden 't niet zoo lang uithouden, bijna vier weken op reis. Mijn goede, beste Tante is gewoon een engel ! Je vergeet, dat ze zooveel ouder is, zoo hartelijk kan ze met ons lachen en alle jongemeisjesgrappen meegenieten. Denk nu maar niet, dat ze je Jo bederft ! O neen, Tante kan ook ernstig en streng zijn op tijd, maar je voelt zóó dat ze het goed meent, dat ze berispt, niet om te vitten, maar om te verbeteren, dat je van zelf doet, wat ze wil. Als jij maar hier was, Riek, dan zou ik volmaakt tevreden zijn. Wie weet, misschien kom je nog wel eens onverwachts voor mij staan.

Ik houd veel van alle meisjes op school, maar toch nog altijd 't meest van mijn Riek. Ik blijf je eeuwig trouw !!! En

jij, je hebt toch geen andere vriendin gekozen? Dan huilde ik me dood !

O ja, ik moet je nog wat vertellen. Een poosje geleden zouden we uitgaan. Het begon te regenen. Tante ging bedaad door met zich te kleeden. „Tante,” riep ik, „nu kunnen we toch niet uitgaan, 't regent.” Tante lachte me uit. „In Holland geeft niemand om wat hemelwater, we nemen maar een parapluie mee.” En waarlijk Riek, we wandelden deftig in

den drop. Maar wat een regentje is me dat ook hier. Ze moesten onze regens in den westmoesson eens bijwonen, als 't water als bij bakkenvol neervalt, als de straten in

een paar minuten modderpoelen en modderriviertjes zijn en men geen twee seconden buiten zou kunnen staan zonder nat te worden tot in 't merg van je gebeente. En op een avond zag ik Tante angstig met wat wijwater rondloopen. „Wat is er toch, Tante?” vroeg ik, denkende dat er een spook in huis was of minstens een besmettelijke ziekte.

„Wel kind, hoor je 't dan niet donderen?”

„Donderen, is dat donderen? Ik dacht, dat Mietje iets over den zolder liet rollen.” Met al mijn eerbied voor Tante moest ik toch lachen. Op Bandong kan 't beter onweeren. O, als de hemel als in vuur en vlam staat en de donder buldert als kanonschoten! Hoe grootsch en majestueus als 't door de bergen wordt weerkaatst en de huizen als op hun grondvesten sidderen. Dat is eerst donder! Maar foei, ik moet aan mijn huiswerk. Wacht maar, je krijgt nog een hoop brieven!”

Langzamerhand werd 't herfst en begon het te winteren. De bladeren waren bijna alle van de boomen gevallen. Dat leek Jo erg triest en mijmerend keek ze op naar de kaler en kaler wordende takken. „Zijn die boomen nu heusch niet dood?” vroeg Jo bezorgd aan Tante, „en komen er het volgende jaar weer nieuwe bladeren aan? Het is me soms alsof er een kille huivering door de natuur vaart.”

Het werd ook al koud. Jo liep nog in haar luchtig zomer-

toilet. Op een ochtend dacht Jo: „Nu is 't vast al winter, maar als 't zoo blijft, zal ik toch wel niet sterven van de kou.” Aan Ida vroeg ze: „Zijn we nu al op zijn koudst?”

„Hoe kom je er bij Jo, 't wordt nog veel, veel kouder.”

Eenige dagen later dezelfde vraag en weer 't zelfde antwoord. Jo rilde van de kou, maar kon er niet toe besluiten iets warms aan te doen. „Doe een warmen borstrok aan, Jo,” zei Tante.

„O foei, neen! ik kan niet zooveel goed aan mijn lijf velen!”

„Ja,” lachte Tante, „dat zeggen alle Indische menschen eerst, ze verbeelden zich, dat zoo'n vrachtje al te zwaar is en ze krimpen liever van de kou dan dat ze zich warmer kleeden. Wacht maar eens, je zult wel anders leeren praten.”

Eenige dagen later was het zóó koud, dat Jo, hoewel zuchtend, Tante's raad opvolgde. Maar, o, 't was alsof de kou tot in 't merg van je gebeente zat, geen verwarmen aan. De toppen van haar vingers tintelden, al wreef ze nog zoo hard.

„Jo, kom eens even aan 't bord,” riep de juffrouw.

Jo kwam van haar plaats met handschoenen aan. De leerlingen schoten in een lach.

„Ik heb 't ook zoo vreeselijk koud,” klaagde Jo. Verlegen trok ze de handschoenen uit en vertoonde tien blauwpaarse verkleumde vingers. Ze nam 't stuk krijt om op 't bord te schrijven, maar ze liet 't onmachtig, stijf van de kou, op den grond vallen.

„Arm kind,” zei de juffrouw, „je bent ook aan zulke hitte gewend. Troost je maar ; binnen kort is de verwarming overal aan en behoeft je niet meer van de kou te lijden.”

Zoodra de kachel bij Tante aan was, kroop Jo er dicht bij en koesterde zich als een poesje, dat 't zonnetje zoekt.

„Het sneeuwt,” riep Ida op een morgen. Jo sprong op en ijldde naar 't raam, daar zag ze de witte donzige vlokken van den hemel vallen. „O, hoe aardig, hoe leuk. Geef me wat sneeuw, ik heb nog nooit sneeuw gezien.”

Een der meiden opende even 't venster, stak een schoteltje buiten en ving wat sneeuw op. Jo nam 't in verrukking aan.

„Wat lief, o beeldig !” Ze vergat alle kou, nam de sneeuw in haar hand en liet 't gesmolten vocht door haar vingers op 't schoteltje druipen. Ze wreef er mee tegen haar wang en stak er wat van in haar mond tot groote pret van de meid.

„Denk je, dat je geprepareerd ijs eet, Jo ?” schertste Tante.

„O Tante, wat ben ik blij, dat ik eindelijk sneeuw heb gezien. Als ik in boeken er over las, dan maakte ik mij een voorstelling er van en vindt u 't niet leuk, 't is precies zooals ik gedacht heb, zoo wollig zacht. Kon Rika dit nu ook eens zien !”

„Wel kind, zend er een doosje van naar Indië, ik denk dat 't opperbest zal aankomen.”

„Hé, nu begint u te plagen, Tantetje, foei !”

„Wacht maar, je zal nog meer moois zien van onzen

winter, als 't maar eerst goed gaat vriezen en er zich ijzel vertoont. Ik denk, dat ik schaatsen voor je zal moeten bestellen."

„Denkt u, dat ik 't zou kunnen leeren? Op school in Indië hadden we rolschaatsen en ik kon er best mee terecht. Zondags mochten we op de lange galerij voor de klassen schaatsen. Maar dit is zoo iets heel anders. Toch zou ik 't dolgraag probeeren."

December kwam en 't werd bitter koud. „Als 't nu nog kouder wordt, ga ik zeker dood," filosofeerde Jo in stilte; uit vrees van uitgelachen te worden, durfde ze haar meening niet uiten. Op een nacht werd Ida verschrikt wakker. Jo zat rechtop in bed.

„Jo, wat voer je uit, zit je te huilen?"

„Nee, maar ik was juist aan 't denken of ik er aan zou beginnen. Ik heb twee borstrokken aan, twee wollen rokken en twee paar dikke kousen en nog lig ik onder de dekens te rillen; ik kan niet slapen van de kou, mijn voeten zijn ijskoud. Ik geloof, dat ik den ijsdood aan 't sterven ben," voegde ze er droogjes bij.

Ida had haar gezichtje in de dekens verborgen om haar lachen te smoren. Jo, aangestoken door Ida's vroolijkheid, proestte 't opeens uit. Eenige minuten lang waren de meisjes niet tot bedaren te brengen.

„Jo, Jo, jij bent toch een klucht!" En weer klonk Ida's onbedwingbare lach door 't stille kamertje.

„Nou, Ie, jij hebt goed lachen. Jullie houdt er een

vermakelijken winter op na, dat moet ik zeggen. Schaf nu raad; ik heb al mijn bezittingen aan en ril nog op tot mijn ziel. Weet je wat," voegde ze er vastbesloten bij, terwijl ze uit 't bed stapte, „ik kruip er bij jou in en breng mijn dekens mee, dan hebben we er samen vier. Ik heb wel eens gelezen, dat arme kinderen dicht naast elkaar gaan liggen om elkander zoo te verwarmen. Brr ! gelukkig dat ik er ben."

Gewillig schoof Ida een eindje op om voor Jo plaats te maken.

„Arme drommel," zei ze, „kom maar bij me, ik zal je eens lekker instoppen." Bezorgd nam ze Jo's voeten in haar handen ; door de kousen heen voelde ze, hoe koud en stijf ze waren.

„Morgen zal ik Tante een warme kruik voor je vragen, dat is heerlijk," troostte ze. Ze sloeg haar arm om Jo's hals en drukte 't bibberende meisje tegen zich aan.

„Dank je, Ie. zoo is 't lekker, je bent toch een goed wicht ! Laten we nu weer probeeren te slapen."

Eenige oogenblikken later lagen 't bruine en 't blonde kopje stil naast elkaar op 't kussen. De geregelde ademhaling bewees, dat beide meisjes in 't rijk der droomen aangeland waren.

Den volgenden ochtend waren de vensterglazen dicht bevroren. Jo klapte in de handen van vurige bewondering. Alle doorgestane ellende van den nacht was vergeten.

„Heb je ooit zoo iets moois gezien ! Kijk dan toch. Net spatwerk. Allemaal takken en bloemen en blaren. Zeg nou eens eerlijk, heb je ooit zoo iets gezien ?”

Ida verzekerde, dat ze elken winter meermalen zoo iets zag, maar Jo keek haar ongeloovig aan ; zij meende op iets wonderlijks te staren. „Hé, ik heb er wel over gelezen in boeken, dat de winter een kunstenaar is, maar ik kon 't toch niet gelooven. Zou je niet meenen, dat een groot artist met een fijn penseel of graveerstift deze wonder-schoone figuren had aangebracht ?”

Op school was ze er vol van. Ze was heelemaal verzoend met den winter. En gaandeweg werd 't ook beter. Jo wende aan het winterweer, tenminste ze leed niet meer zoo bar en verbeeldde zich niet meer, dat men haar op een ochtend doodgevroren in bed zou vinden. Ze leerde met de meisjes van school schaatsenrijden en vond 't overheerlijk. De winter was bijzonder mooi. Eenige dagen lang hingen de boomen vol rijp ; photographen waren in de weer om bijzonder mooie gezichten op te nemen. Jo schreef enthousiaste brieven naar Indië en haalde haar verfdoo's te voorschijn om winterlandschapjes voor de kennisjes op Weltevreden te maken. Met dit al was ze toch verheugd, toen de lente kwam en de eerste crocussen zich vertoonden.

De tijd verliep eerder dan Jo gedacht had. Het werd zomervacantie en Tante maakte met de meisjes een reisje, eerst naar Scheveningen, toen naar 't Geuldal en Jo herhaalde opgetogen: „Mère Bernadette had

toch wel gelijk. Ook hier is 't goed en schoon."

Met 't nieuwe schooljaar kwam Jo in een hoogere klas. Ze was vroolijk en gelukkig; geheel gewend en blij in 't vooruitzicht het volgende jaar voor eenige maanden naar Indië te mogen.

De winter kwam weer. Maar nu zag Jo dien moedig tegemoet. Met haar elegant wintermanteltje en de wintermuts, met bont afgezet, schuin op de zwarte krullen, zag ze er alleraardigst uit. Tante was trotsch op haar petekind. De rivieren waren met een dikke ijskorst bedekt tot groote pret der H. B. S.-meisjes.

Op 15 Januari zou er een groote schaatswedstrijd gehouden worden. Een dertigtal meisjes zouden er deel aan nemen. Ook Ida en Jo waren er bij. Jo's donkere wangen waren gezond rood gekleurd en haar oogen schitterden van pret. Met welgevallen keken allen naar de sierlijke, fijn slanke gestalte van 't Indische kind, dat reed als de beste onder haar. Geruimen tijd hadden de meisjes onvermoeid toeren gedaan. Reeds was er een pauze geweest, waaronder de meegebrachte boterhammen onder vroolijk gelach verorberd werden. Nu was de wedstrijd weer in vollen gang. Opeens weerklonk een doordringende kreet, 't ijs kraakte en vóórdat men zich goed bewust was, wat er gebeurde, was een der meisjes er door gezakt en onder 't ijs verdwenen.

„Sarah, Sarah!" gilden verscheidene stemmen en doodsbleek staakten allen haar vaart. Men schreeuwde door

elkaar, schreide hardop; niemand was in de buurt te zien, die redding kon brengen. Jo schreeuwde of weeklaagde niet. Ze had in Indië uitstekend leeren zwemmen, ze kon zich in 't water in alle mogelijke houdingen bewegen en in evenwicht houden. Ze wist wat haar te doen stond. In een wip had ze muts en mantel weggeworpen, haar schaatsen afgebonden en eer iemand 't kon beletten, was ze onder 't ijs geschoten.

„Heer God, onze Jo !” En hardop begonnen de meisjes te bidden. Ida sloeg weenend haar handen voor 't gelaat en smeekte God vurig en dringend om Jo's behoud. Maar niemand durfde hopen. Eenige minuten, die eindeloos leken, verliepen. Toen kwam er beweging in 't water, waar 't ijs gebroken was. Nog eenige oogenblikken. Langzaam maar zeker werd een druipende meisjesfiguur naar boven geduwd. Zonder er aan te denken, dat 't ijs op meerdere plaatsen kon breken, moedig geworden door Jo's voorbeeld, waagden vijf van de grootste meisjes zich weer op de gladde oppervlakte. Zij grepen het ijskoude lichaam, waarin geen spoor van leven te bemerken viel en droegen 't naar den oever. Daarop keerden ze haastig terug naar de opening. Een doodsbлек kopje vertoonde zich even, een hand werd uitgestoken, de meisjes grepen die en trokken uit alle macht. Weldra was Jo weer op vasten grond. Van aandoening was 't doodstil geworden in den meisjeskring. Jo had geen woord, geen blik over voor haar redsters, ze snelde naar de plek, waar, zooals de kinderen dachten, het lijk van Sarah lag.

„Gauw ! Allemaal helpen, anders sterft ze !” riep Jo. „Geen minuut te verliezen. Ze moet verwarmd worden. Gaan twee van jullie op den grond zitten en neemt haar op schoot. Sarah werd voorover gelegd. „En nu aan 't wrijven, van alle kanten, om 't leven er weer in te krijgen.” De meisjes volgden gedwee Jo's bevelen, als begrepen ze dat hier iemand was, die door ondervinding, door koele beradenheid haar meerdere was. Sarah's kousen en schoenen werden uitgetrokken en de meisjes verwarmden ze gediensstig door wrijven. Na eenige minuten kwamen er groote golven water uit Sarah's mond en neus. „Goddank !” riep Jo.

Ze greep een der naastbijstaanden bij den schouder. „Loop, wat je loopen kunt, stap maar in een rijtuig, als 't kan, en haal den dokter. Niet treuzelen kind, denk dat haar leven er van afhangt.” De toegesprokene was al een eind vooruitgeschoten en spoedig uit 't gezicht verdwenen. Jo keek zoekend rond.

„Is er dan geen huis, geen boerenwoning hier, waar we haar kunnen binnendragen en bij 't vuur leggen ? Hier in 't natte goed, in 't vriesweer is er geen warmkrijgen aan.”

„Ik zal wel zoeken en hulp vragen,” gediensstigde er een.

„Ik ga mee,” riep een tweede. De beide meisjes ijlden den weg op, waarlangs ze gekomen waren en bereikten een boerenhuis. Nauwelijks had de boerin begrepen, wat er gaande was of ze zond twee harer jongens met een geïmproviseerde brancard om de drenkelinge te halen, terwijl

zij ondertusschen zich beijverde een flink vuur aan te maken. Niet lang duurde het of Sarah, ontdaan van haar natte kleeren, lag in dekenen gewikkeld bij de kachel, terwijl de goede vrouw met warmen cognac haar polsen en slapen wreef. Maar Sarah lag daar maar steeds, zonder eenig teeken van leven te geven. Daar kwam de dokter met haastigen tred binnen, onderzocht de bewusteloze en zeide: „Ze leeft, maar uiterst flauwtjes. Ze heeft haar leven te danken aan de maatregelen, die dadelijk werden toegepast.”

En zich tot de opeengepakte meisjesmassa wendende, prees hij: „Jullie bent flinke kinderen !” Verschrikt keerde hij zich om, een doffe slag weerklonk. Jo was in elkaar gezakt.

Eenige dagen later lag Jo nog met hevige koorts te bed, terwijl Tante en Ida angstig op 't rusteloos woelende hoofdje neerzagen. Dag noch nacht had ze rust gehad. Nu eens sprong ze rechtop in haar bedje en zag verwilderd om zich heen, dan sloeg ze woest met haar armen als om onzichtbare aanvallers van zich af te weren en gilte ze: „'t Water, o, 't water, 't komt weer. We zullen verdrinken, Tante, allebei verdrinken ! Sarah, ik kan er niets aan doen, ik had je zoo graag geholpen, maar 't gaat niet !”

Dan weer lag ze uren lang bewusteloos. Soms vroeg ze naar moeder en naar Rika. Waarom kwamen ze niet ? Waren ze boos, dat ze in 't water sprong ? Even, in een helder oogenblik drong ze zich tegen Ida aan, zeggende: „Ie, onze lieve Heer alleen weet, wat ik daar heb uitgestaan

in die donkere, ijskoude diepte. Al word ik honderd jaar, ik zal 't nooit nooit vergeten !" Ida legde haar zachte, koele hand op 't brandende hoofdje en fluisterde: „Stil, lieveling, maak je nu niet moe."

Eindelijk verliet de koorts de zieke en viel ze in een rustige sluimering. Toen ze wakker werd, was haar eerste vraag naar Sarah. O, die was beterende; wel zwaar ziek geweest, maar toch met Gods hulp behouden. Jo vouwde stil haar handen, toen ze dit hoorde en weer kwam die eigenaardige uitdrukking in haar oogen, als zag ze in een wonderschoon verschiet, waarin aan andere stervelingen niet vergund is te blikken. Toen ze zoo goed als beter was, vertelde ze, in haar bed zittend, gesteund door zachte kussens, aan Tante en Ida, hoe 't gegaan was in die sombere diepte, die bijna haar graf was geworden.

„In Indië had ik zoo dikwijls gezwommen in diepe badplaatsen, in stroomende rivieren. Eens ben ik zelfs in een draaikolk geraakt en bijna verdronken. Mijn engelbewaarder redde mij er uit, heusch, want allen zeiden, dat als men in een kolk komt, men er onmogelijk uit kan. Ik was dus niet bang en dacht ook geen oogenblik na. Daarom had ik ook niet begrepen, dat dit iets heel anders zou zijn dan in Indië, waar men Gods blauwen hemel boven zich ziet. Ik zwom op goed geluk af, met handen en voeten naar Sarah zoekende, doch ik vond niets. De angst sloeg me om 't hart, dat ik haar niet bijtijds grijpen zou en dat ik zelf 't niet lang meer zoo geheel onder water zou kunnen uit-

houden. Opeens voelde ik iets wolligs, ik trok en trok, 't was Sarah's mantel. Ik sloeg mijn arm om haar heen en hield me, met de andere werkende, boven. Maar ze was zoo zwaar, o God, wat was ze zwaar ! Ik bad, zooals ik nog nooit gebeden heb en spande ziel en lichaam in om Sarah vooruit te duwen. Ik voelde me al duizelig worden en ik weet niet goed meer, wat ik deed. Ik geloof, dat ik Sarah door de opening naar boven duwde en dat de meisjes mij toen grepen."

Tante liefkoosde de zoo smal en bleek geworden gestalte en dankte God lachend en schreiend voor het behoud van haar schat.

Schoolkennissjes waren herhaaldelijk komen aanloopen om te informeeren naar Jo's toestand. Omdat de dokter volslagen rust had bevolen, werd niemand toegelaten. Sarah's vader was bij Tante geweest en had met van aandoening trillende stem over het heldhaftige meisje gesproken; aan Jo dankte hij 't behoud van zijn eenige. Hij zond de schoonste bloemen en vruchten uit zijn rijke broeikassen. Jo had al dikwijls aan den dokter gevraagd, of haar vriendinnetjes nog niet mochten komen. Op een ochtend was ze in een lichte sluimering gevallen en hoorde dus niet, dat zachtjes Tante's behoedzame hand de deur opende en iemand binnenliet. Door een geritsel bij haar bed werd ze wakker en zag een knielende gedaante naast haar.

„Sarah," riep ze verheugd. Voordat ze zich kon oprichten, had Sarah haar armen om haar heen geslagen.

„Jo, mijn lieve, beste Jo, hoe zal ik je toch kunnen danken!”

De flikkersterretjes glansden in Jo's oogen. „Zal je nu niet meer 't land aan mij hebben?”

„Neen, mijn leven lang niet meer! O, ik was zoo slecht en naar. Maar ik heb veel nagedacht in mijn ziekte en ik zal heel anders worden, heel anders, dat zal je zien.”

Jo streelde 't magere handje naast haar. Ach, wat waren beide meisjes afgetakeld; zoo spits en hoekig geworden. Maar op Sarah's gelaat lag een uitdrukking, die er te voren nooit op te zien was geweest: de rijke Joodsche had haar wuftheid en ongevoeligheid afgelegd en was een beter mensch geworden door de eenvoudige grootheid van Jo's kinderziel. Toen Tante eenigen tijd later binnen kwam, waren de meisjes aan 't babbelen, alsof ze sinds jaren de dikste vriendinnen waren.

Wat was 't een vreugde op school, toen de twee herstelden verschenen! Met toestemming van de juffrouw hadden de meisjes de klas versierd. Het was alsof de beide kameradjes, die ze op 't punt waren geweest nooit meer uit de diepte te zien opdoemen en die haar nu, na een lange en gevaarlijke ziekte waren teruggegeven, dubbel dierbaar aan allen waren geworden. Jo leek grooter en ernstiger geworden, overigens was ze 't zelfde lieve, eenvoudige kind gebleven, dat zich niets op haar heldendaad liet voorstaan. Integendeel, ze scheen alles al weer vergeten. Sarah was onkenbaar veranderd. Zoo trotsch, nukkig en onvriendelijk ze eerst was, zoo lief nederig, voorkomend en immer

opgeruimd was ze nu. Soms, als Jo opkeek in de klas, zag ze Sarah's oogen met een bewonderende, liefdevolle uitdrukking op zich rusten en al was Sarah nog zoo verdiept in eenige bezigheid, als Jo verscheen, kwam er een zonnig, gelukkig lachje over haar gelaat. De meisjes zagen Sarah's gehechtheid, maar niemand was er naijverig op, ze begrepen dat Jo die stille, dankbare hulde verdiende.

„Jo,” zei Tante op een morgen, „de tijd nadert, waarop je voor vacantie naar Indië zou gaan. Maar kindlief, je hebt zooveel op school verzuimd door je ziekte. Als je nu nog eenige maanden weggaat, raak je heelemaal ten achter. Denk je ook niet?”

Jo keek bedrukt. Tante had gelijk, groot gelijk, maar — niet naar Indië, naar allen en alles, waaraan Jo's hartje hing . . . ! Hoe zou ze 't kunnen !

„Lieveeling,” streelde Tante, „ik wilde je maar even plagen. Ik heb groot, heerlijk nieuws voor je. Pa en Ma met de zusjes en broers komen hier, voor een heel jaar !”

Jo zei geen woord, de vreugde was haar te groot. Maar eenige oogenblikken later danste ze jubelend door de kamer. Plotseling hield ze stil. „Tante, nu zal ik Rika niet zien !” Het was alsof ze verschrikte bij die gedachte.

„Maar ik heb nog een verrassing voor je. Je oude Tante mag ook wel wat doen voor het dappere nichtje, dat zoo stoutweg onder 't ijs kruipt zonder te vragen, of ik dat wel goed vind ! Luister eens, kleintje. We hadden afgesproken dat jij naar Rika toe zou gaan. Nu dit niet gaat, zullen we 't omkeeren, altijd als Rika's ouders het goed vinden. Wat zou je er van zeggen, als Rika eens met Pa en Ma meekwam en hier wat vacantie hield ? Wie weet, misschien besluiten haar ouders wel om haar hier te laten !”

Jo lag al met beide armen om Tante's hals en gaf haar een paar klinkende kussen op beide wangen. „Er is op de heele, heele wereld niet zoo'n engelachtige Tante als ik heb !”

Dien nacht hoorde Jo menigmaal de kerkklok slaan, zonder dat ze den slaap kon vatten. Het was geen winter en ze had het volstrekt niet koud. Toch lagen 't blonde en zwarte kopje weer naast elkaar in één bed. Jo had haar ledikant verlaten en was nogmaals bij Ida op visite gekomen. Ze hadden elkaar ook nog zooveel toe te fluisteren, nog zooveel verrukkelijke plannen te maken voor den tijd, dat de dierbaren uit Indië ook in Holland zouden zijn.

UIT 'T LAND VAN OVER DE ZEE.

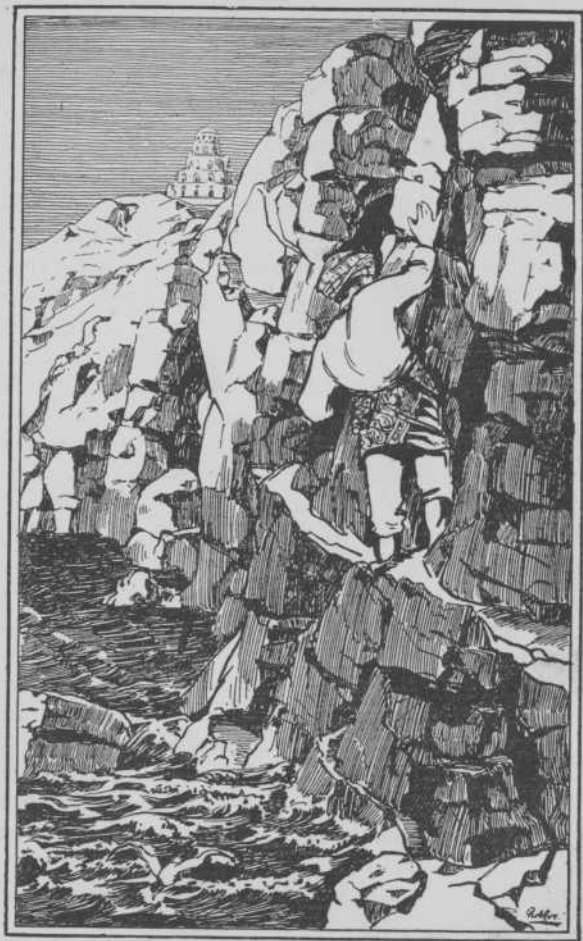
Dicht bij de kust van de residentie Batavia, in een kleinen onaanzienlijken inham stond een bamboezen huisje, dat alles bevatte wat Pah Kario aan aardsche goederen bezat. Hij woonde er met zijn kleinzoon. Zijn vrouw had hij eenige jaren geleden, in een fijne tikar gewikkeld, te ruste gelegd

op 't kleine kerkhof onder kamoeningboomen. De ouders van den kleinen Kario waren gestorven, zijn andere kinderen waren weggetrokken naar verschillende plaatsen, ver van Batavia. Zoolang 't hem heugde, had een zijner voorvaderen hier op dit vergeten plekje met vrouw en

kinderen geleefd van de vischvangst. Rijk waren ze nooit geweest, maar tevreden, arbeidzaam en gelukkig. Het scheen zelfs, of ze een zekeren afkeer van geld hadden, of ze vreesden op de een of andere wijze rijkdom te verwerven. Van oudsher af namelijk leefde de gedachtenis onder hen voort — als een afschrikkendwekkend voorbeeld — aan den ongelukkigen Merto, die zijn ziel verkocht om zich in weelde te kunnen baden. Meermalen had de oude visscher met levendigheid 't verhaal ervan aan vreemdelingen gedaan, die, verlost door 't natuurschoon, Pah Kario's eenzaam rijkje opzochten of drijvende in hun sierlijke plezierbootjes tot hier toe de kust langsvoeren en even onder de palmen kwamen rusten. Ze kochten dan voor een paar centen een jongen klapper en terwijl ze zich verfrischten aan 't rinzige vocht, knoopten ze een praatje aan met den vriendelijken grijsaard.

Merto was eens een arm man, wien alles wat hij ondernam, mislukte. Dit kwam omdat hij zóó dom was, dat hij nog niet eens een enkele tooverformule kende. Zijn vrouw zat den heelen dag sarongs te weven, ze verzorgde den tuin en verkocht bloemen op de markt, maar 't hielp niet. De oogst mislukte en wat er nog van 't veld te halen was, viel als pand in handen van een woekeraar. Weenend klaagde de vrouw, dat ze geen eten meer had voor haar kinderen en bij rijkere bureu moest gaan bedelen. Dit was Merto te veel. Zonder zijn vrouw bekend te maken met zijn plannen, liep hij naar de kust en zocht in alle spelonken en holen van de zuidzee-

rotsen. Hier moest 't paleis zijn van Kjaï Loro Kidoel, de jeugdige schoone koningin der zuidelijke zeeën, aan wie de zoekers naar eetbare vogelnestjes hun offers brengen, hier ook moest het hol zijn van haar dienaress, de booze Kjaï Belorong, de geldgodin. Bij den ingang van een overhangenden rotswand stond Merto stil, wierp zich ter aarde en strooide welriekende bloemen. Hij riep: „Machtige Kjaï Belorong, ik ben zoo arm, heb medelijden met mij.” Toen hij dit driemaal herhaald had, hoorde hij een stem antwoorden: „Merto, ik hoor u, treed nader en zie om u heen.”

Bevend stond Merto op, met knikkende knieën, terwijl 't angstzweet hem uitbrak. Op eenige passen vòòr hem stond een prachtig huis, vol gouden schatten. Nogmaals noodde de godin hem dichterbij te komen en nu bleek 't heele paleis gebouwd te zijn van menschelijke lichamen, die luid kermden: „Helaas, wie kan zulke pijnen lijden, als wij moeten verdragen!”

Merto deinsde sidderend achteruit, maar Kjaï Belorong bemoedigde hem en beloofde hem rijk te maken, als hij na tien jaar genoten te hebben tot haar in deze spelonk wilde terugkeeren om als bouw materiaal van haar paleis te dienen. Het was een afgrijpselijke voorwaarde, met dat levende en kermende paleis voor zich. Maar Merto dacht aan zijn armoede thuis; bovendien — tien jaar was een heele tijd, hij was jong en sterk en zou wel een middel vinden om de godin te verschalken. Ongeduldig zag Kjaï

Belorong zijn aarzeling en met toornig flikkerende oogen vroeg ze: „Welnu Merto, heb je moed?” En sidderend antwoordde hij: „Ja, ik heb moed.”

Daarop mocht hij naar huis gaan, waar hij moest afwachten wat de geldgodin hem zou toebedeelen. Nog vertelde Merto niets aan zijn vrouw. Maar 's avonds toen

hij zijn woning binnentrad, zag hij een schoone gedaante op den rand van de baleh-baleh ¹⁾ zitten. Ze lachte hem toe en juist wilde Merto aan zijne echtgenooten vragen, wie toch die vriendin van haar was, die hij nog nimmer te

¹⁾ Rustbank.

voren gezien had, toen hij tot zijn ontzetting bemerkte, dat ze in plaats van beenen en voeten een langen schubbigen staart had. Merto wilde vluchten, doch snel als de gedachte had 't gedrocht zich op zijn schouders gezet en haar staart om zijn hals geslagen, zoodat ze hem schier den adem benam. Merto viel bewusteloos neer en een schaterlach als van booze geesten klonk door de lucht. De vrouw van Merto had niets van de verschijning kunnen zien; ze begreep niet, wat haar man scheelde. Toen ze hem eindelijk bij had gekregen, bemerkten ze, dat de baleh-baleh vol schubben lag van 't zuiverste goud. Nu was Merto rijk. Hij kocht geiten en karbouwen en heele sawahs, hij bouwde schuren om er rijst in op te stapelen en werd geacht als de aanzienlijkste man van de kampong. Zijn vrouw droeg kostbare juweelen en fijne zijden kleederen; maar gelukkig was zij niet, want Merto was trotsch en stuursch geworden en keek minachtend op haar neer, omdat ze niet den heelen dag als een prinses met de handen over elkaar wilde zitten. Als Merto meer geld verlangde, dan behoefde hij slechts Kjai Belorong aan te roepen en 's morgens vond hij de baleh baleh vol gouden schubben. Hij werkte niet meer en kwam uit verveling tot de kwade gewoonte van opium schuiven; hierdoor werd hij mager en hoekig en zijn oogen schitterden met onnatuurlijken glans. Van de verloopende jaren gaf hij zich geen rekenschap en hij was dus zeer verwonderd, toen hij op een nacht Kjai Belorong voor zijn slaapstede zag staan en haar hoorde zeggen: „Merto,

de tien jaren zijn om. Kom mee, ik zal je maken tot den drempel van mijn paleis."

„Machtige godin," antwoordde Merto, zie eens hoe mager en uitgeteerd ik ben. Gij zult Uw staart pijn doen als die over uw drempel glijdt. Neem mijn ploegjongen, die is sterk en dik."

Kjai antwoordde niet, maar den volgenden morgen vond men den armen ploegjongen dood. Merto werd rijker dan te voren en leefde er nog lustiger op los. De dessabewoners benoemden hem tot loerah (hoofd van 't heele dorp) en bewezen hem den grootsten eerbied. Als ze tot hem spraken, zetten zij zich op den grond met gekruiste beenen — teeken van onderdanigheid — en waagden 't niet de oogen tot hem op te slaan. Hij woonde in een mooi steenen huis en had de fijnst bewerkte meubelen. Tuinen met heerlijke rozen en melati's omgaven de loerahwoning. Maar zijn vrouw kwijnde van verdriet en zijn kinderen groeiden op tot nietsdoeners. Zoo verliepen wederom tien jaren; Merto had grijze haren gekregen en zijn magere gestalte liep diep voorovergebogen. Onverwachts stond Kjai Belorong weer voor hem: „Kom de tijd is verstreken, Merto; ik zal je maken tot een zuil van mijn paleis."

„Wat!" riep Merto lachend, „zou ik uw paleis moeten schragen? Zie eens, hoe zwak en krom ik ben, zoodat mijn baadje haast van mijn schouders afglijdt. Het gebouw zou immers instorten, en u verpletteren, schoone godin."

Neem mijn broer, hij is een reus en kan met een ruk een boom ontwortelen."

Kjai Belorong liet zich bepraten en schonk Merto in ruil voor zijn broer een karong (grootte zak) vol kostelijke gouden vischschubben en een slangenhuid bezet met zeldzame edelgesteenten. De trots en lichtzinnigheid van Merto kenden nu geen grenzen meer. Zijn vrouw stierf van hartzeer en Merto vierde van den ochtend tot den avond feest met zijn zonen en vrienden. Om van zijn geld te kunnen genieten, vleiden de dessabewoners hem en vroegen aan 't Hollandsche gouvernement om hem tot regent aan te stellen. Bijna dagelijks klonken gamelantonen uit de regentswoning en zag men een menigte Javanen er heen gaan om de toppeng- en wayangspelen (inlandsche theater) te bewonderen en deel te nemen aan de rijke slametans (feestmaaltijden). Aan de belangen van zijn district dacht de regent totaal niet, orde en tucht gingen er verloren en de rechten van de Hollandsche regeering werden er schandelijk verwaarloosd. Merto dacht er over zich nog hooger te verheffen: als hij eens een samenzwering op touw zette tegen de gehate blanda's? (Nederlanders). De Javanen zouden hem natuurlijk zonder uitzondering ter zijde staan, verlokt door zijn onuitputtelijke schatten. Dan kon hij mogelijk wel radjah (koning) worden over heel Java. Wat zou hij dan die overheerschers van nu, die verfoeide witte mensen, voor hem laten slaven en zwoegen. Languit liggende op zijn vorstelijk rustbed, met

een opiumpijp in den mond, had hij de verleidelijkste droomgezichten omtrent zijn toekomstige macht en grootheid. Een licht geritsel stoorde hem: de langvergeten zeemeermin stond ten derden male voor hem om hem er aan te herinneren, dat zijn ure gekomen was en zij zijn goddelooze ziel kwam opeischen. Ook nu hoopte de sluwe luiaard haar om den tuin te leiden. Hij bleef dus rustig liggen en keek haar met zijn half gesloten oogen spottend aan. „Kom, Merto,” sprak ze koel, „’t is meer dan tijd, ik zal u maken tot den haardsteen van mijn paleis.”

„O liefelijke Kjai Belorong,” vleide Merto, „ik ben zoo koud en bedekt met kil zweet. Uw vuur zal smeulen en uitgaan en gij zult rillen in uw vorstelijk paleis. Neem mijn oudsten zoon, hij is warm en droog en zal heerlijk branden.”

Maar Kjai, die zich al dadelijk geërgerd had aan de oneerbiedige houding en den spottenden blik van den man, die alles aan haar te danken had, voelde, hoe zijn minachting en haat haar te machtig werden. „Neen!” krijschte ze, „jou zal ik meenemen en niemand anders, ontaarde vader; mijn onuitbluschbaar vuur zal je warmen en drogen.” Ze greep hem bij de keel en sleepte hem naar de strafplaats aan de Zuidzee, om den steen te worden van haar haardvuur ten eeuwigden dage.

Als de oude Pah Kario dit verhaal deed, leefde hij met lichaam en ziel mee. Men zou wanen, dat hij alles zelf gezien had en met welsprekend gevoel de beelden, die zich zoo diep in zijn herinnering hadden gegrift, voor de ver-

beelding zijner toehoorders trachtte te tooveren. Zijn magere vuist balde zich, als hij vertelde, hoe de lage Merto zijn deugdzame echtgenoot liet sterven van smart. Dreigend stond hij op, als hij de oproeping van Kjai Belorong herhaalde en als 't verhaal ten einde was, keek hij schuw rond, of hij niet de gevreesde zeemeermin achter een rotswand zag verschijnen. Daarop werd hij weer kalm en de vredige glimlach begon weer om zijn lippen te spelen. „Zie,” zeide hij, „zoo gaat het met lieden, die niet tevreden zijn met hetgeen Toewan Allah (God) hun schenkt. Voor mij bestaat die vrees niet; ik heb 't altijd goed gehad en als ik te oud ben om te werken, dan zullen mijn kinderen voor mij zorgen en mijn kleinzoon zal voor mij werken.”

Hij had 't altijd goed gehad! — aandoenlijke betuiging van den man, die geen andere kleeren had dan die hij aan 't lijf droeg, geen ander voedsel dan 't pisangblad met rijst en vischjes, dat hij in de hand hield. Getrouw aan de traditie zijner voorouders was hij een visscher met hart en ziel. 's Morgens vroeg zette hij zijn bamboezen fuiken uit en tegen den avond haalde hij ze binnen; menig vischje was er onnadenkend ingezwommen en had den uitgang niet meer kunnen vinden. Verder op zee spreidde de oude zijn netten uit en dikwijls zat zijn kleinzoon dan naast hem in 't ranke bootje en hielp 't net inhalen, en de visschen dooden en klaar leggen voor de markt. Ze werden in groote manden bewaard, die Pah Kario aan een bamboezen juk over den schouder naar de passer (marktplaats) bracht. Ze

konden 't opperbest samen vinden, grootvader en kleinzoon. Kario zag met onbegrensden eerbied op tot den grijzen visscher, die zoo juist al zijn vragen wist te beantwoorden, die zulke schoone en wondere geschiedenissen kon vertellen. Nooit kwam de minste twijfel aan de geloofwaardigheid der verhaalde feiten in zijn kinderhoofd op. Zelfs de volwassen Javaan denkt zich evenals de oude Grieken de natuur bezielde. Voor hem is een boom niet enkel een plant, een rots niet enkel de steenmassa, een dier niet een lager wezen, dat een korten tijd bestaat en dan te niet gaat. Neen, hij ziet in den boom en de rots een verborgen leven, hij zoekt in een dier de ziel van een afgestorvene en waant zich omgeven door goeddoende kabouters en elven en goden en onheilaanbrengende saters. Kario was evenzeer als zijn grootvader overtuigd, dat hun voorvaderen voortleefden in de lichamen der kaaimannen, waarvan 't wemelde aan de kusten en vooral aan de monding der Kali Betawi. Daar lagen de heilige dieren, half in 't water, half op een modderbank, terwijl hun kwaadaardige oogjes blonken in 't zonnelicht en hun wijd opengesperde kaken 't heldere geel van hun keel duidelijk lieten onderscheiden. Zoo konden ze uren lang op afdrijvende krengen blijven wachten, stil, haast bewegingloos, zoodat de oppervlakkige beschouwer ze zou gehouden hebben voor de voortzetting van de kust. Meermalen zwommen ze ook den stroom op, ver 't land in en roofden kippen, honden, schapen, ja wat ze maar krijgen konden, dat naar hun ga-

ding was. Jaren geleden had 't gouvernement een premie gesteld op 't vangen van een kaaiman. Ieder inlander, die een dood exemplaar kon vertoonen, kreeg een betrekkelijk hooge som. Het ging opperbest: iederen dag zag men eenige Javanen, die aan een langen bamboestok een stevig vastgebonden kaaiman droegen, zich naar de politiewacht begeven om de uitgelooft belooning in ruil te ontvangen. Toch nam 't aantal kaaimannen niet af, tot groote verwondering van de regeeringsambtenaren, met 't toezicht belast. Ten laatste echter werd 't raadsel opgelost. Men betrapte op eenzame plaatsen langs 't strand mannen en vrouwen bezig om eieren te zoeken van de kaaimannen. Ze bewaarden die zorgvuldig in hun hutten en kweekten de jongen op, tot ze groot genoeg waren om ze aan 't gouvernement over te leveren. Sedert de ontdekking werd er geen jacht meer op kaaimannen gemaakt, ze mochten vrij langs de kust en in de Kali Betawi leven. De inlanders zouden 't niet gewaagd hebben er een te dooden; liever 't gevaar geloopt zelf verslonden te worden dan de kans te hebben de moordenaar te worden van een der geliefde voorvaderen. Zij eerden hen door offergaven in rijst, vleesch en ooft, die ze de rivier lieten afzakken in kleine, van palmblaren gevlochten korfjes, met een lichtje in den top. Kario had vroeger zijn ouders hooren vertellen, hoe zij bij de geboorte van zijn broertjes en zusjes en ook van hem zelf een sierlijk bootje hadden gemaakt van een klapperdop en dit offer in bloemen en vruchten naar zee hadden laten drijven, om de

bescherming der voorvaderen in te roepen over de nieuwe afstammelingen van hun overoud geslacht. Hij had zelf dikwijls nieuwsgierig op een uitstekend rotsblok naar die zwarte, glimmende ruggen zitten staren, wel wat angstig en er op bedacht om bij de minste beweging der monsters 't hazenpad te kiezen; zoo goed hij kon verborg hij echter dit wantrouwen, 't mocht de heeren krokodillen eens beledigen, want grootvader hield vol, dat ze menschelijke gevoelens hadden.

Kario kon even goed als zijn grootvader u vertellen van zijn oudoom, den heremiet, die op deze kusten gewoond had en met niemand meer omging van al zijn vroegere kennissen. Hij hield zich bezig met stille bespiegelingen, leefde van kruiden en vruchten en had 't vermogen met de dieren te spreken. Eens was er een beeldschoon meisje in de dessa geboren en de ouders vierden dagen lang feest van louter vreugde en dankbaarheid. Doch op een morgen, toen de gelukkige moeder 't kindje in de rivier gebaad had en 't in haar slendang op den oever had gelegd om nu op haar beurt een bad te kunnen nemen, kwam er een groote ruige kop uit 't water en vóór de verschrikte vrouw de minste beweging had kunnen maken, was 't kraaiende wichtje verslonden. Haar echtgenoot vond haar half waanzinnig van smart. Hij ging met haar naar den kluizenaar en vroeg hem om ten minste de overblijfselen van hun kind te mogen terughebben. De heremiet, bewogen door de smart der beroofde ouders, begaf zich naar 't zeestrand.

Met de bloote voeten in 't water staande, sprak hij een machtige tooverspreuk en van heinde en verre kwamen kaaimannen aanwaggelen. De kust zag ruig van hun schubbig ruggen, in rij en gelid gedrongen. Toornig sprak de grijsaard hen toe en verweet hun de onvergeeflijke misdaad, den moord op een onschuldig kind, wier ouders nochtans de verschuldigde offergaven naar zee hadden gezonden. Zulk een ongerechtigheid moest gestraft worden. Op een teeken van hem zouden allen zich mogen verwijderen, doch de schuldige moest achterblijven. De heremiet strekte zijn hand over hen uit en alle kaaimannen zwommen weg. Het strand schokte en sidderde als bij een aardbeving en de golven sloegen wild tegen de kust, toen de duizenden uiteengingen. Eén kaaiman was achter gebleven, hij kroop voor de voeten van den heremiet en bleef stil liggen. De vader van 't meisje nam zijn kris, stiet die het monster in de oogen en doodde den moordenaar van zijn lieveling. De heremiet nam uit de kaken een bloedkoralen ketting, welke 't kindje om den hals had gedragen, gaf 't sieraad aan de bedroefde ouders en beloofde hun een ander dochttertje nog schooner en liefvalliger dan 't eerste.

In één punt verschilde de kleine Kario van den ouden Pah Kario Terwijl de grijsaard zijn best deed om zijn kleinzoon sober en eenvoudig op te voeden en hem een afschrik trachtte in te boezemen voor geld en alles wat met rijkdom in verband staat, sloop in 't hartje van den jongen een heimelijk verlangen naar 't verbodene. Hoe dit kwam?

Het ventje ging wel eens mee met grootvader als deze de visch naar de passer bracht. Daar zag hij andere kinderen van zijn leeftijd, die hun ouders vergezelden: knapen met een kort zwart broekje en rood of groen fluweelen jasje, waaruit 't bontgekleurde borstlapje kwam kijken, met een aardig gekleurd mutsje op 't hoofd; hij zag er meisjes, kleine dametjes, met Soloosche sarongs en zijden baadjes, met een veelkleurige slendang en een gouden speld in de kleine kondée (haarwring). Kario keek naar zijn eigen broekje van goor keper en jasje van bont katoen, iets meer bezat hij niet. En toen op een avond grootvader op de baleh baleh voor zijn huis zat en den kleinen jongen tusschen zijn knieën trok, zei 't kereltje, vóór nog grootvader aan zijn mooi verhaal kon beginnen: „Grootvader, ik wil later rijk worden.”

Even schrikte de oude man, doch beschouwde 't gezegde als kinderpraat. Kario echter vertelde, hoe hij verlangde ook een fluweelen buisje en mutsje te hebben. De grijsaard bedacht, hoe eenzaam 't kind het had in 't hutje aan de kust; 't mocht ook wel eens iets hebben voor afwisseling. Hij antwoordde dus: „En die zal je hebben, mijn jongen. Daarvoor behoeft men niet rijk te zijn. Den eersten den besten keer, dat wij een lekkeren grooten visch vangen, zal 't geld zijn voor je jasje. Kario was den koning te rijk. Eenige dagen later ving grootvader twee groote kakaps, die hij aan een rijken chinees verkocht; Kario kreeg 't beloofde jasje en mutsje en grootvader had er ook een trommel bij

gekocht om de kostbare zaken in te bewaren. Want Kario mocht al dit moois alleen op feestdagen te voorschijn halen, door de week stond de trommel onder 't rustbed, waarop grootvader en kleinzoon sliepen. Het gebeurde ook wel eens, dat Kario met een mand visch langs de huizen ging in de stad Batavia. Daar zag hij nog veel meer moois. Ming, de huisjongen bij een familie op 't Koningsplein, met wien hij wel eens een praatje maakte, vertelde hem wonderen van 't stadsleven. Je behoefde niet eens hard te werken, zoo'n beetje 't huis vegen, de tafel dekken en een courant of theeblaadje aandragen op mijnheers of mevrouws wenken en daarvoor verdiende je 12 à 15 gulden per maand, een aardig sommetje, want je kreeg 't eten nog op den koop toe. De koetsier van die familie had een hoogen gegalonneerden hoed op, als hij trotsch op den bok van 't rijtuig zat en de vurige Bataksche paarden mende. Die hoed wekte in hooge mate de ijverzucht op van den armen visschersjongen. Hij zei niet veel meer tegen grootvader over zijn toekomstige levensplannen, maar dit stond vast: in 't armoedige hutje aan 't strand zou hij niet blijven. Het zou den oude maar bedroeven, die er zijn hart op gezet had, dat de jongen hem in 't visschersbedrijf zou opvolgen. Tot nu toe was Kario tevreden geweest met wat droge rijst en een gebakken vischje, hij had met plezier op zijn hurken gezeten bij de vier baksteen, die grootvader opstapelde om er een vuurtje tusschen aan te maken en gretig toegezien als de oude de eenige pan, die hij rijk was, te voorschijn

haalde van onder de baleh baleh, er wat klapperolie in deed en de visschen er in braadde. Maar sedert hij de lekkernijen in de warongs had zien liggen en ook al eens geproefd had van de klikjes, die Ming ten deel vielen na de maaltijden in 't groote huis, kon hij soms dien eenvoudigen kost niet door de keel krijgen. 't Was allemaal uit pure verbeelding, want 't is een feit, dat zelfs de gegoede Javaan gehecht blijft aan zijn rijst met een vischje ; alleen omdat Kario zich iets beters waardig achtte, smaakte 't gewone hem niet meer. Grootvader gaf hem nooit centen om te snoepen, maar daar wist de slimmerd wel aan te komen. Niet dat hij ooit iets achterhield van 't geld, dat hij moest thuisbrengen, neen, hij wilde zelf 't geld verdienen. Hij was nu twaalf jaar en als grootvader 't goed had gevonden, zou Kario in de stad wel 't een of ander baantje kunnen krijgen, maar daar wilde de grijsaard niets van hooren. Hij had niemand bij zich dan dit eene kleinkind, al zijn andere bloedverwanten woonden ver af en daarom kon de eenzame zijn lieveling nooit lang missen. Kario verdiende 't noodige snoepgeld door krekelvechten. De Javanen zijn verzot op hanen- en krekelvechten. Het gouvernement verbiedt ze, wegens 't dobbelen, maar de politie is niet alomtegenwoordig en in verborgen hoeken vliegen nog altijd hanen elkaar aan en bijten en krabben krekels elkander tot genoegen van 't Javaansche publiek.

De Javaan heeft een groote zucht naar strijd, maar hij is tenger gebouwd en de etikette verbiedt streng alle haast

en heftigheid van beweging. Hij is een hartstochtelijk speler en toch behoudt hij in 't spel zijn kalmte; hij vecht liefst bij volmacht. Zijn uitverkoren plaatsvervangers zijn hanen en krekels. Kario was nog niet rijk genoeg om een vechthaan te koopen en af te richten: hij stelde zich dus tevreden met krekels, die de natuur hem gratis afstond. Het kostte heel wat geduld, eer Kario zijn krekels tot vechtersbaasjes had gevormd. Op een eenzaam plekje in 't veld ving hij tegen den avond een djankriek, (krekel) liefst in de schaduw van een waringingboom, omdat dit zege voor-spelde. Hij stapelde eenige steenen tot een lossen hoop en verborg hierin den djankriek in een bamboekooitje als lokvogel. Als hij tegen zonsopgang terugkwam, vond hij een heel gezelschap krekels door 't schrille gezang van 't gevangen insect om en tusschen de steenen. Hij kon ze gemakkelijk vangen en de mooiste en sterkste behouden. Een krekel is een vrijheidlievend dier, dat zich in 't eerst hardnekkig verzet tegen elke poging tot temmen. Met zijn hoornig kopje beukt hij tegen 't bamboegevangenisse tot hij bewusteloos of dood neervalt. Maar onze kleine trainer wist ze wel baas te worden. Hij gooide den djankriek in 't water en liet hem spartelen, totdat hij geheel bezwijmd was : dan vischte hij 't halfverdrongen diertje op en legde 't op den palm van zijn hand. Kario begon 't met een rietje te streelen en te wrijven om 't na een poosje met een zijner haren of met een strootje vast te binden en op te hangen op een koele, tochtige plek, waar de lucht het weer bij

kennis bracht, zoodat 't zich na een paar uur weer begon te bewegen. Nu kwam de kleine africhter weer toelooopen, verwarmde 't diertje in zijn hand en zette 't in een bamboekooitje. Geen tweede maal beproefde de djankriek te ontsnappen, de eigenlijke opvoeding kon beginnen. Met een zeer fijn borsteltje van grasbloempjes kittelde de meester kop, zijden en rug van zijn leerling; was 't een moedig exemplaar, dan ging 't dadelijk tjirpend op den kwellenden borstel en beet er verwoed in. Na eenigen tijd vloog hij 't kwastje reeds aan, als hij 't in de verte zag en bleef er met zijn sterke kaken aan hangen, alsof hij een levend wezen te pakken had. Was hij zoover, dan was hij een geschikte vechtkrekel geworden. Enkele dagen werd hij nog gevoed met rijst en sambal (Spaansche peper) en daarop naar de kampplaats gebracht. Kario had dikwijls groote mannen, in een cirkel gehurkt, met de grootste belangstelling naar krekelvechten zien kijken. Zij zetten groote sommen op den overwinnaar en meermalen was er kans, dat de strijd, door krekels begonnen, door de eigenaars werd voortgezet. In 't gezelschap dier groote Javanen durfde Kario zich nog niet wagen. Maar nadat hij van hen geleerd had, hoe men zoo'n vechtbaasje moest africhten, onderwees hij op zijn beurt andere jongens in deze kunst. Op bepaalde dagen kwamen zij te zamen in 't veld met hun krekels in de bamboekooitjes. Evenals de volwassen spelers, plaatsen ze zich in een kring en zetten twee kooitjes vlak tegenover elkaar, met de deurtjes naar elkaar toe. De kampvechters,

trillend van ongeduld onder de aanraking van 't gras-
kwastje, vlogen op elkaar los, zoodra de deurtjes open-
getrokken werden; een verwoed gevecht ontstond; die 't
eerst op den grond bleef liggen of rechtskomkeert maakte,
had 't verloren. Gewoonlijk verdiende Kario eenige centen
bij deze gevechten, 't zij doordat zijn eigen krekel de over-
winning behaalde, of dat hij gewed had op het eigendom van
een zijner makkers. Na 't spel gingen de kinderen naar een
warong (gaarkeuken) en verteerden er de gewonnen centen.
Soms had Kario echter zooveel gewonnen, dat hij nog
overhield ; dit bewaarde hij in een bamboestengel, dien hij
met een prop sloot en in een boom verborg. Veel bleef er
nooit in, want een inlander kan niet sparen en een inland-
sche jongen evenmin. Maar hij trachtte toch toe te komen
met 't snoepgeld tot een volgenden vechtdag.

Eens kwam Kario van een zijner excursies thuis en vond
grootvader niet. Zeker had de oude zich verlaat in zijn
bootje en was hij nog genoeglijk aan 't visschen op een
zonnig plekje. Wachtende op zijn terugkomst begon Kario
al vast wat water te koken en de vischjes te braden. Het
werd echter later en later en grootvader verscheen nog
niet. Ongerust liep Kario langs de kust en tuurde in de
verte. Niets te zien dan eenige zeemeeuwen. Nu liep Kario
verder en na een poosje, juist toen hij een rotswand om-
sloeg, zag hij 't scheepje liggen. Grootvader zat niet, maar
lag er in. Zou de oude slapen of ziek zijn? „Pah !” riep
Kario, „Pah” ! Angstig klonk de jongensstem langs de

eenzame kust. Een zacht gekreun antwoordde hem. In een wip was 't ventje de hoogte afgerend en sprong hij in 't water om naar 't bootje te zwemmen. Grootvader zag er zoo vreemd uit. Bezorgd boog hij zich over de liggende gestalte: „Ben je niet goed, grootva? Wat is er gebeurd? „Mati,” fluisterde de grijsaard (ik ga dood).

Kario nam de hand van den zieke in beide zijn bruine knuistjes en drukte die tegen zijn hart. Daarop greep hij kloek de roeispanten en stuurde 't bootje tot vlak voor de hut. Nogmaals boog hij zich liefdevol en streekte 't oude gerimpelde gelaat. „Zal grootva rustig blijven liggen? Ik zal menschen roepen om je naar de baleh-baleh te dragen. Daar zullen we grootvader weer beter maken.” Snel als een kantjil (ree) liep 't ventje naar de naburige kampong en kwam weldra terug met den doekoen (dokter) en twee sterke mannen. De oude visscher werd naar de hut gedragen; de doekoen zeide, dat 't heel erg was. Een beroerte had den grijsaard half verlamd en bij een herhaalden aanval zou 't zeker niet goed afloopen. Liefderijke kampongbewoners kwamen vol deelneming den zieke bezoeken, dien zij vereerden en dien zij gekend hadden, sedert ze als kinderen aan 't strand kwamen spelen. Een der vrouwen veegde nu iederen ochtend 't hutje schoon en kookte voor grootvader en kleinzoon. Ze leden geen gebrek, want van alle kanten kwam men aandragen met vruchten en versnaperingen. Pah Kario's oudste zoon, die in de buurt van Buitenzorg woonde, kwam met vrouw

en kinderen over. De andere zonen en dochters van den visscher woonden te ver af en ofschoon men hen verwittigd had, zouden ze waarschijnlijk niet meer op tijd komen. De krachten van den zieke namen zichtbaar af, hij was kalm en gerust en sprak meermalen met den inlandschen dorpspriester. Zijn lievelingskleinzoon, de wees van zijn geliefden tweeden zoon Kario, zou niet onbezorgd achterblijven. Hij zou nu gaan naar 't binnenland in 't Buitenzorgsche en bij zijn oudsten oom inwonen. „Kario mijn lieveling,” herhaalde de zieke, „hoe graag had ik je groot gezien; maar Toeān Allah wil 't niet en Hij weet beter wat goed voor ons is. Het hutje aan 't strand zal leeg staan en vervallen. Als mijn wensch vervuld wordt, dan zal je eens hier terugkomen en een nieuw huisje bouwen en je zult een knap visscher worden zooals vele onzer voorvaderen. Maar als je een ander bedrijf kiest, denk dan toch steeds aan wat grootvader je leerde. Blijf eerlijk en wacht je voor Kjaī Belorong, de geldgodin. Beloof je me dat, kleine man?” Kario zat op zijn hurken voor de baleh baleh, hij was zoo bedroefd. Al de dagen van grootvaders ziekte was hij niet uit geweest, leeg stond 't kooitje van zijn vechtkrekels, vergeten stak de bamboestengel met vijf centen er in achter een boomtak, en ver teruggedrongen waren ook in zijn hoofdje alle verlangens naar rijkdommen en alle plannen voor de toekomst. Hij meende 't oprecht, toen hij, de uitgeteerde hand aan zijn gezichtje drukkende, de belofte uitsprak, die grootvader van hem eischte. De vis-

schier had altijd oprecht braaf geleefd. De heilgenade van den waren godsdienst was niet tot hem gekomen, maar volgens zijn beste weten had hij Toean Allah gediend. En zeker zal de God van liefde in barmhartigheid neergezien hebben op den arme, die zoo tevreden met zijn klein deel dankbaar verklaard had „dat hij 't zoo goed had." Enkele dagen nog en grootvader werd heengedragen naar 't kerkhof, waar zijn vrouw rustte. De dorpsbewoners vergezelden de lijkbaar en brachten offers in wierook en bloemen, opdat de voorvaderen hun waardigen nakomeling vriendelijk mochten ontvangen. De zoon van den grijsaard gaf 't hutje en 't vischtuig aan een armen tobber in de kampong en nam den knaap mee naar Buitenzorg.

II.

Op een open plek in 't bosch zaten een twintigtal Maleiers in een kring. Ze waren druk aan 't praten en wachtten blijkbaar op nog een paar makkers. Daar kwamen die al aan, twee mannen met een soort van mandje uit palmbladeren gevlochten, onder den arm. Het was gemakkelijk uit te maken, wat ze zoo zorgvuldig droegen, want uit 't korfje stak een hanenstaart en een van zijn kam ontdane kop. De mannen op den grond hadden ook bijna allen een dergelijk mandje voor zich. Er zou een hanengevecht gehouden worden. Lang te voren waren de hanen getraind voor den strijd. Een bepaalde leefregel was voor hen vastgesteld : zooveel gekookte rijst per dag, zooveel water,

zooveel fijngestampt vleesch met allerlei kruiden gemengd, eens per week een bad, een zorgvuldige massage van hals, vleugels en pooten om ze sterk en lenig te maken.

„Zoo, Kario,” riep een uit den kring, „ben je daar eindelijk? Het is tijd om te beginnen.”

„Ja, Pah Kromo,” antwoordde een der nieuw aangekomenen, „we hebben ons schandelijk verlaat. Nu maar gauw begonnen.”

En onze Kario plaatste zich in den kring. Hij was nu een rijzig man geworden en stak keurig in zijn kleeren. Zijn wensch om eens in plaats van een vechtkrekel een vechthaan rijk te zijn, was dus vervuld. De hanen gingen van hand tot hand en werden van top tot teen bekeken. Na zorgvuldige vergelijking en nauwkeurig overleg werden twee hanen van dezelfde kracht gekozen. Kario reikte zijn haan aan den scheidsrechter toe, wiens taak 't was de hanen de scherpe stalen sporen aan te binden, een soort van lange tweesnijdende messen, die de afgesneden sporen moesten vervangen. Aldus toegerust werden de dieren aan hun eigenaars teruggegeven. De scheidsrechter vroeg, hoeveel ieder op de hanen wedde; eenigen kozen Kario's haan, anderen hadden meer vertrouwen in den kampvechter van Sidin. Op een gegeven teeken werden de hanen losgelaten en onmiddellijk vielen ze elkaar als verwoede doodsvijanden aan. Heftig was de strijd; slaande met de vleugels hieven ze zich hoog van den grond op, prikten zich vast in elkaars lichaam en sneden elkander bloedige wonden met de

scherpe messen. Na een poos waren ze ellendig toegetakeld. Als een der dieren zich moe afwendde, smeerde de eigenaar zijn snavel met heete lombok (spaansche peper) in en besproeide hen met prikkelend water, waarin lombok was gemengd. Zoodra dit vocht op de open wonden kwam, werden de hanen als razend en begon er een strijd op leven

en dood. Ten laatste viel een der hanen neer, de andere stond nog opgericht, maar was deerniswaardig verminkt. Kario was de gelukkige winner. Geen handgeklap of luide toejuiching werd er echter in den kring gehoord, dit ver-

bood de etikette. De overwinnaar toonde zich niet trotsch en de verliezer niet kwaad of jaloersch. Beiden namen hun dieren op en legden ze in 't mandje. Zwijgend betaalden de verliezers van de weddenschap en zwijgend ook streken de winners 't geld op. Daarop was de beurt aan een paar andere hanen en begon het keuren en wedden opnieuw. Eerst na verloop van verscheidene uren en toen nog slechts noode stond men op om uiteen te gaan. Kario begaf zich naar de woning van zijn oom, waar hij nog inwoonde. Maar hij zou er niet lang meer blijven, want binnen een maand zou hij de echtgenoot worden van de eenigste dochter van den loerah eener naburige kampong en de schoonouders eischten, dat hij zich daar zou vestigen, misschien wel in de stille hoop, dat hij eenmaal den loerah in diens waardigheid zou opvolgen. Natuurlijk zou de bruiloft met veel luister gevierd worden. Reeds was de heele dessa in de weer om toebereidselen te maken. Den heelen dag zag men vrouwen, onder 't afdak van de woning der bruid en in de keuken rijst stampen, groenten koken, visch braden, geitenvleesch roosteren en allerlei kruiden fijn wrijven en vermengen voor de ontelbare schotels, die op een Javaanschen maaltijd voorkomen. In den geheelen omtrek droeg men 't jonge paar een goed hart toe. Kario immers hadden ze gekend van den tijd af, toen hij na den dood zijns grootvaders als twaalfjarige knaap hier was gekomen en met zijn innemend schrander gezichtje aller harten won. Al spoedig was hij met de zonen van zijn oom naar 't veld gegaan,

eerst om op de karbouwen te passen, later om zelf te ploegen. Langzamerhand had hij aandeelen gekocht in de sawahs en thans was de jongeling geenszins een te ver-smaden bruidegom, die dan ook best in staat was om den door de familie der bruid geëischten bruidschat te betalen. De jonge Lima was 't liefste en vlijtigste meisje in de dessa. Als zij met haar helroode slendang losjes om 't hoofd geslagen, met de schitterende brillanten in de ooren en aan de vingers langs den weg ging, dan wist ze zeer goed, dat menig oog haar bewonderend volgde, doch al voelde ze haar ijdelheid hierdoor gestreeld, ze nam alleen de hulde aan van den jongen Kario. Alles voorspelde dus een gelukkig huwelijk. Ten laatste brak de bruiloftsdag aan. Nauwelijks vertoonde de zon zich aan den hemel, of reeds begaven zich een aantal vrouwen naar de woning der bruid om haar behulpzaam te zijn bij haar toilet. Dit was een zeer ingewikkelde zaak : 't haar van 't meisje moest op een eigenaardige manier worden opgemaakt in vlechtjes en allerlei vreemde windingen en doorvlochten met melatikransjes, 't geheel werd ten laatste vastgestoken met groote sier-naalden, terwijl op 't voorhoofd een rij krulletjes met zwarte verf werd geschilderd. Het gelaat werd zorgvuldig wit gemaakt met bedak (rijstpoeder) en de hals en armen werden geel gewreven met boreh (een verfstof). Men kan best begrijpen, dat de heele morgen met de opsiering der bruid voorbij ging. Maar dit hinderde niet, want bij de eigenlijke trouwplechtigheid heeft geen vrouw iets te

maken, zelfs de bruid niet. De mannen van 't dorp, met den vader van de bruid aan 't hoofd, hadden intusschen den bruidegom in plechtigen optocht naar de moskee begeleid, waar de priester 't huwelijk tusschen den bruidegom en den vertegenwoordiger der bruid voltrok. Van de moskee ging de jonge man naar huis om zich op niet minder omslachtige manier dan zijn bruid op te laten sieren. Eerst na geruimen tijd kwam hij weer te voorschijn, schitterend van boreh, melatikransen en zilveren sieraden. Omringd door zijn bruidsjonkers reed hij nu op een rijk opgetuigd paard naar de woning zijner bruid, waar de gasten hem opwachtten. Zoodra hij afstapte kwam de bruid met haar bruidsmeisjes langzaam uit haar vertrek. Met afgemeten passen naderden de jonge lieden elkaar en stonden toen stil. Een der bruidsmeisjes overhandigde elk een zakje van sirihbladeren, waarin wat kalk en betelnoten; met een snelle beweging wierpen ze elkaar de zakjes naar 't hoofd, met een oolijke uitdrukking in de oogen, want men zegt, dat degene, die 't best treft, later de baas zal zijn in 't huishouden. Het gezichtje van de bruid was half verborgen onder de franje van kralen en aaneen geregen metatibloesems, die van haar hoofdtooisel afhing. Ze knielde nu deemoedig voor haar man neer en begon hem de voeten te wasschen uit een kom, welke een der bruidsmeisjes haar voorhield. Toen ze gereed was met de symbolische handeling, waarbij ze trouw en onderdanigheid beloofde, nam haar echtgenoot haar bij de hand en leidde haar naar 't

midden van 't vertrek, op een sierlijke mat hurkte ze neer en hield haar zakdoek op, waarin Kario rijst, petehboontjes en eenige geldstukken wierp als zinnebeeld, dat hij de verplichting op zich nam voor haar levensonderhoud te zorgen. Hiermee was de eigenlijke plechtigheid afgelopen en kon 't feestvieren beginnen. Het nam een aanvang met een optocht door de dessa; voorop gingen twee barongans, afbeeldsels van een reus en reuzin, gedragen op de schouders van mannen, die verborgen waren in 't bamboegeraamte; hierachter kwam de gamelang met klokken, trommels, pauken en violen, daarna een troep mannen op stokpaardjes gezeten, de welluidende ankloeng bespelende (dit instrument bestaat uit een serie aflopende bamboezen pijpen). Hierop volgden zes vrouwen, die de bruidsinsignes droegen — papieren vogels, bloemen en pauweveeren waaiers — een groep priesters op tamboerijnen slaande en een soort van bruiloftslied zingende. Ten laatste verscheen de draagstoel van de bruid met twee van haar bruidsmeisjes, op de schouders van vier mannen gedragen en achter haar de bruidegom te paard, gevolgd door muzikanten. In de achterhoede liepen de gasten, dat wil zeggen de geheele bevolking van de twee dessa's. Deze processie trok tweemaal 't dorp door en hield ten slotte stil voor de woning van den bruidegom. De schoonvader verscheen in de deur met den oom van den bruidegom. Daar deze zelf geen vader meer had, namen zij de honneurs waar. De oom trad naar den draagstoel, hielp de bruid uitstijgen en ver-

welkomde haar in de nieuwe woning. Hier waren alle bloedverwanten in een kring geschaard; met groote vormelijkheid werd de bruid voorgesteld als de nieuwe vrouw des huizes en bruid en bruidegom begroetten ieder lid van 't gezelschap afzonderlijk door neer te knielen en haar of zijn voeten te kussen. De gasten werden nu uitgenoodigd zich aan den feestdisch te zetten, dit wil zeggen, de mannen namen plaats, terwijl de vrouwen hen bedienden. Bruid en bruidegom aten aan een afzonderlijke tafel. Buiten de woning werd 't dessavolk onthaald op al de heerlijkheden, die gedurende de dagen van voorbereiding klaar waren gemaakt. Tot laat in den nacht klonken de gamelantonen door 't stille dorp.

En zoo was 't jonge paar in de nieuwe woning geïnstalleerd. Ze zag er fraaier en degelijker uit dan de andere huizen in de kampong, doch was overigens volgens 't zelfde model gebouwd: bamboezen wanden, een atappen dak, geschraagd door djattihouten pilaren, zonder ramen, met slechts één deur, zoodat 't licht alleen door de reten en spleten van de bamboemuren binnen kwam. Het geheel was in twee deelen gescheiden door een bontkatoenen voorhang, in 't voorste gedeelte werden de gasten ontvangen, in 't achterste deel stond de baleh baleh of 't rustbed. Vóór 't huisje was onder een nog al ver vooruitstekend afdak een baleh baleh aangebracht zoo lang als de breedte van 't huis, een mat lag er over. Dit was de gewone zitplaats voor de vrouw, als zij weefde of batikte; ze nam

er met haar huisgezin 't middag- en avondeten of genoot er des namiddags een zalig dolce far niente met de sirihdoos voor zich. Achter 't huis was nog een afdakje voor de kokerij. Verder stonden in den tuin de rijstschuren en de stallingen der paarden en karbouwen. Als een bijzonderheid zij nog vermeld, dat Kario er een dos-à-dos op nahield, een tweewielig wagentje, waarin heer en koetsier met de ruggen tegen elkaar zitten. In de eerste maanden waren Kario en Lima volmaakt gelukkig. Zalig droomend kon de jonge vrouw aan haar weefgetouw of batikraam zitten; met een blijden glimlach verwelkomde ze haar echtgenoot, als deze van 't werk kwam. Doch gaandeweg werd 't anders.

Lima was enkele keeren in de dos-à-dos naar Buitenzorg gereden om vriendinnen op te zoeken, zelfs was ze met den trein naar Batavia geweest. Hoe 't kwam, kon Kario zich niet verklaren, maar telkens had Lima gebrek aan geld. Ten laatste lekte 't toch uit: Lima bracht uren door met kaartspelen en dobbelen. Evenals voor den Westerling is 't kaartspel voor den Oosterling een zeer gevaarlijk en verleidelijk ding. Eerst speelt hij om zich een weinig te vermaken, dan om 't genoeg te hebben iets te winnen, om een verlies te dekken; hij speelt met meer en meer animo en ten laatste met waren hartstocht. Zoo is 't ook met de inlandsche vrouw. Heeft ze zich aan 't spel overgegeven, dan vergeet ze alles, haar huishouden, haar plichten tegenover man en kinderen. Kario had zijn vrouw zeer lief en hij, die zelf een groot kansspeler was bij hanen-

en krekelvechten, begreep volkomen, dat Lima plezier had met kaarten. Hij gunde 't haar van harte, mits ze verstandig bleef en niet boven haar krachten speelde; doch dit was 't juist, wat Lima vergat. Bovendien had zij een noodlottige pronkzucht : zag ze een van haar vriendinnen een mooien ring of fraaie borstspeld dragen, terstond moest zij ook iets dergelijks hebben. Kwam ze voorbij een juwelierswinkel, dan kon ze niet nalaten de kostbaarheden te bezien, te passen en een of ander mede te nemen. Kario zag zijn vrouwtje graag mooi en vroolijk; hij kon haar niets weigeren, vooral nadat Lima eens, toen hij een aanmerking op haar spilzucht maakte, hem stuursch geantwoord had en verder den heelen dag had zitten pruilen. Zoo verliepen twee jaar en 't grootste deel van 't opgespaarde voor 't huwelijk was verdwenen. Kario had al eenige karbouwen moeten verkoopen en zelfs een stuk land, om Lima's schulden te voldoen. De loerah was ook al eenige malen bijgesprongen, maar ten laatste had hij verklaard niets meer te willen geven; Lima moest haar dwaasheden maar opgeven. En Lima verklaarde in een pruilbui, dat als ze zoo behandeld werd, ze naar de stad Batavia ging en nooit meer in de dessa terugkwam. Daar woonden genoeg rijke dames, die haar als naaister of kamermeid zouden willen hebben en dan had ze een prettiger leventje dan hier in de stille kampong. Dit dreigement maakte Kario wanhopig en in plaats van streng tegen zijn vrouw op te treden, werd hij nog zwakker en toegevender. Als hij nu maar

eenmaal loerah was, dan zou hij over meerdere hulpbronnen beschikken. Zijn schoonvader had er al eens over gesproken om te gaan rusten en 't bestuur in Kario's handen over te dragen, als de resident 't goed vond. Onder tusschen hielp hij den loerah reeds bij verschillende werkzaamheden; hiertoe behoorde ook 't innen der belastingen. Elke maand moest de loerah pacht- en belasting-gelden ophalen en aan 't Hollandsche gouvernement overdragen. Sinds lang had hij deze taak aan Kario opgedragen; de jongen was eerlijk en betrouwbaar en toch zou juist dit baantje hem ten val brengen. De dag kwam — de onvergeetlijke, heillooze dag, waarop zijn hand greep naar 't geld, dat hem niet toebehoorde. Niet voor zich zelf, maar voor Lima, die een sieraad begeerde, dat vijftig gulden kostte. Niet om te stelen, hij zou 't na enkele dagen aanvullen, als hij zijn rijst voordeelig verkocht had en als de loerah hem om 't geld kwam vragen, zou alles in orde zijn. Maar de Hollandsche regeering liet ditmaal eerder dan anders om de geïnde gelden vragen. Vergezeld van den Hollandschen ambtenaar kwam de loerah in Kario's kantoor, verzekerd, dat zijn schoonzoon, zoo als altijd, in staat zou zijn 't bedrag over te leggen. De loerah bemerkte Kario's schrik, zijn stamelen op 't verzoek van den ambtenaar en 't werd den ouden man bang om 't hart. Hij begon al na te denken, of hij zelf niet hier of daar de verschuldigde som kon bijeenkrijgen, maar 't was te veel ineens. Strak keek hij Kario aan, toen deze verklaarde, dat hij 't geld pas

over eenige dagen kon geven. De ambtenaar was een jonge man, pas sedert een half jaar uit Europa. Hij kende 't karakter niet der inlanders, wier taal hij slechts zeer gebrekkig sprak. Had hij genoeg genomen met de stellige verklaring van Kario, dat 't geld er binnen drie dagen zou zijn, had hij gehoor gegeven aan de smeekbeden van den loerah, die zoovele jaren 't gouvernement trouw en eerlijk had gediend en die beloofde met zijn eigen fortuin 't ontbrekende aan te vullen, dan zou waarschijnlijk veel kwaad voorkomen zijn. Maar de jonge Hollander, vurig en voortvarend, wilde van geen schikking weten, hij klaagde Kario aan en deze moest voor den landraad verschijnen. Treurig volgde de loerah hem, zonder hem een enkel verwijt te doen; hij wist 't maar al te goed; Kario had gezondigd uit liefde tot zijn vrouw. Het verhoor geschiedde eigenlijk slechts voor den vorm; noch Kario, noch de loerah trachtten te ontkennen en de jonge man werd veroordeeld tot de „boei” zooals men 't noemt, hij zou naar Semarang gaan als „kettingganger”. Bleek en sidderend was Lima hem nagelopen, toen hij tusschen twee inlandsche politieagenten naar Buitenzorg werd gebracht. Opeens viel haar de blinddoek van de oogen en begreep ze, hoe zij oorzaak was van al deze ellende. Ze zag in, hoe schandelijk ze haar man verwaarloosd had, die toch voor haar zijn eer had prijsgegeven. Vol verachting wierp ze 't noodlottige sieraad van zich en drong tusschen de menigte door, die in de rechtszaal zat. Toen Kario geboeid, veroordeeld, naar

buiten kwam wierp ze zich met een luiden kreet van smart en berouw aan zijn voeten. Ze schudde haar dikke haarwong los en streek met 't lange, gitzwarte haar langs Kario's voeten, om iedereen te bewijzen, dat ze dezen man,

dezen veroordeelden dief trouw en onderdanig was en zich niet schaamde zijn echtgenoot te zijn.

„Djangan, Lima,” sprak Kario treurig (doe 't niet, Lima). Hij richtte haar op en vroeg aan zijn geleiders om nog even met zijn vrouw te mogen spreken. Ze stonden hem toe op een bank plaats te nemen; Lima zette zich aan zijn voeten en Kario sprak haar bemoedigend toe. Twee jaren zou hij wegblijven. Lima moest bij elke nieuwe maan een kerf snijden in den djattihouten deurpost en als zij er vier en twintig had, dan zou hij terugkomen. Als een blijk

van haar liefde en achting smeekte hij haar om één gunst: ze moest nooit trachten naar Semarang te komen om hem te bezoeken. Hij zou 't niet hebben kunnen verdragen, dat zijn vrouw hem in 't gevangenispak zag. Lima beloofde alles, beloofde trouw op hem te wachten, niet meer te spelen en te sparen om een nieuw leven te kunnen beginnen, als Kario weer vrij kwam. Ze moesten scheiden. Voor 't laatst drukte de veroordeelde zijn gelaat tegen dat zijner vrouw, zonder haar nochtans te kussen, omdat dit bij de Javanen onbekend is. De twee oppassers namen hem mee en lieten Lima weenend achter. Den volgenden dag brachten ze Kario naar Semarang, waar hij in de boei kwam. „De boei”, zoo betitelen de inlanders 't gebouw waar de kettinggangers hun verblijf houden, vormde een afdeeling van de eigenlijke gevangenis. De bewoners noemt men „orang ranteh” of „kettinggangers”, omdat zij naar 't werk gaande en terugkomende tusschen een touw loopen. Ze worden n.l. in twee rijen geplaatst, de eene rij houdt 't touw in de rechterhand, de andere rij in de linkerhand, zoodoende loopen ze dus allen in een gesloten ketting. Iederen morgen verlaten ze in groepjes, onder toezicht van één of twee mandoers (opzichters) de gevangenis en begeven zich naar de plaatsen, waar gewerkt moet worden, 't zij op de openbare wegen, aan de haven of op 't erf van een regeeringsambtenaar; ook in de kazerne hebben ze hun werkzaamheden en in 't hospitaal helpen ze in de besmette afdeeling. In oorlogstijd trekken ze mee

om loopgraven te maken, om bagage en oorlogsmateriaal te dragen, in 't kort om allerlei arbeid te verrichten. Ze gaan gekleed in een donkerbruine broek, dito buis en hoofddoek. Hier vinden we Kario terug, terwijl hij neergehurkt op den publieken weg, bezig was 't onkruid tusschen de steenen weg te halen. Sinds eenige maanden was hij te Semarang en dag aan dag trok hij uit met zijn deelgenooten in de ellende. Thans ook had hij den heelen ochtend op zijn hurken zitten werken, brandend heet scheen de tropische zon op zijn rug, terwijl hij aan zijn geestdoodende taak arbeidde. In de eerste dagen had hij zich geschaamd en heeter dan de zon had 't gevangenispakje hem geschroeid; hij had niet opgekeken, als er een rijtuig of auto voorbijkwam, omdat hij een gevoel had gehad, alsof iedereen hem aankeek. Maar ach, zijn makkers namen alles zoo dood onverschillig op, vandaag kwam er deze nieuwelings, morgen weer een ander. In hun blikken stond geen woede, geen smart, geen schaamte te lezen, alleen onverschilligheid en apathie. 't Was ook dwaas, zoo begon Kario te denken, om hier niet te durven opkijken, niemand kende hem; 't gouvernement deed toch wel goed om veroordeelden naar een andere plaats te zenden, ver van hun bloedverwanten en kennissen. Om twaalf uur mochten de kettinggangers wat rusten; ze kochten van hun zuurverdiende centen hun middagmaal in een gaarkeuken en legden zich dan onder de schaduwrijke boomen aan den weg neer. In minder dan geen tijd waren de meesten in slaap en vergaten ze hun

hatelijke pakjes, totdat de stem van den mandoer hen weer tot 't werk riep. 's Zondags behoefden ze niet uit te trekken; dan zaten ze in groepjes in den tuin verspreid en hadden gelegenheid tot een praatje. De meesten waren hier gekomen wegens diefstal, de meesten ook betreurden niet de daad zelf, maar de onhandigheid, waarmee ze te werk waren gegaan, zoodat ze in handen vielen van de politie. Er waren er onder, die bij hun eerste vergrijp gestraft waren; zij spraken nog hoopvol over de toekomst, waarin ze weer eerlijke mannen zouden worden. Er waren er ook, die verhard waren in 't kwade, die voor den derden of vierden keer gestraft werden, zij spraken niet van een verbetering van leven, als ze weer vrij kwamen. Ze hadden 't ondervonden, hoe hard voor den gevangene, die zijn tijd uitgezeten heeft en die weer in 't gewone leven terugkeert, hoe wreed zelfs de maatschappij is. Enkelen verklaarden met een cynischen lach, dat ze blij waren voor geruimen tijd weer aan den kost te zijn, want gewoon eerlijk werk kreeg men toch niet meer als gewezen kettingganger.

Onder deze menschen moest Kario twee jaar lang leven. In 't eerst hoorde hij hun avonturen met een soort van afkeer aan; dit gevoel veranderde in medelijden, ging over in bewondering en eindelijk kwam een onbewust verlangen in hem op om ook iets dergelijks door te maken. Vooral sprak hij dikwijls met een zekeren Petjo, een beruchten roover, dien de politie lang gezocht had. Petjo verhaalde hem, hoe hij begonnen was als een eenvoudig dief, die

's nachts in de huizen inbrak, hoe hij langzamerhand een bende had gevormd en was opgeklommen tot hoofdman. Langen tijd had hij de omstreken van Batavia onveilig gemaakt; de politie had alle moeite aangewend om hem te pakken, doch vergeefs. Ze had een prijs op zijn hoofd gesteld en de schout had zichzelf beloofd, dat hij zelf en niemand anders dien prijs zou verdienen. Maar Petjo wist raad. Hij hoorde, dat bij de zusters Ursulinen te Weltevreden een artesische put geboord werd en hij verhuurde zich onder de arbeiders. De opzichter kwam niet op de gedachte, dat onder de koelies de gezochte boef zich bevond, hij werkte vlijtig mee en was zodoend maandenlang van 's morgens zes tot 's middags zes veilig voor 't oog der politie. Er kwam echter een einde aan de werkzaamheden en de schout lag op de loer. Hij ontzag zich niet uren lang en zelfs in den nacht in een veld, bosch of moeras, languit op den grond te liggen en ten laatste werd Petjo gesnapt. Juist toen hij door een alangveld (gras ter hoogte van een mensch) wilde wegsluipen, siste een kogel en voelde Petjo een ondraaglijke pijn in zijn been. Hij viel neer, hoorde een fluitje en op 't zelfde oogenblik greep de schout hem vast. Een tiental politieagenten kwamen hem te hulp en in minder dan geen tijd lag Petjo geboeid. Nu was hij hier in de boei, al langer dan een jaar. 't Vervelendste was 't werken, Petjo kende een veel gemakkelijker en amusanter manier om aan den kost te komen en zoodra hij vrij was — hij moest vijf jaar zitten — zou

hij zijn vorig handwerk weer opnemen. Waarschijnlijk zou hij wel eindigen aan de galg, voegde hij er lachend bij, als men hem pakte, of door een kogel als men hem in een hinderlaag overviel. Want zoo ging 't met 't stelen, men kwam van kwaad tot erger. 't Was nog nooit gebeurd, dat een rooverhoofdman weer een simpele dief werd, integendeel hij zoekt naar steeds grootere gevaren, naar verfijning in „de kunst” en schrikt zelfs niet terug van een moord.

„En wat word jij, als je tijd om is?” vroeg Petjo aan Kario.

„O, voor mij is 't wat anders,” antwoordde deze, „ik ben toch nooit een ware dief geweest. Ik heb thuis mijn vrouw, die op me wacht, en die spaart om een nieuw leven te kunnen beginnen.”

„Dat zullen we zien,” spotte Petjo, „of liever, ik zal er van hooren, want als-jij gaat, is mijn tijd nog lang niet om, tenzij 't me op een goeden dag zoo gaat vervelen hier, dat ik den mandoer overhoop steek en er vandoor ga. Wie eens steelt, is een dief, manneke, en een dief zal je blijven. Als je eens in moeilijkheden zit en de politie is je op de hielen, kom dan maar bij de bende van Petjo.”

Kario was al zoo ver, dat hij zulke gezegden zonder weerzin kon aanhooren. Helaas, welke Hollandsche jongen kwam onbesmet uit de gevangenis en welke Javaansche jonge man zoog niet 't vergif in uit de gesprekken zijner medegevangenen. Zeker, hij hing nog met liefde en afhankelijkheid aan zijn Lima. Maar ze stond niet meer zoo

hoog in zijn achting als voor zijn huwelijk. Hij had haar in haar zwakte en afdwaling leeren kennen, hij was geen getuige van haar boete. Bovendien — de moed, de schrandtheid, 't beleid, waarvan Petjo's avonturen getuigden, trokken onweerstaanbaar aan, er lag toch ook iets groots in, al werden ze dan ook tot verderf van anderen aangewend.

Eénmaal was er een kennis uit de Buitenzorgsche dessa naar Semarang gekomen. Lima had hem gesmeekt haar man op te zoeken en hem een rolletje geld te overhandigen. Deze vriend vertelde, hoe stil en teruggetrokken Lima leefde, hoe keurig net haar woning en tuin er uitzagen en hoe zij van den vroegen morgen tot den laten avond zat te weven of te batikken. Ze wilde nooit bij een der burenen den dag of zelfs den nacht doorbrengen; alleen bleef ze in haar huisje, want ze zeide: „Als hij terugkomt, moet hij alles netjes vinden en Lima op haar oude plaats.”

Met aandoening luisterde Kario naar 't geen zijn vriend vertelde en met smartelijke bitterheid moest hij zich zelven bekennen, dat Lima wel beter, maar hij, helaas, slechter was geworden.

Slechter geworden! dit zou Lima maar al te spoedig ondervinden. Ze had de 24e kerf op haar deur gemaakt; Kario's straftijd was dus om. Ze wist niet precies, op welken dag 't hem vergund zou zijn naar Batavia terug te reizen, maar nadat ze voor de 24e maal de maan vol en klaar aan den hemel had gezien, wachtte ze iederen dag op zijn komst. Lima was niet meer de schitterende schoonheid van twee

jaar geleden, smart en wroeging hadden de trekken, die bij de inlandsche vrouw toch zoo gauw verouderen, geheel doen verleppe. Maar ze had iets waardigs over zich gekregen, 't geen alle dessabewoners met eerbied vervulde. De nijvere handen rustten de laatste dagen vaak onbewust in haar schoot en droomend staarde ze met verlangende oogen naar den weg, waarlangs Kario moest komen. Tot op een middag hij werkelijk kwam ! Lima voelde zich te rijk op aarde, toen de beminde man weer plaats nam op de tikar, waar hij als bruidegom had gezeten, toen ze hem weer mocht verzorgen met meer liefde en toewijding dan ooit te voren en ze hem vol trots mocht toonen aan haar kennissen en bloedverwanten. Maar toen de eerste blijde dagen voorbij waren en er aan gedacht moest worden 't werk te hervatten, bleek 't al spoedig, dat Kario zoo goed als allen lust tot den arbeid verloren had. Hij had zoo snel en zoo hard moeten werken als kettingganger, dat hij werken voortaan als een ondraaglijke tuchthuisstraf beschouwde. De loerah, zijn schoonvader, was een jaar geleden plotseling gestorven en de dessabewoners hadden met goedvinden van den resident een anderen oppassenden huisvader in zijn plaats gekozen. Trouwens die waardigheid was voor den gewezen orang ranteh toch voor goed verkeken. In de een of andere betrekking nam men hem niet aan zonder getuigschriften; al heel gauw bemerkte hij ook, dat de eenvoudige dorpelingen hem met een zeker wantrouwen behandelden. Ze deden 't niet opzettelijk, maar 't was zoo

vreemd iemand in hun midden te hebben, die nog voortdurend uit de verte onder politietoezicht stond en die op bepaalde tijden zich moest vertoonen aan 't bureau met een verklaring van 't dorpsheofd, dat er van dien tot dien datum niets op zijn gedrag viel aan te merken. Door haar groote liefde en haar blijdschap over zijn terugkomst had Lima eerst de verandering niet bemerkt, die in geheel Kario's persoonlijkheid was gekomen. Maar ze kon er niet blind voor blijven. Er was iets, dat de jeugdige onschuld van zijn gelaat had weggewischt, 't oog keek niet meer fier en energiek de wereld in, doch werd schuw neergeslagen. Hij was niet meer de man, die haar zou steunen in 't verdere leven, maar die door haar zou moeten voortgeholpen worden op de glibberige baan der deugd. En wat vermocht zij, tengere, zwakke vrouw, als 't slechte in haar man de overhand behield ! Ze bood hem 't opgespaarde geld aan, om er sawahs van te koopen. Twee karbouwen had ze al in den stal staan, flinke, krachtige dieren met breede schoften, echte ploegdieren. Kario nam 't geld, kocht de stukken land, die Lima aanwees, begon ze te bewerken en te bezaaien. Maar — alsof zelfs 't lot tegen hem was — de oogst mislukte totaal en hiermee verdween 't laatste restje werk-lust, waarover Lima zich zoo verblijd had. Intusschen begon ze ook te bemerken, dat Kario zich ophield met de slechtste individu's uit de kampong en dat hierdoor zijn vroegere vrienden zich gaandeweg terugtrokken. De loerah, die 't oprecht goed met hem meende, beproefde hem een

hartig woordje toe te voegen, maar al zijn waarschuwingen gingen bij Kario 't een oor in 't andere uit. Men begon ook al te fluisteren, dat Kario meer afwist van de dief-

stallen, die hier en daar in de dessa gepleegd waren : nu eens waren er kippen gestolen, dan weer schapen of geiten. Een paar maal had men gaten ontdekt in de rijtschuren

en bleek er bij onderzoek een aanzienlijke hoeveelheid rijst verdwenen. De dorpelingen durfden de verdachten niet aanklagen, want dan moesten zij voor den landraad verschijnen, 't inlandsche gerechtshof en hier werd men dagen, ja soms maanden aan den praat gehouden; intusschen kon men niet op zijn velden werken en ten laatste werd gewoonlijk 't heele geval gesust met een „koerang trang” (de zaak is niet duidelijk genoeg, om uitspraak te doen). Dan had men nog bovendien de wraak te duchten van dengene, dien men aangeklaagd had. Ze hielden zich dus maar stil. Op een dag miste een der rijkste dorpelingen twee zijner karbouwen. De dief moest zeer behendig zijn geweest. Er was niet 't minste spoor van inbraak in den stal te bespeuren, de deur vond men 's morgens, zooals altijd, gesloten en toch waren de dieren verdwenen, zonder dat een der huisgenooten in den nacht 't minste gerucht gehoord had. Ook de gardoekerels (wakers in de wachthuisjes op den openbaren weg) verzekerden, dat ze niemand over den weg hadden zien gaan gedurende den nacht, zonder dat ze er nochtans bijvoegden, dat ze bijna onafgebroken hadden geslapen. Hoe 't zij, de karbouwen waren weg en bleven weg. Misschien waren de dieven nog niet zoo heel ver; een karbouw loopt toch maar heel langzaam en twee zulke dieren kan men ook niet in een hokje verstoppen. De eigenaar ging dus, gevolgd door bureu en bloedverwanten, op den zoek. Kario en zijn twee kornuiten hielpen ijverig meezoeken, maar drie dagen lang doorkruiste men ver-

geefs den omtrek in alle richtingen. Nu besloot de man te wachten tot den eerstvolgenden veemarkt-dag, wellicht zou de dief trachten de dieren dan van de hand te doen. Vóór deze dag aanbrak sloop echter een donkere gestalte op een avond zijn erf op. De man hoorde zich bij zijn naam roepen. Kario stond voor hem; hij zette zich eerbiedig op den grond met gekruiste beenen en sprak : „Heer, ik weet, waar uw karbouwen zijn.”

„Mijn karbouwen !” riep de man verheugd, toch ietwat wantrouwend de gedaante voor hem beschouwende. „Waar dan ?”

„In 't bosch, heer. Ik doorkruiste dezen ochtend 't woud in alle richtingen en kwam eindelijk bij een soort van kloof; ik was zeer verwonderd er een karbouw te hooren loeien. Terstond dacht ik een uwer beesten op 't spoor te zijn, doch in plaats van één zag ik er twee staan. Eenige inlanders zaten er vlak bij. Zooals u kunt begrijpen, knoopte ik een praatje met hen aan en kwam al gauw achter 't geheim. In 't kort gezegd, heer, zij willen u de karbouwen wel terug geven, doch op voorwaarden.”

„En die zijn ?” vroeg de eigenaar, die reeds begon te vatten, hoe de vork in den steel zat.

„Zij eischen vijf en twintig gulden losgeld, heer.”

„Verder ?” Hij wist, dat bij zulke dieven niet valt af te dingen.

„Verder eischen zij, dat u de zaak niet aangeeft en als u hun namen te eeniger tijd, komt te weten dat u

deze dan niet bekend maakt aan de bevolking der dessa."

„Zijn 't lui uit onze kampong?"

„O neen, heer, hier zou men zoo iets niet durven wagen."

Kario bood aan den eigenaar op de bepaalde plek in 't bosch te brengen, hij mocht geen vriend of knecht meenemen. Maar de Javaan wist, dat hem persoonlijk geen gevaar dreigde, 't was den snoodaard alleen om de vijf en twintig gulden te doen. Hij haalde dus 't geld en ging met den jongen man mee. Alles kwam uit, zooals deze hem gezegd had: zoodra hij de gevraagde som gestort had, stond 't hem vrij zijn beesten mee te nemen. Kario had aldoor 't woord gevoerd voor de twee dieven, die in de duisternis nauwelijks te herkennen waren; hij hielp de karbouwen thuis brengen en kreeg nog een flinke fooi voor dezen dienst. De eigenaar was er vast van overtuigd, dat Kario gemeene zaak maakte met de twee anderen, maar hij was blij zijn karbouwen terug te hebben en vond 't verstandiger zich niet over de zaak uit te laten.

De twee mannen behoorden inderdaad tot een andere dessa. Kario had 't verstandiger gevonden te „werken" met lieden, die in zijn omgeving onbekend waren, terwijl omgekeerd in hun dorp niemand hem kende. Langzamerhand groeide dit vriendental aan en ging op steeds grooter en gewaagder ondernemingen uit. De wegen in de buurt van Buitenzorg werden onveilig, men vermeed 't, als 't donker was geworden nog uit te gaan; de bewoners van Bogor sloten 's avonds wat vroeger vensters en deuren

en moesten de inlanders wegens marktdagen toch 's nachts reizen, dan gingen ze in groote troepen. Eens was een huisgezin, bestaande uit vader, moeder en een klein kind tegen negen uur in een karretje gezeten, op den weg tusschen Soekaboemi en Buitenzorg, ze kwamen van ver uit de Preanger en waren dus niet op de hoogte van den toestand in 't Buitenzorgsche. Onbekommerd koutten ze met elkaar, toen plotseling 't paard steigerde. Een inlander greep het bij den teugel, een ander duwde den koetsier op zij en eenige stevige mannen grepen de reizigers aan. Schreeuwen zou niet gebaat hebben, want ze waren juist op een plek, ver van eenige woning.

„We moeten je geld en je kostbaarheden hebben, vriend, meer niet,” werd den man toegesnauwd. En deze, niet tegen de overmacht bestand, moest evenals zijn vrouw alles afgeven, wat in 't oog der roovers de geringste waarde had. Hij mocht nog blij zijn, toen hij, hoewel in ellendigen staat, zijn kind ongedeerd terugkreeg en 't hem vergund werd verder te rijden.

Op een anderen keer was de koetsier van zoo'n karretje één uit de bende en gaf hij voor in de duisternis van den rechten weg te zijn afgereden. Vóór een der reizigers er dan op verdacht was, stond 't karretje op een afgelegen plek en schoten de dieven toe om de weerlooze slachtoffers te plunderen. Of wel plotseling was een brug, die anders dwars over den weg ging, verdwenen, zoodat 't voertuig niet verder kon. Gediensstige gestalten doken in de duister-

nis op en boden vriendelijk aan de bagage en de kinderen over 't water te dragen. Als eindelijk na veel moeite de karrevoerder met kar en paard aan den overkant stond en de reizigers weer wilden instappen, was de bagage verdwenen en zag men van de beleefde helpers geen spoor meer. Ook op de naburige koffie-, thee- en kina-ondernemingen werd in 't groot gestolen. De bende zond een brandbrief naar de eene plantage, om zeker haar slag te kunnen slaan op een andere.

Men schreef aan den administrateur, dat men op dien of dien dag zou komen stelen, indien ten minste op een aangegeven plaats niet een bepaalde som werd gedeponeerd. Menigeen liet zich verschalken en achtte 't veiliger in de beurs te tasten dan een ketjoepartij (plundering) op de onderneming uit te lokken. Anderen verklaarden niet te zullen buigen voor die gemeene dieven, en waarschuwden de politie. Doch als deze, goed gewapend, de plantage tegen overval kwam beschermen, hoorde men, dat op een onderneming, waar men niets kwaads vermoedde, een groote hoeveelheid van de in de schuren gebrachte producten geroofd was. Een half jaar lang duurde deze toestand voort, toen achtten de dieven zich te zeer bedreigd door de maatregelen der politie en besloten zich wat te matigen. Ofschoon men Kario met een kwaad oog aanzag, positieve bewijzen kon men niet overleggen, daarvoor was hij te handig en te sluw.

Twee jaar na Kario's terugkomst uit de gevangenis

werd hem een zoontje geboren. Lima hoopte, dat 't kind hem meer aan huis zou binden en hem ten spoorslag zou strekken om een meer geregeld, werkzaam leven te lijden. De oogst was de laatste maal buitengewoon goed uitgevallen; alles voorspelde dus een betere toekomst. Kario had werkelijk schik in 't aardige kraaiende jongske en hij kon er uren lang mee spelen. Voor Lima was 't kind alles. Ze was er voortdurend mee bezig, en als ze moest werken, hing ze 't kind in haar slendang, waarmee ze in een boom een soort van hangmat maakte. De slechte makkers lieten Kario helaas niet met rust en hij was te zwak om ze te weerstaan. Ze hadden al lang begeerig naar een Chineeschen juwelier gekeken, die tevens 't baantje van geldschietier vervulde, natuurlijk met woekerrente. Als ze daar eens konden inbreken, wat zou er niet te halen zijn aan geld en aan kostbaarheden! Lang werd 't plan besproken, gewikt en gewogen en eindelijk werd de nacht vastgesteld, waarin men de inbraak zou volvoeren. Drie mannen zouden naar binnen gaan en twee andere zouden buiten aannemen, wat hun werd toegereikt; door ketjoeboeng zou men den Chinees en zijn vrouw bedwelmen zonder hun nochtans eenig geweld aan te doen. Het was dien nacht een vreeselijk weer, 't regende en donderde, zoodat voor de dieven niets viel te vreezen. In zoo'n weer zou geen politieagent zich noodeloos buiten wagen. Bij 't winkeltje gekomen groeven de mannen handig een gat onder den muur, met azijn weekten ze de kalk, zoodat ze de steenen er gemakkelijk

uit konden halen. Weldra was 't gat groot genoeg om een man door te laten. Ze kropen er alle drie door en stonden in het voorste deel der toko. Vlug strooiden ze hier en daar wat ketjoeboeng en begonnen daarop, verzekerd niet gestoord te zullen worden, hun werk. Alle kasten en kisten werden opengebroken bij 't licht van hun dievenlantaarntjes. Opeens — had 't verdoovend middel geen vat op den taaïen Chinees? — stond de eigenaar vlak voor hen. Zonder den minsten angst te toonen, schreeuwde hij hun toe:

„Jullie rakkers, wat moeten jullie hier! Mij bestelen? Jelui denkt dat ik niet weet, wie ik voor me heb. Maar dat weet ik heel goed en dezen nacht nog zal ik jullie bij de politie aangeven.”

Verstomd keken de drie elkaar aan. Toen, als door een zelfde ingeving gedreven, vielen ze op den Chinees aan. „Neen, dat zal je niet, jou leelijk sinkeh!” (scheldnaam voor een Chinees). Een der mannen snoerde hem met sterke vuisten de keel toe, daarop staken de anderen hem dood. Daarop zetten ze kalmpjes de onderbroken plundering voort. Na zich goed overtuigd te hebben, dat er niets meer te halen viel, namen ze 't lijk op, legden 't op de baleh-baleh en zonder er zich over te bekreunen, dat in een der vertrekken nog de vrouw van den vermoorde in den slaap der ketjoeboeng-bedwelming lag, staken ze de woning van verschillende kanten in brand om 't lijk in de vlammen onkenbaar te maken. Zoodra het houtwerk begon te knetteren, namen de misdadigers de vlucht en toen de tongtong haar som-

bere alarmtonen door de lucht zond, waren ze reeds ver weg. De dorpelingen werden uit hun slaap gewekt en liepen naar het brandende huis. Om geen argwaan te wekken, waren enkele der dieven ook meegetrokken en hielpen bij 't blusschen.

Bij de eerste slagen van de tongtong was ook Lima verschrikt ontwaakt. Zij keek naar 't kind, dat vredig aan haar zijde sliep. Haar man was nog niet thuis. Een vreemde onverklaarbare onrust maakte zich van haar meester. Daar werd aan de deur getikt, ze sprong op en liet Kario binnen.

Hij zag er woest uit, zijn kleeren waren gescheurd en met bloed besmeurd. Zonder haar aan te zien, waggelde hij naar de rustbank. „Bloed, bloed, overal bloed!” riep hij sidderend.

„Wat is er Kario, hebben ze je gewond?” Liefdevol knielde ze naast hem neer. Maar hij stiet haar terug. „Neen, o neen, Lima, ik heb 't gedaan, ik heb hem vermoord.” Ze vroeg niets meer, doch zoo vlug als ze kon, schepte ze frisch water uit den gentong (koelvat), wiesch hem zorgvuldig gezicht, handen en voeten en dwong hem van klederen te verwisselen. Toen maakte ze een vuurtje aan en verbrandde de uitgetrokken kledingstukken, die misschien haar man zouden kunnen verraden. De brand duurde intusschen voort en luid klagend kwamen de tonen in de woning van Lima, waar ze haar in de ooren klonken als de doodsklok van haar geluk. Drie andere woningen brandden nog tot den grond af; toen werd men 't vuur meester. De verkoolde lijken van den Chinees en zijn vrouw werden naar buiten gedragen en op een baar gelegd. Men besprak druk de oorzaak van den brand. Zeker had de Chinees vuur gebruikt bij 't werken aan zijn gouden en zilveren sieraden en was hij nonchalant te werk gegaan bij 't dooven. Zoo geloofde men algemeen. Vreemd werd 't gevonden, dat nergens een spoor van de koopwaar te vinden was. Menigeen begaf zich den volgenden ochtend vroeg naar de plek, waar 't huis gestaan had en begon in de nog smeulende asch te graven. Wel vond men overblijfselen van potten en pannen, maar van geld of juweelen totaal niets.

In den loop van den dag vond eene kleine jongen in 't gras dicht bij de ruïne een met bloed bedekt mes. De opmerksaamheid van de politie werd door deze feiten gewekt. Men riep twee Javaansche dokters bij de lijken en na een nauwkeurig onderzoek verklaarden ze, dat de man door messteken gedood was. De verdenking viel op een zekeren Wirio, die inderdaad tot de bende behoorde. Hij werd gevat, doch ontkende brutaal. Verscheidene zijner makkers vielen eveneens in handen der politie. Tegen den avond, den dag na den brand, traden twee agenten in Kario's huis. Ze vonden hem op de baleh-baleh zitten, wezenloos voor zich uit turende. Toen hij de twee gerechtsdienaars zag, wilde hij vluchten, doch in een oogenblik was hij gekneveld. Hij zeide alleen: „Kjai Belorong, uw uur is gekomen.” Lima begreep hem en huiverend bedekte ze haar gelaat met haar handen.

Kario was te zeer geschokt en ontzenuwd om aan ontkennen te denken. Hij vertelde de toedracht der zaak, zonder evenwel zijn makkers te noemen. Doch ook zij vielen door de mand. De twee dieven, die buiten hadden gestaan, werden naar de boei te Soerabaya gezonden. Kario en de twee andere moordenaars werden ter dood veroordeeld. Ze werden opgehangen.

Wanneer men met den trein van Batavia naar Tandjong Priok reist, passeert men een kleine halte, Antjol. Stapt men hier uit en wandelt men naar den kant van de kust, dan komt men door een groote kampong. Verderop zijn

de vischvijvers der Chineezers, die hier kakap en goeramee, dat zijn de meest door Europeanen gegeten visschen, aankweeken. Loopt men nog wat op, dan ontdekt men een kleine, nette bamboezen woning aan 't strand. Gewoonlijk zit een vrouw met grijze haren voor de woning te weven, terwijl een knaap van ongeveer tien jaar zijn netten ver stelt of 't bootje aan den oever schoon wascht of wel bezig is met zijn visschen voor de markt te bereiden. De jongen vertoont een opvallende gelijkenis met den kleinen Kario, die vele jaren geleden hier rondhuppelde. Het is inderdaad zijn zoon en de vrouw in 't hutje is Lima.

Op den dag, dat Kario gevangen werd, zocht Lima al wat zij aan voorwerpen van waarde bezat bijeen, ze bond 't kind in haar slendang en verliet voor goed de dessa. Waar ze zich ophield gedurende den tijd, die de terechtstelling voorafging, wist niemand. Maar op dien gruwzamen dag zat onder de duizenden inlanders, die waren samengekomen op 't plein in de oude stad om naar 't ophangen der drie moordenaars te zien, ook een vrouw met grijze haren en een klein kind slapend in de slendang op haar rug. Als een bronzen beeld zat de vrouw, zonder een woord te spreken, zonder een oog af te wenden van de drie galgen. Zij klaagde of weende niet, toen de strop om Kario's hals werd geslagen. Koud en strak tuurde ze naar den veroordeelde, totdat de beul 't touw losliet en een ontziend lichaam in de lucht bengelde. Toen ging een siddering als van hevige koorts door de tengere gestalte. Een oogenblik — en Lima

stond op en verdween tusschen de menigte. Enkele dagen later kwam ze met haar jongen in deze streek. Vriendelijke menschen hielpen haar 't huisje bouwen aan 't strand. Stil en bescheiden ging ze haar weg: bezocht een der bewoners van de naburige dessa haar, dan vond hij haar ijverig aan 't weven. Van tijd tot tijd begaf ze zich naar de stad om haar werk te verkoopen. In deze stille buurt, waar zoovele voorvaderen van haar man gewoond hadden, voedde ze haar kind op. Kario had den wensch van den ouden visscher niet kunnen volbrengen om hier een nieuwe woning te bouwen. De booze Kjai Belorong had den kleinzoon van den grijsaard haar parten gespeeld en hij had zich door haar laten verschalken. Maar Lima had zich in haar verlatenheid herinnerd, wat de oude op zijn sterfbed tot haar man gezegd had. In die eenzame streek, waar men haar niet kende, zou ze rust vinden. In 't gezicht der zee, die altijd voortbruist en die geen enkele golving of rimpeling in haar oppervlakte lang bewaart, hoopte ze 't schrikkelijk beeld van den opgehangen moordenaar te vergeten. Van tijd tot tijd bracht ze een offer in rijst, bloemen en vruchten naar den ingang van een rots om de schim van Kjai Belorong te verzoenen en haar te bezweren haar zoon toch ongemoeid door 't leven te laten gaan.

Laten we hopen, dat het zielsverlangen van de zoo 'zwaar beproefde vrouw, van de bezorgde moeder, zal vervuld worden.

OORSPRONG VAN 'T JAVAANSCHЕ LETTERSCHRIFT.

Adji (vorst) Soko was van ver over zee gekomen en had zich gevestigd in het Kendeng-gebergte. Hij stamde uit een machtig Hindoegeslacht in Voor-Indië. Toen veel grooten naar 't rijke, vruchtbare Java trokken, en daar hun godsdienst en beschaving verspreidden, had ook Soko zich ingescheept. Hij was een wijs toovenaar en stelde zich voor op Java een bloeiend rijk te stichten, zijnen onderdanen orde en recht te leeren en voor de Javanen een letterschrift vast te stellen.

Twee trouwe dienaren volgden hem, waar hij ging. Ze waren hem met lijf en ziel verknocht en zouden zich voor hem van den top van den Kendeng in den diepsten afgrond hebben gestort, of zich zonder verzet door den machtigen bergstroom hebben laten meesleuren, indien ze hun meester daarmee genoeg hadden kunnen doen.

Hun diepe vereering voor zijn toovermacht deed hun blindelings ten uitvoer leggen, wat zijn mond hun gebod. Ook nu hadden ze niet nieuwsgierig gevraagd, waarom de verheven vorstenzoon als een arme banneling zich vestigde in de spelonken van 't gebergte, van al zijn schatten alleen een eenvoudige arit (kapmes) meenemende.

Na vele dagen en nachten riep Adji Soko zijn dienaren bij zich. Zij plaatsten zich eerbiedig voor hem op den grond, de beenen volgens Javaansche adat gekruist onder den langen sarong, het hoofd diep ter aarde gebogen.

„Sembada,” aldus sprak hij zijn eenen dienaar toe, „ik moet op reis gaan naar 't rijk Mendang, slechts een uwer kan mij vergezellen. Ik zal Doro meenemen. Blijf gij hier, pas op onze schamele bezittingen en — vergeet dit niet, vriend, wie er ook kome om mijn mes te vragen, wat hij u ook zeggen moge, sta het niet af. Verdedig 't desnoods met gevaar van uw leven, totdat ik terug kom.”

„Het zal geschieden, zooals gij beveelt, heer ! Dat uw hart niet onrustig in U sla op uwen tocht en zich niet bekommerd make over uw toovermes. Sembada zal het bewaken.”

Lang en moeilijk was de reis naar 't rijk Mendang. Bij de grens gekomen, ontmoetten zij een dessabewoner, die met twee bundels rijst aan een bamboestaak over den schouder, huiswaarts keerde.

„Khang, kunt gij mij den weg wijzen naar 't paleis van den vorst van Mendang? We zijn gekomen om hem te dienen.”

„Om hem te dienen?” klonk 't verwonderd vragend. „Gij weet dan niet, dat de vorst van Mendang een menscheneter is? Ach, hoeveel gelukkige huisgezinnen heeft hij tot ellende gebracht door de jonge kinderen, de hoop en trots hunner ouders, op te eischen voor zijn smulpar-

tijen. Menige landstreek is ontvolkt, omdat de bewoners sidderend vluchtten. En gij, gij wilt hem gaan dienen?"

Doch onbevreesd sprak Soko: „Al zal hij mijn leven belagen, ik wil toch gaan."

De toovenaar nam de gedaante aan van een lief, mollig kind. Hij ging op 't uiterste hoekje van de pendopo van den patih van Mendang op zijn hurkjes zitten bij de trechtergaatjes van een mierenleeuw en riep, terwijl zijn vingertje in een der kuiltjes zich spelendbewoog: „Oendoer, oendoer, ketjoekoer soemoer."

Juist trad de patih uit zijn woning. Hij was droevig gestemd, want de vorst had hem den vorigen avond 't korte bevel gezonden, dat er dezen dag een gezond kind naar 't koninklijk paleis zou gebracht worden om Zijn Majesteit tot voedsel te dienen. De dessabewoners begonnen den patih wantrouwig aan te zien, de kinderen ontweken hem met den angst, dien ze voor een gendroewo zouden gevoeld hebben en menigmaal had hij diep in 't bosch een arme moeder betrapt, die haar zuigeling tusschen struiken en bladeren verborg.

Dit kind kende de patih niet en toch speelde het op zijn erf, alsof 't er thuis behoorde. Wiens kind was het? Nog meer verbaasd stond de vizier, toen bij zijn nadering 't kind opstond, met beide handjes zijn vuilen hoofddoek recht trok en met heldere stem vroeg: „Kjai Patih, wilt gij mij meenemen, als gij vandaag naar 't paleis van den vorst van Mendang gaat?"

„Kind, als ge wist, wat daar met u kon gebeuren !”
ontroerde de patih.

„Ik weet het, Kjai patih. Misschien zal ik door den vorst worden opgegeten. Misschien ook niet. 't Is nu eenmaal mijn verlangen naar 't paleis te gaan. Niemand kan zijn lot ontgaan. Doch als ik ongedeerd terug kom, Kjai, mag ik dan in uw nabijheid blijven wonen ? wilt gij mij een strookje grond afstaan, zoo groot als mijn hoofddoek ?” Meer en meer van zijn stuk gebracht, staarde de patih op 't kind. Was dit de taal uit den mond van een zes- of zevenjarig kind ? Was 't wellicht een reddende god, die in toovergedaante in 't rijk van Mendang was neergedaald ? Onwillekeurig tot eerbied gestemd, antwoordde hij:

„Het zal geschieden, zooals gij verkiest.”

Het kind scheen tevreden met dit plechtige antwoord en speelde rustig door, tot de patih 't kwam halen voor den ontzettenden tocht.

De wreede vorst was uitermate verheugd, toen hij 't aanvallige, mollige kind zag. Terstond liet hij het in zijn bijzondere vertrekken brengen, en vertrouwde het toe aan zijn bekwamen hofmeester en kok, ja, zoo verlekkerd was hij op malsch menschen vleesch, dat hij 't uur van den gewonen maaltijd vervroegde. Begeerig omknelde zijn vuist 't tengere kinderlichaam en met onbedwingbare gretigheid stak hij 't heele hoofd van den jongen in zijn mond.

Dat was zijn ondergang. Op 't zelfde moment toch zette

't kinderlichaam zich uit. Soko hernam zijn ware gedaante van volwassen man. Zijn rechterhand greep de bovenlip van den gulzigaard, zijn linkerhand de onderlip en scheurde zoo den mond van den menscheneter open. Door de plotselinge toename in omvang van het kinderhoofd barstte 't gehemelte van den reus en zijn hersenen spatten naar alle kanten.

Zoo stierf de tiran van Mendang een ellendigen dood.

Bedaard raapte Soko zijn afgevallen hoofddoek op en begaf zich weder in de gedaante van een kind naar den patih.

„Kjai,” sprak hij, „de goden zijn met mij geweest. Uw heer is dood. Voldoe thans uw belofte en geef mij een stuk land, zò groot, dat ik 't overspannen kan met mijn hoofddoek.”

„Wie zijt ge, kind, dat de goden U zulk een macht geven? en de patih wierp zich eerbiedig ter aarde. „Gezegend zij 't oogenblik van uw komst over onze grenzen, gezegend de stond, waarop gij ons rijk bevrijdde van den onmenschenlijken woesteling. Blijf bij ons, wij zullen u opvoeden, tot ge groot en sterk zijt en onze koning kunt worden.”

„Ik verlang slechts een stuk van uw rijk, zoo groot als deze kaïn; ontrol ze en pas ze op den grond, dien gij mij toebedeelt.”

„De hoofddoek van een kind!” mompelde de patih. „Het stuk grond zal niet eens groot genoeg wezen om er op te slapen. Al vroegst ge mij drie of vier dessa's, we zouden ze willig afstaan.”

Doch 't kind schudde lachend 't hoofd. „Probeer maar, Kjai.”

De patih koos een zonnig plekje onder een klapperboom. Hij dacht: „Dan krijgt hij den boom toe, hij zal er in kunnen klimmen en den omtrek uit de hoogte overzien. Hij zal nooit honger of dorst hebben, want hij zal de klappers kunnen plukken, als hij wil. Hij zal zich niet eenzaam gevoelen, want hij zal kunnen spelen met de badjings in den top van den boom.”

Men spreidde den hoofddoek uit, maar hoe lang de patih ook bezig bleef met de vouwen te ontplooien, hij kwam niet aan 't einde. De zon verdween in de zee; hij voelde zijn knieën knikken van vermoeidheid. Reeds was de hoofdplaats Mendang overdekt, de aangrenzende dessa's eveneens en nog altijd hield hij een opgerold deel van den gebatikten hoofddoek in de hand. De patih begreep, dat hier iets bovennatuurlijks gebeurde. En zeker, hij zou dagen aan dagen hebben kunnen doorgaan met rollen en meten en nog zou de wonderbare kaïn niet volkomen uitgespreid zijn.

Met een beklemd hart keek hij naar den kant, waar zoo juist 't kind nog stond. Het was verdwenen, maar in zijn plaats stond een volwassen prins, schoon en krachtig als een god.

„Ge ziet 't, Kjai patih, ge kunt uw belofte niet voldoen; volgens recht behoort het rijk van Mendang voortaan aan mij.”

„Het zal geschieden, Heer, zooals gij verlangt. Nog heden zal ik de rijks grooten bijeen roepen en de wonderbare gebeurtenissen vertellen, waarvan ik getuige was.”

En zoo gebeurde het, dat Adji Soko koning werd over Mendang. Hij zond naar noord en zuid, naar oost en west boden om de gevluchte bevolking terug te roepen. Hij liet de vernielde huizen in de dessa's opbouwen en maakte zijn onderdanen braaf, verstandig en gelukkig. Het speet hem, dat zij de schoone en wijze boeken uit zijn geboorteland niet konden lezen. Toen herinnerde hij zich zijn groot plan om namelijk aan de Javanen een eigen letterschrift te geven. Zijn wondermes, waarmee hij voornemens was de letters in het blad van een lontarpalm te snijden, had hij nu noodig.

Hij riep dus zijn dienaar en sprak : „Doro, ik heb 't mes noodig, dat ik bij Soko in 't Kendeng-gebergte heb achtergelaten. Begeef u op weg en breng 't mij zoo spoedig mogelijk.”

De dienaar, gehoorzaam aan de stem zijns meesters, vertrok onmiddellijk. Hij reisde dag en nacht door, tot hij de plaats bereikte, waar de hut nog stond, waarin ze met hun drieën gewoond hadden. Hij zag Sembada voor de deur zitten.

Na wederzijdsche begroeting vroeg Sembada, waarom hij zoo lang weggebleven was. Doro vertelde, hoe hun heer intusschen een machtig vorst was geworden en hem gezonden had om 't toovermes te halen. Doch Sembada schudde

't hoofd. „Onze heer heeft mij uitdrukkelijk gelast 't mes niet af te geven, wie er ook komen moge. Ik zou dus liever sterven dan 't u te geven.”

„En aan mij heeft onze heer uitdrukkelijk bevolen 't mes bij hem te brengen. Ik zal dit bevel volbrengen, al moest ik er om strijden.”

Ze begonnen hoe langer hoe heftiger tegen elkaar te spreken; ten laatste werden ze handgemeen. In hun drift trokken ze hun krissen en doodden elkaar.

Ondertusschen wachtte Adji Soko op zijn tooverarit, waarmee hij het Javaansche alfabet wenschte te snijden. Ten laatste werd hij zoo ongerust, dat hij in stilte 't paleis verliet en als een gewoon arbeider verkleed den weg insloeg naar 't Kendeng-gebergte. Hoe groot was zijn schrik en ontsteltenis, toen hij bij 't hutje komende, de lijken zijner trouwe dienaren ontwaarde. Diep bedroefd zat hij lang ter aarde, zich zelven beschuldigende de oorzaak te zijn van dat ongeluk: immers hij had aan Doro even strengen last gegeven als aan Sembada.

Ten laatste erkende hij, dat 't aldus de toelating was van Allah. En zonder er zich rekenschap van te geven, als sprak een ander door hem, uitte hij langzaam overluid: „Hana tjarak, data sawala, pada djanja, maga batanga.” (Dit beteekent: „Er waren gezanten, deze kregen twist, gelijk was hun moed, ten slotte werden zij lijken.”) Hij vervolgde: „Vrienden, ik zal uw nagedachtenis bewaren in 't letterschrift, dat ik mijnen onderdanen ga geven.” Hij

stond op, begroef de beide lijken, trad daarop de hut binnen en vond de arit zorgvuldig in een zijden doek gewikkeld.

Terstond reisde gij af en zoodra hij zijn paleis bereikt had, en wat bekomen was van de vermoeienis, sneed hij in een lontarblad denzelfden zin, dien hij op den Kendeng bij zijn doode dienaren gesproken had. In lettergrepen verdeeld verkreeg hij aldus de twintig medeklinkers van 't Javaansche alphabet in volgorde: ha, na, tja, ra, ka, da, ta, sa, ma, la, pa, da, dja, ja, nja, ma, ga, ba, ta, nga.

Tegenwoordig worden ze, afzonderlijk staande en ook wel in andere bepaalde gevallen, steeds met den ô klank uitgesproken. De bladeren van den lontarpalm leverden jarenlang 't schrijfmateriaal op Java.

JOPO.

I.

Jopo was een kleine grijze aap, een gewone Javaansche aap, dien de Inlanders „Koenjoek” noemen. Zoolang 't hem heugde, had hij in den stal gewoond, dicht bij de paarden. Hier sprong hij overdag lustig rond en maakte de gekste grimassen. Soms zette hij zich neer op den rug van een der paarden en keek vol trots van zijn hoogen troon op zijn omgeving neer. Liefkoozend sloeg hij met zijn klein pootje op den nek der groote paarden of trok ze speelsch aan manen en staart. Ze lieten hem begaan, want — 't was immers Jopo. De kinderen van 't huis kwamen vaak in den stal om met Jopo te spelen. Dan hadt ge ons aapje eens moeten zien. Vooral als kleine Eva in de verte aankwam. Hij rekte 't kopje zoo ver hij kon en sprong en rukte aan zijn ketting, totdat 't kind bij hem was en hem in haar armen nam. Jopo liet een zacht knorrend geluid hooren om te toonen, hoe behagelijk hij 't vond tusschen die kinderarmen en zijn apengezichtje vertrok zich tot een vriendelijken grijns.

Had Jopo nu maar alleen die genegenheid van kinderen en paarden ondervonden, dan zou hij zijn leven lang een aardig aapje zijn gebleven. Maar helaas, er werkten op

Jopo ook verkeerde invloeden en zijn arm apenhart was daar toegankelijk voor, evenals 't gemoed van kinderen, die met slechte makkers omgaan. De inlandsche bedienden hadden ook schik in den aap en dikwijls als 't werk hen niet binnenshuis riep, zaten ze bij den stal bij elkaar, de mannen hun strootjes rookende, de vrouwen kauwende op de geliefkoosde sirih. Ze namen Jopo in hun midden en leerden hem kunstjes en Jopo's ijdelheid werd gestreeld, als hij zich zoo 't middelpunt zag van den heelen kring. Jammer genoeg leerden ze hem ook nog andere dingen. Zoo stonden b.v. in den tuin tal van rijkgeladen vruchtboomen. Het was den bedienden verboden er van te plukken. Maar nu richtten ze Jopo af om 't voor hen te doen. Des middags na 't middagmaal, als de heer des huizes en zijn vrouw en kinderen hun middagslaapje hielden, dan raakte — niemand wist hoe — Jopo's ketting los. In een wip was hij in een boom en waar een mensch spoedig betrapt zou zijn geworden, daar zag men 't kleine dier niet tusschen 't dichte groen. Met onbegrijpelijke handigheid plukte hij de rijpe vruchten en wierp ze den inlanders toe, die in een verborgen hoekje toekeken. Of wel hij verzamelde ze in een soort van mandje, dat Sidin, de staljongen van palmbladeren gevlochten had en tusschen de takken opgehangen. Dreigde er onraad, dan liet men 't mandje rustig hangen tot 't donker werd en Sidin met een langen bamboestok kwam, dien omhoog stak en zoo de vruchten naar zich toehaalde. Zoo werd Jopo een dief. En hij was er

trotsch op, hij beijverde zich om er hoe langer hoe knapper in te worden. Met een listige uitdrukking in de oogen volgde hij den kebon (tuinman) als deze in de klapperboomen klom om hoog in den top de rijke cocosnoten te plukken. „Dat kan ik ook wel,” dacht zijn sluw apenhoofdje. Op een middag greep hij 't grasmes van een koelie, die 't onkruid tusschen de steenen wiede en voordat iemand wist wat Jopo wilde, klom hij snel tegen den gladden stam van een klapperboom, balanceerde een poosje lustig tusschen de takken van de kruin, trok toen 't mes stevig tegen zich aan en sneed den steel van een klapper door. Met een bons viel deze op den grond, een tweede en derde volgde. Toen klom hij bedaard weer naar beneden onder de toejuichingen van de bedienden, in wier achting de slimme dief wel driemaal zoo hoog steeg.

Amat, de koeienjongen, had er een bijzonder plezier in Jopo te plagen. Als de staljongen den paarden frisch gras in de ruif gebracht had en ook Jopo zijn portie reikte, rijst in een klapperdop, een zoeten maisstengel, pisang of andere lekkernij, dan sloop Amat nader en nam steelsgewijze een deel van Jopo's rantsoen plagend weg. Het dier begon te knorren, te krijschen en dreigend aan zijn ketting te rukken. Dit vermeerderde de plaagzucht van Amat en 't werd ten laatste een tergen. Een anderen keer kwam hij met een brandend strootje vlak bij Jopo's snoetje en 't arme dier rilde van een vreemde, ongekende ontzetting; of hij nam een langen, püntigen bamboe en verscholen achter een

schutting, stak hij van alle kanten naar Jopo. Eens had Eva den aap een mooien, grooten djamboebol gebracht. Par-

mantig op zijn achterpootjes gezeten, hield Jopo zijn schat tusschen zijn handen. Hij keek naar de mooi rood en geel

gekleurde vrucht met 't gezicht vaneen millionnairen waagde toen voorzichtig een hapje. Juist zag hij, gretig smakkend op, toen hij een groote, bruine hand ontdekte vlak bij zijn schat en een tergenden lach hoorde. In een oogenblik had Jopo de vrucht losgelaten en viel hij met al de woede van zijn klein apenhart aan op de bruine hand, waarin hij beet, zoo hard zijn witte, scherpe tanden 't toelieten. Met een gil van pijn sprong Amat terug, greep een stok en sloeg er armen Jopo mee, eerst op zijn lijf, toen op zijn kop, zoodat 't het dier groen en geel voor de oogen werd en hij duizelig in een hoekje kroop, waar hij verder den heelen dag stil bedroefd en ziek bleef zitten. Dit voorval bracht een heele verandering in Jopo's geaardheid: al zijn slechte eigenschappen werden in hem wakker; hij was niet meer 't vroolijke, speelsche aapje, maar zat uren lang droomend op zijn stok, als werkte zijn arm brein een plan uit. De Jopo van vroeger, die zoo zacht vertrouwend zich in Eva's armen vlijde, was veranderd in een woest, gevaarlijk dier, waar men mee moest oppassen. Hij haatte Amat en begon te krijschen op een dreigende manier, als deze den stal naderde. Zoolang Amat in de buurt was, volgde Jopo hem met een zoekenden, loerenden blik, waarin men haast menschenverstand zou lezen. Zon Jopo op een middel om zich te wreken? Daaraan dacht toen niemand in de omgeving. Nu had Amat, die overigens sterk en gezond was, een beklagenswaardige kwaal. Hoewel goed bij zijn verstand, was hij, hetgeen de inlanders „lata” noemen. Ik

weet niet, of zoo iets bij andere volken voorkomt, maar bij de inboorlingen van Nederlandsch Indië is 't heel bekend. Op eens verliest een latapersoon alle beheer over zich zelf en doet en zegt alles na, wat anderen doen en zeggen. 't Is belachelijk en diep treurig tegelijkertijd. Menigeen ziet slechts de bespottelijke zijde en maakt zoo'n zieke tot 't slachtoffer van zijn plagerijen. De bedienden van den heer van Weelsum namen Amat dikwijls in 't ootje. Ze plaatsten hem in hun kring en lieten hem allerlei geluiden en grimassen nabootsen. Jopo zag dit van uit zijn hokje en 't instinct van 't dier, gescherpt door haat, ging hiervan gebruik maken. Op een ochtend zat de spen (huisjongen) dicht bij den stal op zijn hurken tafelmessen te slijpen. Hij hield in zijn hand een eenvoudige gladde plank, die met 't andere einde op den grond steunde. Met de rechterhand sleep hij 't mes; telkens nam hij wat poeder uit een doosje, strooide 't op de plank en begon met nieuwen ijver te slijpen. Amat kwam babbelende bij hem zitten op den grond. Jopo was in een laag boompje geklommen bij den stal. Zijn ketting was zoo lang, dat hij deze vrijheid kon nemen. Geruimen tijd keek hij nadenkend naar 't tweetal; op eens nam hij een sprong, greep een mes uit 't messenbakje en klom weer naar zijn hooge zitplaats. Beider oogen volgden Jopo. De spen lachte. Strak keek de aap Amat aan en 't was alsof die blik den inlander biologeerde. Hij verloor 't bewustzijn van zijn omgeving, greep ook een mes en zwaaide er langzaam mee, zoo als de aap deed. Jopo maakte

nu een beweging, alsof hij een mes sleep op een plank, die over zijn knieën lag. Vlugger en vlugger werden zijn gebaren en Amat deed alles na. In zijn verblinding schuurde het mes langs zijn broek, maakte er een scheur in en uit een groote snee boven de knie spatte 't bloed omhoog. Toen de aap dit zag, werd hij woest. Als een dreigende furie, met duivelachtig schitterende oogen zwaaide hij 't mes, toch instinctmatig zorgende zich niet te kwetsen. En de arme lata, bloedend uit verschillende sneden, volgde gevoelloos dit krankzinnig gebarenspeel, zijn eigen beenen erbarmelijk kervende in alle richtingen. De spen trachtte den razende te bedaren, maar — vreezende zelf een por te krijgen, liep hij weg. Daar kwam Idjoe, de vrouw van Amat, juist de keuken uit en zag wat er met haar man gaande was. Ze begon luid te gillen. Onvervaard greep ze hem bij den schouder, schudde hem heen en weer en ont-nam hem 't mes. Sidderend wees Amat naar den aap, die als een booze geest met uitpuilende oogen en schuim op den mond stond te dansen op een tak. Idjoe wierp de slijp-plank naar hem toe en trok haar man mee naar de keuken. Hier zakte Amat in elkaar. Zijn beide beenen waren één rauwe wonde. Hij werd zwaar ziek; wondkoorts deed hem nachten lang ijlen en altijd riep hij klagend, dat een „setan alas" (wilde duivel) hem vervolgde. Mevrouw van Weelsum liet den huisdokter er bij komen. En toen Amat eindelijk beter was en zijn gewone werk kon hervatten, zat Jopo niet meer op zijn stokje in den stal. Mijnheer en Mevrouw

waren bang geworden voor 't woeste dier en hadden gelast hem naar de kampong te brengen. Sidin nam hem mee, hij had altijd van 't dier gehouden, hij vooral had Jopo zijn steelkunsten geleerd en door 't gebeurde was de aap in zijn oog als een soort van held geworden.

II.

Eva was een kind uit een groot gezin. Omdat haar moeder in den laatsten tijd nogal sukkelende was, had deze uit het Vincentiusgesticht der Zusters te Kramat een meisje gevraagd om haar in 't huishouden te helpen. Fientje Dekking was al vroeg wees geworden en van haar derde jaar af bij de Zusters geweest. Ze had een vroolijk, prettig humeur en als men in haar donkere, levendige oogen keek, dan begreep men, dat 't vroeg ondervonden leed niet in staat was geweest haar den levenslust te benemen. Ze nam de betrekking bij Mevrouw van Weelsum opgeruimd aan, wel met een eenigszins beklemd hartje, toen ze de inrichting verliet, waar ze onder haar makkertjes zoo kinderlijk gelukkig was geweest, maar toch met nieuwsgierigen blik de wereld inziende, waar ze nog zoo weinig van wist.

Mevrouw van Weelsum was goed voor 't ouderlooze kind en de kleintjes, die aan Fien's zorgen waren toevertrouwd, waren gehoorzaam en gezeggelijk. De slaapkamers der kinderen vormden twee doorlopende kamers : één voor de grooteren, één voor de kleintjes, de laatste was slechts door een groote tochtdeur gescheiden van die der

ouders. Fien had haar bed in de kamer der kleintjes om dadelijk bij de hand te zijn, als een van beiden in den nacht onverwachts ziek werd. Doch 't waren gezonde kleuters en ze sliepen als rozen na al 't spelen en stoeien overdag. Fien was tevreden en gelukkig in haar nieuwe omgeving, totdat er iets gebeurde, dat haar onbezorgd geluk verstoorde, iets zonderlings en geheimzinnigs, waar Fien vergeefs haar arm hoofdje mee pijnigde om een oplossing te verkrijgen. Op een ochtend zocht Mevrouw van Weelsum tevergeefs naar twee kostbare ringen, die ze voor het slapen gaan op haar toilettafel gelegd had. Fien werd er bij geroepen om te zien, of de ringen ook gevallen en weggerold waren. Koema, de kleine inlandsche meid, moest met een bezem elk hoekje navenen. Ze zocht uren lang, doch vergeefs. Mevrouw was heel bedroefd om 't verlies van haar sieraden, toch zei ze niet veel. Eenige dagen later miste mijnheer een beurs met zilvergeld. Hij sloeg er eerst niet veel acht op, doch op eens herinnerde hij zich, dat hij de beurs bij 't uitkleeden in de hand had gehad en achteloos op een knaapje gelegd, vòòr hij in bed stapte. Het geval met Mevrouw's ringen kwam hem voor den geest en de beide echtgenooten kwamen tot de conclusie, dat er een dief in hun omgeving moest zijn of... een dievegge. De ramen en deuren waren zoo goed gesloten geweest. Mevrouw, een beetje bang uitgevallen, keek alles 's avonds zelf na. Er kon dus niemand van buiten ingekomen zijn. Wie was dan de schuldige? Peinzend rustten dien dag Mevrouw's

oogen meermalen op Fientje en ze bemerkte, dat ook haar man 't meisje onderzoekend aankeek. Fien zag er niets van en ging kalm haar gang. Doch na een paar dagen was Fritsje's zilveren rammelaar verdwenen. Fien wist zeker, dat 't kind in bed er nog mee gespeeld had en dat ze 't ding uit zijn handjes had getrokken, toen 't kereltje in slaap was gevallen. Bijna schreiend vertelde ze 't aan Mevrouw. Deze schrikte even; toen hief ze het gebogen hoofdje van 't kind op en keek haar ernstig vragend aan. „Weet je er heusch niets van, Fien?” Fien werd bleek. „Wat bedoelt Mevrouw?”

„Wel kind, 't is toch vreemd, die herhaalde diefstal. Alles was zoo goed gesloten. En er was niemand vreemds in de kamer.

„Niemand dan ik, wilt u zeggen. U verdenkt mij dus.” Haar oogen begonnen te branden en te steken en met droge, sidderende lippen kreet ze: „Maar ik heb 't niet gedaan!”

„Neen, ik geloof 't ook niet, kind,” zei Mevrouw hartelijk, „'t zou me zoo spijten, we hebben je altijd als een der onzen beschouwd. Maar je zult me toegeven, dat 't vreemd, heel vreemd is. Kom, denk er maar niet meer aan.” Gedrukt ging ze heen. Een oogenblik keek Fien haar na. Hoog opgericht stond ze daar, 't was, alsof 't meisje in die enkele minuten gegroeid was, haar zachte, vroolijke oogen hadden niets kinderlijks meer, toornig en dreigend fonkelden ze. „Ze denkt, dat ik haar goed steel,” klonk 't heesch, „ik ben wel een arm weeskind, maar toch geen dievegge. De Zusters hebben me wel anders geleerd.”

Met een onderdrukten snik leunde ze tegen den muur aan; een droevig heimwee overviel haar naar de liefderijke beschermsters harer kinderjaren.

„Juf, juf !” riep een kinderstem en kleine Mia kwam met

een handvol bloemen aanloopen. „Kom spelen, juf !” Fien ging mee. Ze mocht zich zelfs niet den tijd gunnen om na te denken over haar leed en om een enkel lichtpunt in die duistere zaak te zoeken.

Den daarop volgenden Zondag ging Fien na de H. Mis regelrecht naar het St. Vincentiusgesticht. Mère Lutgarde,

die haar zag aankomen, ging haar met haar prettigen, gullen lach tegemoet. „Zoo Fien, hoe gaat 't? Goed, dat je weer eens komt.” Ze schrikte echter van den starren blik, den bitteren trek om Fiens mond. „Wat is er, Fien?” vroeg ze vriendelijk. Ze trok 't kind mee in haar kamer, zette haar in een gemakkelijken stoel en zei belangstellend: „Vertel nu maar eens gauw.”

Twee groote tranen blonken in Fiens oogen en 't arme kind begon hikkend en stootend haar leed te vertellen. Dit trouwe hart, dat haar bewaakt had van toen ze maar een klein, mager bruin springertje was, het zou haar niet verdenken, het zou haar volkomen begrijpen. Toen ze haar gewond gemoed als 't ware had leeg geschud, klonk sus-send en opwekkend de stem der religieuze.

„We zullen een noveen beginnen tot den H. Michaël,” besloot ze. „Je weet toch wel, dat dit de patroon is van rechtvaardige zaken? We zullen bidden, dat hij den waren schuldige ontdekt.” Vòòr Fien wegging, knielde ze met Mère Lutgarde in de huiskapel neer voor Jezus' H. Sacrament en smeekte vurig, dat Hij voor Wien geen geheimen bestaan, de onschuld van de verdachte mocht aan 't licht brengen. Met nieuwen moed bezielde kwam Fien thuis. Mevrouw had sedert haar gesprek, waarin ze haar twijfel had laten doorschemeren, niet meer over de zaak gerept. Terwijl Fien haar hoed afzette, sloop Koema stil naar haar toe. Koema, 't dochttertje van de djaït (naaister) was twaalf jaar. Ze hielp Fien bij 't baden en kleeden der kleintjes

en had een groote genegenheid opgevat voor 't meisje, dat zoo eenvoudig en vriendelijk voor haar was. „Nonna Fien is niet meer bedroefd,” zei ze slim lachend, „nonna heeft alles zeker al weggebracht.”

„Foei, Koema, hoe durf je !” riep Fien.

Koema was maar een onwetend klein ding. Ze had geen gevoel voor 't mijn en dijn, integendeel, in de Kampong had ze geleerd, dat ieder naar zich toe mocht halen, wat hij bemachtigen kon; de slimste en handigste was er 't best aan toe. Ze begreep dus niets van Fiens bezwaren. Ze had de nonna zelfs benijd en bewonderd, omdat die zoo bij de hand was geweest en zich zulke mooie ringen toegeëigend had. „Wees maar niet verlegen, nonna,” zei ze vertrouwelijk. „Koema zal niets vertellen en als nonna nog niet alles heeft kunnen wegbrengen, zal Koema wel helpen.”

Fien kromp een oogenblik ineen van afschuw. Toen begreep ze, hoe goed Koema 't meende en misschien — ja, wie weet — kon Koema haar helpen in 't ontdekken van den dief. Beide meisjes zetten zich neer op de steenen trap, die naar den tuin leidde en beraadslaagden lang en ernstig. Dien middag ging Koema naar Mevrouw toe. „Mevrouw,” vroeg ze onbeschroomd, „ik kom u een gunst vragen; mag ik in de kamer slapen bij nonna Fien? Ik zal mijn mat en bantal (hoofdkussen) daar brengen.”

„Wou je dat zoo graag en waarom?”

„Koema wil den dief ontdekken,” zei 't kind vastberaden. „Wacht maar Mevrouw, Koema zal het geheim uitvinden.”

Mevrouw lachte om de geestdrift van de kleine Javaansche, maar schudde toch ongeloofig 't hoofd. „Als je dat kan, ben je knap, Koema ! Maar je mag komen, hoor !”

III.

Het was ongeveer zeven uur in den avond en 't zachte maanlicht verlichtte den omtrek. Een beekje zong klaterend zijn vroolijk lied en kronkelde zich als een zilverwitte „oeler belang” (zilverslang) door 't groene grastapijt. Een eenzaam figuurtje stond aan den rand van 't water en keek droevig naar de voorthuppelende droppels. 't Was maar een arm, bruin javaansch kind — Koema. Twee dagen en twee nachten waren verlopen, sinds Mevrouw haar had toegestaan in de kamer bij de nonna te slapen. Koema had haar uiterste best gedaan. Overdag was ze geslopen van de keuken naar den stal, van de bediendenkamer naar den tuin, overal loerend en luisterend, of ze iets kon vinden, dat haar een aanwijzing kon geven, of ze een enkel woord kon opvangen, dat haar een sleutel tot 't geheim zou zijn. 's Nachts had zij om beurten met Fien gewaakt, haar oogen uit getuurd, haar ooren scherp luisterend ingespannen om 't minste geluid op te vangen. Allerlei was haar voor den geest gekomen. Nu eens had ze gewaand plotseling een deur te zien opengaan en een inlandschen bediende binnen sluipen ; dan weer dacht ze aan booze geesten, waartegen de mensch niets vermag en eindelijk meende ze — overmand door slaap en vermoeienis den duivel zelf op de bed-

stijlen te zien zitten, haar grijnslachend kushanden toewerpend. Dan had Koema zich huiverend in haar deken gewikkeld — ze was maar een dom, bijgeloovig kind en had nooit geleerd, dat heilige engelen hun vleugels beschermend uitspreiden over slapende kinderen. Nu kwam Koema zich gereed maken voor den nacht. Zooals haar voorgeschreven was door den penggoeloe (Mahomedaansche priester) had ze zich in 't beekje gebaad en zich driemaal biddend ter aarde geworpen met 't gelaat naar den kant van Mekka. Daar stond ze in haar fijnen zijden sarong en kleurig baadje; haar hartje klopte droevig, omdat ze de lieve juf, waaraan ze toch zoo gehecht was, nog niet had kunnen helpen. Op eens keerde ze zich vastbesloten om. Ze maakte met haar vlugge vingertjes een wrong van haar lang zwart haar en stak er eenige bloemen in; ze hing haar djimat (amulet) met eerbied om haar hals, nam haar uitgewrongen badsarong op en een mandje, dat zorgvuldig toegedekt was. Ze ging naar een waringinboom, waar zooals men haar geleerd had, de geesten huizen. Koema ging op haar hurken zitten, ze opende 't mandje, stak een olielampje aan en zette dit dicht bij den stam; ze strooide er geurige melatti en kenanga omheen en plaatste een schoteltje met manisan (geconfijte vruchten) op den grond. Dit was het offer van de kleine Mahomedaansche aan de geesten om hulp te vragen voor den nacht.

Ook Fien knielde vòòr ze in bed stapte, voor haar fraai kruisbeeld neer, nog een souvenir van Mère Lutgarde, toen

ze 't gesticht verliet en ze bad vurig om uitkomst. Zou de dief er genoeg van hebben en niet meer terugkomen? Maar dan zou nooit de verdenking van haar afgenomen worden! Die gedachte hield haar wakker, hoe moe ze zich ook gevoelde. Tegen half twaalf wekte ze Koema, die nu aan de beurt was. Even verwonderde ze zich er over, dat 't meisje, dat altijd zoo licht sliep, nu eerst flink heen en weer moest geschud worden. Ook voelde ze een vreemde loomheid over zich zelve komen en welbehagelijk strekte ze zich uit in 't zachte bed.

Koema wreef haar oogen, nam een slok sterke koffie en legde zich toen neer op haar matje. Ze durfde niet recht op te gaan zitten, uit vrees dat de dief — mensch of duivel — dat zien zou. O, wat had ze een slaap en wat voelde ze zich zonderling duizelig; hoe zwaar drukten haar oogleden. Ze moest al haar wilskracht samenrapen om niet in te dommelen. Ondanks alle pogingen echter zonken de lange wimpers lager en lager over Koema's bruine wangen. . . . Plotseling werd ze met een schok wakker en sprong van schrik, dat ze zich vergeten had, overeind. Nu werd ze een bedwelmenden, zoetachtigen geur gewaar, den Javanen welbekend. „Ketjoeboeng” fluisterde ze. Ze begreep thans, waarom ze zich zoo naar en duizelig gevoelde, waarom de juf daar benauwd hijgend met rood gekleurde wangen in lethargischen slaap lag. Maar tegelijkertijd werd haar ook iets anders duidelijk: dezen nacht zou 't gebeuren, ze moest dus wakker blijven, koste wat 't koste. Ze dronk 't kopje

tot den bodem toe leeg, sloop naar de waschtafel, waar een groote flesch met eau de cologne stond, besproeide er een punt van haar slendang mee en drukte die stijf tegen neus en mond. Juist toen ze zich weer op haar kussen wilde neervlijen, hoorde ze een zacht gedruisch onder de groote kleerkast en enkele seconden later kwam een hoofd onder den rand uit kijken. 't Was maar een klein, behaard hoofd met slimme oogen, die kalm en onderzoekend rondzagen, als om 't terrein te verkennen. Dat moest de duivel in persoon zijn, meende Koema en bevend greep haar handje naar 't koperen amulet om haar hals. Langzaam kwamen er twee kleine handen te voorschijn, een grijs lichaam, en eindelijk zag Koema den heelen dief in levenden lijve. Doodbedaard zette hij zich op zijn hurken en schikte met beide handen een soort van zak, dien hij om den nek droeg. Nu eerst herkende Koema den misdadiger: 't was Jopo; Jopo, die maanden geleden van 't erf verbannen werd, omdat door zijn woeste wraakzucht de arme lata Amat zich zelven bijna gedood had, Jopo, die — dit zag Koema nu helder en klaar — door Sidin afgericht was om hier te komen stelen. Jopo intusschen huppelde vlug de kamer rond, overal snuffelend met zijn rood neusje en scherp kijkend met zijn glundere apenoogen. Daar lag Koema's eigen zilveren fingerhoed. De aap greep hem en wierp 'm met een vlugge, handige beweging in den zak. Wat verder lagen Mia's oorknopjes, in een wip waren ze denzelfden weg gegaan. Toen er niets meer van zijn gading bleek te

zijn, trippelde Jopo zonder aarzelen, als op bekend terrein naar de andere kinderkamer. Vergeefs zocht hij op tafels en stoelen. Behoedzaam schoof hij daarop 't gordijn van een der bedden open en sprong naast 't slapende kind. Koema was den dief ongerust nageslopen en ze zag tot haar ontzetting 't grijze dier vlak bij Eva's hoofd. Het scheen echter, of Jopo zijn vroegere, meest geliefde meesteres herkende. Grappig was 't om te zien, hoe 't apengezichtje zich vertrok, als wilde Jopo zijn slapende lieveling toelachen; zijn lippen bewogen zich zenuwachtig. Blijkbaar vergat hij zijn zending, want hij streek liefkoozend met zijn kopje langs Eva's arm. 't Kind bewoog zich niet, maar lag met vurig roode wangen in den slaap der bedwelming. Daar kreeg Jopo den zilveren armband om Eva's pols in 't oog. Dit bracht hem tot 't besef van zijn droeven plicht. Hij probeerde den armband van den pols te schuiven, zacht en voorzichtig, zooals geen menschelijke dief 't hem nagedaan zou hebben, toen onderzocht hij 't slot, drukte er met kennershand op en nam gretig 't voorwerp op, dat van Eva's arm viel. Koema had al dien tijd als gehypnotiseerd toegekeken. Ze zag den aap weer den kant uitgaan van de groote kast en begrijpende, dat daar een verborgen uitgang moest zijn en dat de dief haar ging ontsnappen, stiet ze een angstigen gil uit. Niemand hoorde haar, allen sliepen door. „Nonna, nonna” riep Koema en ze schudde Fien heen en weer. Doch geen geluid drong door tot het schier bewustelooze meisje. Koema moest alleen handelen.

Ze durfde ook niet meer roepen. Immers, misschien stond Sidin buiten te wachten op zijn aap. Hij moest weten, dat hier ketjoeboeng gestrooid was, dat allen weerloos waren en o, als hij eens binnen kwam en haar doodde ! Koema was een dapper meisje en al vroeg was haar ingeprent, dat voor ieder mensch 't uur van zijn dood vast en zeker was

bepaald. Was dit uur nog niet gekomen, dan konden alle vijandelijke machten ter wereld vergeefs beproeven dit leven aan te tasten, doch was die tijd daar, dan was 't nutteloos zich te verroeren. Dan moest men zich maar gedwee overgeven. Allah had 't nu eenmaal zoo vastgesteld. Koema had dus, hoe jong ze ook was, een zekere doodsverachting. Maar Koema dacht niet aan zich zelf — ze

dacht aan 't Hollandsche meisje, dat ze zoo lief had, dat beschuldigd werd en dat zoo bitter leed onder die verdenking.

„Jopo, Jopo” riep ze zacht lokkend, hopende dat 't dier haar herkennen zou. Maar verschrikt als een betrapte misdadiger keek Jopo haar aan. Hij liet een woest gebrom hooren en toonde zijn scherpe witte tanden. Koema schoof een doos onder de kast om de veronderstelde opening af te sluiten en trachtte toen Jopo te grijpen. Het was haar, alsof ze zich hoe langer hoe onpasselijker voelde worden, alsof ze elk oogenblik bewusteloos zou neerzinken. En dan — was alles, alles vergeefs ! Wanhopig greep ze in 't wilde naar den aap, die haar telkens ontkwam ; ten laatste voelde ze zijn staart in haar hand en ze trok 't dier met kracht naar zich toe. Jopo werd razend en beet haar vinnig in de hand. Dit deed 't vurige oostersche bloed van 't natuurkind opbruisen. Verdwenen was 't vernisje van beschaving, door omgang met de blanda's (Hollanders) op haar wilde natuur gelegd; verdwenen was elk zachter menschelijk gevoel. Koema was in dat oogenblik slechts een lenige getergde tijgerkat. Met bewonderenswaardige vlugheid en kracht greep ze met beide handen den hals van 't dier en drukte het den strot toe. Een lange kreet van doodsbenaauwdheid ontsnapte Jopo's keel ; hij worstelde met alle vier pooten. Maar vaster en vaster sloten zich de bruine handen als een klemmende nijptang ; een siddering doorliep 't apenlichaam toen bleef 't stil liggen. Ook Koema's kracht was uitgeput,

ze viel, deels tengevolge van de reactie, deels door den invloed van het narcotische strooisel, bewusteloos met 't hoofd op den steenen vloer.

De zon stond hoog aan den hemel, toen den volgenden ochtend Mevrouw wakker werd met een duldellooze hoofdpijn. Ze schrikte, dat het zoo laat was. Waarom had juf haar niet gewekt? Ze wist toch, dat mijnheer vroeg naar 't werk moest. Ze kreeg met moeite haar man wakker en nam toen een schoonen handdoek om naar de badkamer te gaan. Even in de kinderkamer kijken! De ramen waren nog dicht; blijkbaar sliepen ook hier nog allen. Plotseling uitte ze een kreet van schrik en afgrijzen. Daar lag Koema op den grond, bleek, met haar rechterhand in een bloedplas. Nog altijd hield de andere hand krampachtig de keel omkneld van den dooden aap. In een oogwenk was mijnheer ook in de kamer, terwijl door 't rumoer juf en de kinderen wakker geworden, eveneens kwamen toeloopen. Mevrouw knielde naast 't bewustellooze kind en juf goot water en eau de cologne over Koema's hoofd en borst. Met een langen, pijnlijken zucht sloeg 't kind de oogen op en keek verward om zich heen. Langzaam stond ze op, streek haar baadje en sarong glad en riep: „Hij heeft 't gedaan, 't is Jopo.” Ze haalde uit 't zakje de gestolen voorwerpen en vertelde triomfantelijk in geuren en kleuren al wat er dien nacht gebeurd was. Toen ze beschreef, hoe Jopo in 't bed van Eva was gesprongen en haar blijkbaar herkend had, smolt alle boosheid uit Eva's hartje. Ze nam den armen, verachten

dief in haar armen, maakte den leelijken dievenzak van zijn halsje los en legde 't doode kopje tegen zich aan, 't streelend zoo als ze 't vaak den levenden Jopo had gedaan. „Hij kan 't niet helpen, Mama, ze hebben hem zoo gemaakt,” verontschuldigde 't kind. En den aap heen en weer wiegende in haar armen liefkoosde ze: „Je bent toch mijn lieve Jopo en je zal een mooi grafje krijgen in mijn tuin.” Zoo liep ze de kamer uit op haar bloote voeten, in haar lange witte nachtpou.

De muur achter de kast werd onderzocht en nu bleek, dat daar een geheime opening was gemaakt. Met sterken azijn had men de kalk geweekt, zoo had men gemakkelijk de steenen er uit kunnen halen. In het gat was een plank gezet, bij wijze van deurtje. Van den buitenkant was er niets te zien, want Sidin had alles netjes overgekalkt. Aan de binnenzijde, achter de kast zag men een houten pin, die bij een kleine drukking losliet. De aap was er op afgericht 't deurtje te openen en weer te sluiten, Hoeveel geduld en moeite het den Javaan gekost had Jopo tot zulk een volmaakten dief te vormen, dat hoorde de familie van Weelsum nooit. Want denzelfden nacht, toen Sidin door 't wegblijven van zijn aap begreep, dat hij betrapt was, verliet hij de stad en trok naar de oedik (gebergte). En mijnheer deed geen moeite hem door de politie te laten opsporen.

Jopo was een aardig slim aapje, toen hij klein was. Had men 't dier altijd liefderijk en zachtzinnig behandeld, dan

was hij zeker opgegroeid tot een goedaardigen grooten Jopo. Had men zijn apentalenten in goede richting gestuurd, dan was hij een grappig kereltje gebleven, dat door zijn kunsten de menschen vermaakte, dan had hij afgericht kunnen worden om zijn baas waardige diensten te bewijzen. Maar Amat riep 't dierlijk wraakzuchtige en bloeddorstige in hem wakker en onder Sidins leiding werd hij onbewust een verachtelijke dief. Denk er soms aan bij uw omgang met dieren. Ze zijn in zekeren zin zooals kinderen: door goedheid en zachtheid wordt vaak het heftigste karakter gebreideld, doch door ruwheid en slechte behandeling ontaardt de meest meegaande, de meest aanhankelijke natuur.

TE REDJO SARIE.

I.

Het is diep in het binnenland van Midden-Java, in de residentie Semarang, op de Kendalsche Koffieonderneming Redjo Sarie. Op 't groote grasperk voor 't landhuis speelt kleine Jan. Hij rijdt op zijn paardje, een langen stok, eindigend in een paardenkopje. Vroolijk klinkt zijn stem, als hij zijn rijdier tot meerder spoed aanspoort. Wat een aardige, flinke jongen is kleine Jan ! In zijn luchtig wit hansopje, laag uitgesneden aan den hals met zijn armpjes en beentjes bloot, rent hij onvermoeid heen en weer. Hij is trotsch op zijn Hector ; zijn kinderlijke fantasie toovert den ruwen stok vier slanke en toch stevige pooten aan, juist zooals Nero heeft, waarop papa iederen dag de koffietuinen inrijdt ; hij verbeeldt zich als een lichte last heerlijk ver door het paard gedragen te worden, over bergen en rivieren. Ja, zelfs merkt hij niet — want liefde is blind — dat de kop, 't eenig sieraad van zijn ros, al oud en versleten er uitziet, bijna geheel beroofd van zijn eens lange witte manen. Ik geloof niet, dat een rijke heer in zijn auto of een modern waaghals in zijn vliegmaschine zoo onbezorgd en vergenoegd de wereld inziet als Jan. Wel klein is zijn wereld, niet grooter dan het erf, behoorende bij het land-

huis, maar hier is hij dan ook onbeperkt gebied, klein absoluut koninkje. Ja, want Jan is het eenige kind van mijnheer en mevrouw van Delden.

Lachend, met schitterend oog volgt de gelukkige moeder tegen een pilaar in de voorgalerij geleund, het spel van haar kind. Ze lijkt nog zeer jong in haar fijne, witte, met kant omzette kabaja en donkere Solosche sarong; het lang golvende haar, nog eenigszins vochtig van het morgenbad, hangt los langs haar schouders en rug.

„Hu, hu! voort Hector!” klinkt haar frissche stem en 't kind kraait 't uit van plezier. Daar wordt Jantje's aandacht afgeleid: een groote, schitterend bonte vlinder dartelt voorbij en zet zich op een rozenstruik neer. In een wip is 't ventje er bij en vóór mama het verhinderen kan, heeft de kinderhand 't teere wezentje vastgegrepen; triomfantelijk holt de kleine naar de voorgalerij om zijn buit te toonen, maar bedremmeld en teleurgesteld ziet hij op 't stof en de verminkte vleugeltjes in zijn geopende vuist. Een diepe zucht welt uit zijn borstje op, maar hij zegt geen woord. Een weemoedige trek glijdt over mama's gelaat; denkt zij er wellicht aan met stillen, onbestemden angst in haar liefhebbend hart, hoe menigmaal later misschien haar jongen schitterende vlinders in 't leven zal naloopen, die bij aanraking een handjevol stof, niets meer, zullen achterlaten? Maar 't is slechts even, een seconde later is ze weer geheel voor haar kind, en om zijn gevoelig hartje de teleurstelling te doen vergeten, zegt ze: „Kom, we gaan gras

snijden voor Hector, 't arme dier heeft honger gekregen." Jan huppelt blij naar zijn paard, trekt grasspiertjes uit en stapelt ze op elkaar tot ze een kleinen berg vormen. Dan zet hij zich op één knie in 't gras, heft behoedzaam Hectors kop op, streelt hem langs hals en mond, houdt hem de malsche sprietjes voor en fluistert hem de zoetste liefkozingen toe. Mevrouw van Delden is in een wipstoel gaan zitten ; peinzend ziet zij om zich heen met een zonnigen glimlach om de frischroode lippen. Het is verrukkelijk schoon in de natuur. Overal in den grooten tuin bloeien rozen, allerlei soorten, donkerroode, lichtrose, witte, gele, vooral een overvloed van Perzische rozen, die met haar zacht parfum de lucht bezwangeren. Het is nog vroeg in den morgen, iets over zessen, de heerlijkste tijd van den dag. Op een later uur zal 't zwoel, zelfs warm worden, al is men hier in een bergstreek. Niemand denkt er dan ook aan 's morgens langer te slapen dan vijf uur of half zes, men haast zich te genieten van die vluchtige, koele oogenblikken. In de verte blauwen de toppen van den Oenarang nog door geen zonnestraal met een morgenkus begroet. Mevrouw van Delden laat haar stoel zacht heen en weer schommelen, ze leunt met het blonde kopje tegen de leuning en droomt. De goede God gaf ons geheugen de toovermacht om in enkele seconden jaren te herleven: 't jonge vrouwtje nam haar tooverstaf onwillekeurig op en plotseling was ze weer de vroolijke, onbezorgde Annie Verwede, de jongste, de lieveling in den huiskring, de alom gevierde

in de Haagsche wereld. Wat wist ze toen van Indië af ! Op school had ze dikwijls een slecht cijfer voor aardrijkskunde gehaald, omdat ze zich maar liever niet moe had gemaakt met die gekke, moeilijke Indische namen. Wel hoorde ze van tijd tot tijd over dat verre land spreken en de Indische gasten beweerden, dat, als men er lang geweest was, men niet meer in het moederland kon aarden, doch die woorden gingen Annie's oor voorbij — zij zou er immers toch nooit komen. Ze herinnerde zich, hoe opeens echter Java een woord vol beteekenis voor haar werd. Dat kwam door de verhalen van den knappen jongen Frans van Delden, die met zulk een warme liefde over zijn schoon Insulinde kon spreken. Zoon van onbemiddelde ouders was hij al vroeg naar de Oost vertrokken, waar een vriend zijns vaders hem aan een betrekking in het landelijke hielp. Hard had hij moeten werken, jaren lang als ondergeschikte. Eindelijk had hij voor eigen rekening kunnen beginnen, hij had de koffiëonderneming Redjo Sarie gekocht en nu was hij een welgesteld grondeigenaar. Voor zaken was hij eenigen tijd in Den Haag. Zonder dat iemand 't zag, had Annie haar atlas en boekje voor den dag gehaald en wonderlijk — nu leken haar die namen niet meer zoo barbaarsch toe. Ze begon het onbekende land lief te krijgen, 't scheen haar geheimzinnig te wenken en te lokken en toen Frans haar eindelijk vroeg zijn eenzaamheid op Redjo Sarie te deelen, schrikte het haar volstrekt niet af, dat ze op een plaats zou komen, ver van alle Europeesche betrekkingen.

Frans schilderde haar, opzettelijk met eenige overdrijving, hoe ze als begraven zouden zijn tusschen de bergen, hoe pas op eenige uren afstands andere grondeigenaars woonden. Annie antwoordde lachend: „Mijn huis zal mijn hemel zijn.” En ’t was dit geweest! En haar geluk was zoo wonderhoog gestegen sedert ze haar kleinen Jan had, sinds ze op een keer wakker wordend ’t teere wicht aan haar zijde had gevonden en ’t met verrukking dicht aan zich had gedrukt. Had ze niet in den droom gezien, hoe een engel het kindje in haar armen legde, haar toefluisterend: „Voed hem op voor den hemel?” Dat was nu bijna vijf jaar geleden. Waarlijk, niets ontbrak aan haar geluk. Niets? . . . Ja toch, wel iets en iets zeer gewichtigs nog wel. Onwillekeurig vouwde Annie de handen en drukte ze krampachtig tegen haar bevend hart. Ze was altijd ingodsdienstig geweest. In Den Haag had ze nooit verzuimd iederen ochtend de H. Mis bij te wonen, meermalen per week was ze tot de H. Tafel genaderd. En hier? O, ’t klinkt haast ongelooflijk voor menig Nederlander, die weet, hoe in ieder dorpje een priester, soms zelfs meer dan één, als voorganger, als leider en vader der parochie staat — hier op Redjo Sarie kwam maar ééns in ’t jaar de pastoor van Semarang. Slechts ééns in de 365 dagen konden mijnheer en mevrouw van Delden een H. Mis hooren, zich sterken aan de sacramenten van Biecht en Communie. Geen wonder, dat er zoo’n treurige uitdrukking in Annie’s oogen komt, sprekend van bedwongen verlangen, van een droevig heimwee der ziel naar haren

God. Iederen morgen baden mijnheer en mevrouw met kleinen Jan gezamenlijk het ochtendgebed; des avonds knielden ze voor het altijd met frissche bloemen prijkende huisaltaar neer om samen het rozenhoedje te bidden. Annie leerde haar kind zijn gebeden, zij vertelde met gloed en overtuiging uit de bijbelsche geschiedenis; ze prentte dat jeugdige hartje met zoete, aantrekkelijke woorden de geheimen van den godsdienst in. O ja, ze deed haar best, maar toch.... Doch Annie is een dapper vrouwtje, dat zich niet door onbevredigd verlangen laat verslappen. Een kort „Het is Uw Wil zoo, o God!“ — en met energiek gebaar schudde zij alle mijmeringen af, met veerkrachtigen tred gaat ze naar 't grasperk en holt en stoeit met kleinen Jan.

II.

Jan komt uit de badkamer. Zijn gezichtje is frischrood gekleurd door het zeepwater, waarmee baboe (inlandsche meid) hem flink heeft gewasschen. Daarna heeft hij een stortbad mogen nemen; daar houdt Jan zoo van, het koude water loopt in fijne stralen zoo heerlijk over je hoofd, net alsof je in den vollen regen bent, hij staat dan ook gewoonlijk te trappelen en te dansen van plezier. Maar nog prettiger vindt hij 't, als hij in 't groote bassin mag, want Jan kan zwemmen als een vischje. Zacht legt hij zich op 't water neer, steekt de handjes vooruit en begint met langzame slagen zijn lenig lichaampje vooruit te bewegen; maar al

vlugger en vlugger werken handen en voeten, al forscher worden de slagen, tot het water hoog opspat. Dan werpt hij zich gezwind op den rug en luid lachend laat hij zich zoo afdrijven.

Nog onder den indruk van het gesmaakte genot, loopt hij stil aan de hand van baboe naar de slaapkamer, waar zij nog eens met een handdoek zijn hoofdje afwrijft en zijn blonde krullen borstelt. Daarna gaat zij even 't achtererf op om de natte kleertjes op een rekje te hangen. Jan kijkt nadenkend voor zich, alsof een ernstig vraagstuk hem bezig houdt; dat kan hij meer doen, als een echt klein filosoofje, dat tracht de levensraadselen te doorgronden.

„Baboe,” zegt hij, als de oude meid terugkomt, „waarom heb ik geen adé?” (broertje of zusje).

Verbluft kijkt de oude haar kleinen meester aan.

„Maatje kan zulke mooie sprookjes vertellen, maar ik heb opgemerkt, dat de kinderen daarin altijd broertjes of zusjes of vriendjes hebben en als jij doorgengt (vertelt) zeg je altijd, dat de Javanen trotsch zijn op veel kinderen. Kassian dan paatje en maatje, die hebben alleen mij.”

„Maar daar hebben ze genoeg aan, mijn schat!” roept baboe met innige liefde. De oude is met hart en ziel gehecht aan kleinen Jan; zij is het type van de eenvoudige, onbedorven Javaansche bergbewoners, die met onberedeneerde trouw hun meesters aanhangen, die geheel hun hart vol toewijding geven aan het blanke kind, waarvoor zij zorgen, nooit klagen over verveling of vermoeidheid, al

hebben ze soms halve nachten moeten opzitten. In baboe's oog is Janneman minstens een wonderkind.

„Ik zou zoo graag een vriendje hebben om mee te spelen, weet je, een vriendje....”

Eerder dan hij vermoedt, zal zijn wensch vervuld worden, Buiten komende, ziet hij bij het tuinhek een kleinen Javaanschen jongen staan. Het kereltje heeft niets aan dan een vuilwit broekje en een gekleurde oto (een driehoekigen lap zoo over de borst gelegd, dat één top tot 't halsje reikt en daar met bandjes vastzit, terwijl de twee andere punten op den rug samen komen). Met zijn groote gitzwarte oogen ziet hij naar het landhuis en naar 't blanke kind. Als hij echter bemerkt, dat Jan naar hem toekomt, wil hij 't op een loopen zetten.

„Niet weglloopen,” smeekt Jan, „hier blijven en met mij spelen!”

Het kind blijft staan en steekt verlegen zijn vinger in den mond.

„Hoe heet je?”

„Wiro,” klinkt het bedeesd.

„Hoe oud ben je?”

Geen antwoord. Dat weet Wiro niet, nooit heeft iemand hem dat verteld.

„Ik ben bijna vijf jaar, misschien ben jij wel zes jaar. Ik zal je mijn paardje laten zien. Kom.”

Wiro blijft stokstijf staan en geeft niet het minste teeken van toenadering. Als baboe hem echter bemoedigend toe-

spreekt, gaat hij aarzelend mee. Jan houdt het bruine handje stevig in 't zijne en behoedzaam, alsof hij bang is, dat

't nieuwe makkertje weg zal loopen, leidt hij hem naar zijn gewone speelplaats, 't grasperk.

III.

Eenige maanden later. Jan en Wiro zijn groote vrienden

geworden. Nu heeft Wiro een net schoon broekje en een kort bont jasje aan. Zondags draagt hij een lange sarong tot aan de enkels, om 't middel vastgehouden door een gekleurden band met koperen gesp ; dan siert hem ook een zwart jasje en een keurig geplooid hoofddoek. Het is Wiro's grootste plezier met Jan te spelen, maar vader en moeder hebben hem geleerd, dat hij nooit moet vergeten, dat hij maar een arme boedjang (jongen van geringe afkomst) is, sinjo (jongeheer) Jan daarentegen de zoon van den toewan besar, (grooten heer) die waarschijnlijk eens als eigenaar van Redjo Sarië meester zal zijn over allen en alles. Vandaar dat, hoe minzaam mevrouw van Delden hem steeds bejegt, hoe zeer kleine Jan hem geheel als een vriend, een gelijke behandelt, omdat zijn naief kinderhartje nog niets begrijpt van stand- of rasverschil, hem steeds een soort van eerbiedige schroom bijblijft.

De kinderen hebben een wandeling gedaan met baboe in het djattiebosch, nabij het landhuis en rusten nu op een omgevallen boomstam dicht bij den uitgang. Het is heerlijk frisch in het woud, 't schier ondoordringbare bladerendak weerhoudt iederen zonnestraal. Daar staan die machtige reuzen, wier ijzersterke stam zulk een kostbaar hout levert. Lianen slingeren zich van tak tot tak, van boom tot boom als een kleurig netwerk. Slingerplanten werken zich, naar steun zoekend, hooger en hooger tot in den top. De grond is bedekt met een menigte groote, zwarte mieren, torrenen kevers van allerlei kleur. Geen gebaande wegen zijn er in

't bosch. Eén hoofdweg leidt van 't een einde tot het andere ; hier en daar hebben de inlanders, door voortdurend hetzelfde paadje te volgen, een zijweg gevormd. Het woud wordt bewoond door een groote menigte zwarte apen, loetoengs ; ook huizen er matjans toetoel, een klein soort zwarte tijgers, wier aanwezigheid steeds verraden wordt door 't eigenaardig verklinkend geschreeuw van den pauw. Overdag is 't volkomen veilig in 't bosch. De tijgers verbergen zich ; bovendien is dit kleiner soort niet gevaarlijk voor den mensch, dien ze gewoonlijk ontvuchten. Toch hebben ze in de dessa (dorp) en zelfs in het landhuis meermalen droefheid verspreid door 't weghalen van een schaap of een hond. Zelfs mevrouws poedelhondje, dat zich op een avond te laat buitenshuis waagde, werd door zoo'n zwarten roover meedoogenloos meegesleurd. Daar 't bosch aan den tuin grenst, kan baboe de kleinen gerust alleen laten en aan haar werk gaan.

Kleine Jan heeft Wiro verteld van het lieve Jezuskind. Met zijn schitterend zwarte vraagoogen tuurt Wiro naar den verteller en zelfs als deze geëindigd heeft, blijft hij hem nog droomend aanstaren.

„Hoe zou de kleine Jezus er wel hebben uitgezien, njo ?”

„O mooi, heel mooi !”

„Zoo mooi wel als njo ?” vraagt Wiro, die zich niet kan voorstellen, dat er iets liefelijkers en bekoorlijkers bestaan kan dan dat snoezige kinderkopje met de vergeet-mij-niet-oogen en de omlijsting van zijden krullen.

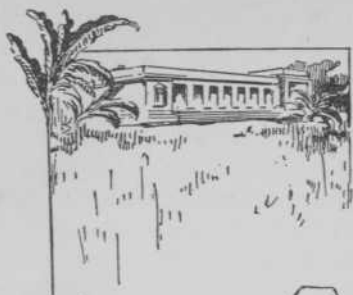
Jan schatert het uit. „Hé neen, veel mooier, 't lijkt er niet op. Maar ik kan je dat niet zoo uitleggen, Wiro.”

„En als Jezus nu nog leefde en nog zoo klein was als wij, zou hij dan ook met Wiro willen spelen, of zou hij 't alleen met blanke jongens willen?”

„Wel neen, Wiro, hoe kom je er bij? Jezus hield van alle menschen en vooral van kinderen. En toen Jezus al groot geworden was en de menschen leerde, toen zei Hij tegen de apostelen, dat zij 't nooit mochten verbieden, als de kinderen bij Hem wilden komen. Dat weet je toch wel?”

„O ja, njo, opperbest.”

In den korten tijd sedert zijn kennismaking met het gezin van mijnheer van Delden is er een groote verandering gekomen in Wiro's leven. Niet alleen zijn uiterlijk is veel beschaafder, verfijnd zelfs geworden, ook in zijn onschuldige ziel zond God een warmen straal Zijner genade. Wiro heeft den wensch geuit christen te worden, zooals kleine Jan en zijn ouders hebben er in toegestemd. Mevrouw heeft er den pastoor van Semarang reeds over geschreven. Eerst wil zij den kleinen bekeerling met zorg onderwijzen in de voornaamste punten der christelijke leer, hem voorbereiden, dan zal over drie maanden de pastoor van Semarang, op dienstreis Redjo Sarie aandoende, hem doopen. Wat een geluk voor kleinen Wiro! Zijn heele gezichtje weerspiegelt 't reine genot van zijn ontvankelijk hartje, dat iets groots, iets wonderbaar overweldigends heeft gevonden, zóó schoon, dat 't jongske er stil en ernstig onder geworden

is. De kinderen zijn zoo verdiept in hun gesprek, dat ze alles om zich heen vergeten : zij hooren niet meer 't schelle gekrijsch van de apen, dat nu en dan luid en scherp de stilte stoort; zij zien niet de groote boschmieren over den stam kruipen, ze bemerken dus ook geenszins het gevaar, dat dreigend nadert. Tusschen de lage struiken schuifelt langzaam een glibberig lichaam in smaragdgroenen schitter-schijn over den vochtigen grond, nu en dan heft 't luisterend den kop omhoog en twee helblikkerende oogen zien loerend naar de twee kinderen. Dichter en dichter nadert het monster, nu is de slang vlak bij den boomstam. O, God, waakt dan Uw engel niet over de onschuld, spreidt hij niet beschermend zijn vleugels over het tweetal uit? Waarom slingert hij niet het ondier weer 't bosch in? Of weerhoudt Gij in Uw onnaspeurlijke raadsbesluiten de machtige engelenhand? Heer, wij kunnen slechts aanbidden! Plotseling richt de slang zich hooger op dan eerst, ze trekt 't achterlijf samen en snel als een bliksemflits schiet ze op kleinen Jan af. Niet zoo vlug echter, of Wiro heeft 't gezien, en zien en handelen zijn één voor hem. Hij springt vóór zijn vriendje en vat behendig de slang in zijn rechterhand. Met alle kracht knijpt hij zijn vuistje samen, meenende 't ondier den strot dicht te drukken en 't zoo te versmoren. Doch hetzij hij 't beest te laag vastgreep, hetzij de slang te krachtig voor de tengere kindervuist zich losworstelde, in een oogenblik heeft ze zich om den arm gewonden, waarin ze verwoed verscheidene malen de giftige tanden

zet. Dan legt ze zich om Wiro's halsje en bijt hem venijnig in de borst. Het kind werpt zich op den grond en tracht met de handjes dien kouden, glibberigen band om den hals

weg te trekken, maar bij iedere poging trekt de slang haar kronkels vaster er omheen.

„Vlucht njo ! Gauw, loop weg en roep bapah !” (vader).

Jan is in hartverscheurend geschreeuw uitgebarsten en terstond komen uit het landhuis mijnheer en mevrouw, gevolgd door de bedienden toesnellen. Ook Wiro's vader, die in de buurt aan het grassnijden was, heeft 't hulp-geschrei gehoord. Hij is het eerst bij zijn kind; onvervaard grijpt hij de slang bij de keel en maakt er met zijn mes een groote diepe snede in. De slang trekt zich samen van woede en pijn, een oogenblik slechts — dan ontspannen zich de kronkels en met een enkelen ruk gelukt 't pah Wiro, zijn kind te bevrijden. Hij neemt den bewusteloozen kleine in de armen en draagt hem naar huis, gevolgd door mijnheer en mevrouw, zwijgend, diep treurig luisterend naar 't verhaal van kleinen Jan.

IV.

't Is al meermalen gebeurd, dat op Redjo Sarie iemand door een giftige slang werd gebeten, meestal echter zonder doodelijken afloop. Mevrouw van Delden heeft altijd een fleschje amonia klaar staan, wat een probaat middel bleek te zijn. Ook de Javanen zelf kennen een heulsap tegen slangenbeten en vooral nench doekoen, (oude vrouw, die onder haar dorpsgenooten zoo wat „doktert") die van af haar vroegste jeugd geneeskrachtige planten en kruiden bijeenzocht en leerde bereiden, is dikwijls als een reddende engel opgetreden. Ditmaal echter is het, alsof niets zal baten. Misschien is het gif op te veel plaatsen tegelijk in het teere lichaam doorgedrongen; hoe 't zij, kleine Wiro ligt

doodziek op zijn baleh-baleh (rustbank) in 't hutje zijner ouders. Pah en mah Wiro zijn maar eenvoudige, arme dessalui, hun huisje bestaat uit vier van bamboe gevlochten wanden, gedekt door een dak van alang-alang (lang gras). Er is geen andere opening in dan een deur. Aan de wanden hangen ter versiering de onmisbare wajangpoppen; (afbeeldingen van helden uit de Javaansche sagen) daarnaast als teeken van hooger beschaving een portret van koningin Wilhelmina en van den Gouverneur-Generaal, den toewan besar van Batavia. Boven Wiro's bedje treft ons een eenvoudige, doch fraaie schilderij van de H. Familie, een geschenk van mevrouw van Delden. Mah Wiro heeft op de baleh-baleh van haar kind een nieuw gevlochten mat gespreid, dat is lekker frisch. Wiro beweegt rusteloos zijn hoofdje op 't kussen. Zijn moeder zit, een beeld van stomme wanhoop, op den grond voor het rustbed gehurkt. Naast haar staat haar man, zwijgend neerziende op zijn eenigen zoon. Op den achtergrond liggen bij een kruisbeeld, waarvoor een brandende kaars, mijnheer en mevrouw van Delden geknield. Jan zit aan het hoofdeinde van de baleh-baleh met Wiro's handje in het zijne. Dikke tranen loopen langs zijn wangen. Moeder Wiro is noch schoon, noch aantrekkelijk, maar de smart drukt op degenen, die ze aanraakt, een stempel van waardigheid en adel, die eerbied inboezemt. Terwijl ze haar traanlooze oogen strak op haar kind gevestigd houdt, nog hoopt tegen alle redeneering in, kan niemand haar zonder ontroering aanzien. Wiro's lijfje

begint onrustbarend op te zwellen, donker paarsroode vlekken vertoonen zich op hals en armen. Soms richt hij zich plotseling op, ziet rillend in 't rond en roept angstig : „Oeler, oeler !” (de slang). Dan weer ligt hij lang stil, even 't handje op de borst drukkend en klagend: „Panas !” ('t gloeit). Na langen tijd schijnt hij echter tot volle besef van zijn toestand terug te keeren.

„Njo,” fluistert hij, terwijl hij zacht 't witte handje streelt, dat naast hem ligt, „niet huilen. Wiro gaat naar Jezus.” Maar dan, alsof hij zich met ontzetting iets herinnert, kermt hij: „Nog niet gedoopt ! Waar is toewan padri (mijnheer pastoor) Wiro wil gedoopt worden !”

Zacht nadert mevrouw het rustbed. „Toewan padri is niet hier, ventje, maar dat is niets, wij zullen je doopen.” Ze neemt de kom met water, die ze al van te voren voor dit doel heeft klaar gezet en komt nu met haar man bij Wiro. Het kind verzamelt zijn wegstervende krachten en werpt zich op de knieën. Eerbiedig vouwt hij de bruine handjes, die zoo dapper 't leven redden van een evenmensch. „Ik doop u in den Naam des Vaders en des Zoon en des H. Geestes” spreekt mijnheer van Delden en giet het water over 't hoofd van 't kind. Even nog blijft de zieke in dezelfde houding, turend naar de afbeelding van de H. Familie, waarop zoo menigmaal zijn oogjes bewonderend rustten. Dan legt hij zich kalm neer, met gevouwen handen, de oogen gesloten, een zaligen glimlach op 't gelaat, als ziet hij nu iets veel schooneers nog.

Een kwartier verloopt ; dan gaat een lange rilling door het heele lijfje; 't rekt zich en blijft roerloos liggen. Een gil, die door merg en been dringt, weerklinkt in de hut. In hartstochtelijke, onbedwingbare droefheid werpt mah Wiro zich op 't lijk van haar kind. Ze barst in een woest gehuil uit, dat ver in de dessa gehoord wordt. De arme vrouw is maar een onbeschaafd natuurkind, dat nog niet geleerd heeft haar smart op andere wijze te uiten. Zacht legt haar man zijn hand op haar schouder. „Mah, mah!” roept hij sussend, met gebroken stem.

Kleine Jan, niet goed begrijpend wat er eigenlijk gebeurd is, daar Wiro toch nog juist zoo ligt als zooeven, maar verschrikt door het gekerm der vrouw en daaruit opmakend, dat er hun iets vreeselijks moet overkomen zijn, verbergt schreiend zijn hoofdje tegen moeders borst. Ze neemt hem op, en de eerste uitbarsting van smart der beroofde ouders eerbiedigend, verlaat ze met haar man het huis.

Nog denzelfden avond wordt Wiro naar zijn grafje gedragen. In Indië mag men zijn dierbare dooden nooit langer dan vier en twintig uur boven aarde houden, en de Javanen scheiden gewoonlijk reeds enkele uren na 't afsterven voor goed van hun schat. Mijnheer en mevrouw staan er op, dat Wiro niet op 't algemeene Javaansche kerkhof komt; ze hebben een lief, stil plekje achter in den tuin uitgekozen, omringd door melaties en rozen. Ook wil mijnheer niet, dat de kleine doode, zooals anders gebeurt, in een gevlochten mat gedraaid, zoo maar in den grond

wordt gelegd. Hij heeft een sierlijk kistje laten timmeren; hier slaapt Wiro in zijn Zondagspakje, met een kleine witten rozenkrans tusschen de vingers, een kroon van melaties op 't hoofd, den eeuwigen slaap der onschuld.

De sterren staan in schitterende pracht aan den hemel; 't is een avond, zoo schoon als alleen de tropen kennen. Kleine Jan ziet omhoog naar de millioenen lichtjes boven hem en hij vraagt zich af, of de engeltjes illumineeren om hun nieuwen makker feestelijk in te halen. Nooit, nooit snikt het in zijn hartje, wil hij meer een ander vriendje hebben. Wie zal zoo lief, zoo goed, zoo moedig zijn als Wiro was? Eensklaps rijst er een angstige twijfel in zijn hartje. „Maatje,” vraagt hij fluisterend, ongerust, „de engeltjes zullen toch wel goed en lief voor Wiro zijn en met hem spelen, al is hij maar een kleine bruine Javaansche jongen?”

Mevrouw kijkt even met biddenden blik naar 't Zuiderkruis, dat in al zijn schoonheid aan het firmament glanst. Dan legt ze zacht haar hand op Jans krullebol en geruststellend klinkt het: „Ja, Jan, Wiro is ook een engeltje in den hemel. En ze houden daar nog meer van hem dan wij allen te zamen.”

INHOUD.

	Blz.
Een Indisch meisje	5
Uit 't land van over de zee	51
Oorsprong van 't Javaansche Letterschrift	108
Jopo	119
Te Redjo Sarie	142

Bij L. C. G. MALMBERG, Uitgever van den Apostolischen Stoel te 's-Hertogenbosch, verschenen de navolgende Jongens- en Meisjesboeken:

- W. VAN DEN BERG, **De Koning van Tjilatjap**. Geïllustreerd door ROB. GRAAFLAND.
(Leeftijd 10—14 jaar). Ingenaaid f 1.75. Gebonden f 2.40
- W. VAN DEN BERG, **De Avonturen van Wim en 'n Weenschen Jongen**. Geïllustreerd
door G. GERRITS. (Leeftijd 10—14 jaar). Ingenaaid f 1.90. Gebonden f 2.50
- FR. M. BONAVENTURA, **De Bonapartes**. Met talrijke illustraties. (Leeftijd 12—16 jaar).
Ingenaaid f 1.90. Gebonden f 2.90
- C. VAN GESTEL, **De Kinderen van Jacques d'Armagnac**. Geïllustreerd door
ROB. GRAAFLAND. (Leeftijd 10—14 jaar). Ingenaaid f 1.50. Gebonden f 2.25
- B. C. KLOOSTERMANS, **Gods Volk**. Prachttuitgaaf. Geïllustreerd door ROB. GRAAFLAND.
(Leeftijd 10—14 jaar). Ingenaaid f 2.60. Gebonden f 3.25
- REGINA, **Naar Kostschool**. Geïllustreerd door HENRI LEEUW. (Leeftijd 10—14 jaar).
Ingenaaid f 0.75. Gebonden f 1.50
- REGINA, **Op School en Thuis**. Geïllustreerd door EUG. F. J. LÜCKER. (Leeftijd 12—16
jaar). Ingenaaid f 0.75. Gebonden f 1.50
- ANNA SUTORIUS, **Lief en leed uit 'n groot Gezin**. Geïllustreerd door JAN WIEGMAN.
(Leeftijd 14—16 jaar). Ingenaaid f 1.25. Gebonden f 1.90
- ZR. MA. TERESA, **Koninginnetje en Koningsbruid**. Geïllustreerd door JAN WIEGMAN.
(Leeftijd 10—16 jaar). Ingenaaid f 2.25. Gebonden f 2.90
- WALTERIDA, **Een Indisch meisje en andere Indische Verhalen**. Geïllustreerd door
P. VAN GELDORP en ROB. GRAAFLAND. (Leeftijd 10—14 jaar). Ingenaaid f 1.60. Gebonden f 2.25

MALMBERG'S JEUGD-BIBLIOTHEEK.

- I. BR. CASIMIR, **Benneke**. Geïllustreerd door JAN WIEGMAN. (Leeftijd 8—10 jaar).
Ingenaaid f 0.75. Gebonden f 1.25
- II. ZR. MA. TERESA, **Ik zal je eens wat vertellen**. Geïllustreerd door A. GRAAFLAND.
(Leeftijd 6—9 jaar). Ingenaaid f 0.85. Gebonden f 1.35
- III. C. DE WAAL, **Uit Grootmoeder's Portefeuille**. Geïllustreerd door
JOS. A. POSTMES. (Leeftijd 9—11 jaar). Ingenaaid f 0.90. Gebonden f 1.40
- IV. ZR. MA. TERESA, **'n Kleine Rakker en andere verhalen**. Geïllustreerd door
A. GRAAFLAND. (Leeftijd 7—10 jaar). Ingenaaid f 0.90. Gebonden f 1.40
- V. A. VAN DIJK, **Met mijn Boekske in een Hoekske**. Geïllustreerd door A. GRAAF-
LAND. (Leeftijd 6—9 jaar). Ingenaaid f 0.60. Gebonden f 1.10
- VI. ZR. MA. TERESA, **Smokkel-Fientje en andere Verhalen**. Geïllustreerd door
ROB. GRAAFLAND. (Leeftijd 10—14 jaar). Ingenaaid f 1.50. Gebonden f 2.—
- VII. C. VAN LIES, **Klein Zusje**. Geïllustreerd door JAN WIEGMAN. (Leeftijd 8—10 jaar).
Ingenaaid f 0.75. Gebonden f 1.25

